

Kommuneplan 2015-2027

Samfunnsdel

Vedtatt i kommunestyremøte 31.08.15

Ny revisjon av kommuneplanens arealdel 2019 – 2031 vedtatt 21.10.19 erstatter kommuneplanens arealdel med tilhørende bestemmelser i dette dokument.

Innhold

OM KOMMUNEPLANEN	7	Grimstad er en åpen, innovativ kommune	38
Planprosess.....	8	KOMMUNEPLANENS AREALDEL	45
Parallelle prosesser til arbeidet med arealdelen	8	Generelt om kommuneplanen.....	45
VISJON, VERDIER OG ETISKE RETNINGSLINJER.....	10	Nasjonale og regionale føringer for arealpolitikken	45
Visjon	10	Kommunestyrets føringer for arbeidet med arealdelen	46
Verdier og etiske retningslinjer.....	10	AREALFORMÅL	47
BAKGRUNN	11	Bebyggelse og anlegg	48
Areal og naturgrunnlag i Grimstad.....	12	Samferdsel og teknisk infrastruktur.....	52
Skjærgårdsparken og Raet nasjonalpark.....	12	Grønnstruktur.....	54
Befolkning.....	12	Landbruks-, natur- og friluftsmål	54
Klimautfordringen.....	15	AREALDELEN – BESTEMMELSER OG RETNINGSLINJER	56
Boliger.....	17	§ 1. Generelle bestemmelser, jf. pbl kapittel 11	56
Risiko- og sårbarhetsanalyse (ROS-analyse).....	17	§ 2. Bestemmelser til kommuneplanens arealformål, jf. pbl §§ 11-7 nr. 1-2, 11-9 og 11-10	66
SATSINGSOMRÅDER.....	19	§ 3. Hensynssoner, jf. pbl § 11-8	69
Grimstad har en sysselsetningsutvikling som er bedre enn landssnittet	20	§ 4. Bestemmelser til arealformål etter pbl § 11-7 nr. 5 og 6, jf. pbl § 11-11 nr. 2	72
Grimstad er en anerkjent universitetsby	28	§ 5. Bestemmelser til arealformål etter pbl § 11-7 nr. 3 grønnstruktur.....	74
Grimstad har en fysisk aktiv befolkning og gode oppvekstvilkår for alle.....	32	VEDLEGG 1: RISIKO- OG SÅRBARHETANALYSE FOR GRIMSTAD KOMMUNE	77

Samfunnsutvikling med viten og vilje

I en kommune er kommuneplanen alle planers plan. Den gjør opp status for kommunen som lokalsamfunn og tegner et bilde av de drivkreftene vi tror vil påvirke oss framover. Så staker planen ut en kurs for kommunens ønskede utvikling de neste tolv årene. En god kommuneplan forsøker ikke å si noe om alt, men heller si noe om hva vi tror det er aller viktigst at kommunen lykkes med i årene som ligger foran oss. Arealdelen til slutt i planen er en konkretisering av disse tankene om samfunnsutvikling, tegnet inn på et kart som kommunen forplikter seg til å styre etter. Alle andre planer i kommunen er underordnet kommuneplanen.

Grimstads kommuneplan for 2015-2027 er vedtatt på et av de siste kommunestyremøtene i perioden 2011-15. Kommuneplanutvalget, der alle partier er representert, har sammen med administrasjonen arbeidet med planen i det meste av kommunestyreperioden.

For denne planen er det likevel rett å si at det er arbeidet med den i åtte år. Vi har brukt om igjen fundamentet fra forrige kommuneplan, som ble lagt helt på nytt i perioden 2007-11. Formålet var å styrke tilliten til kommunen som samfunnsutvikler, tjenesteleverandør, myndighetsutøver og lokaldemokratisk arena. Utgangspunktet var og er fortsatt de fire kjerneverdierne *åpenhet, redelighet, respekt og mot*, de etiske retningslinjene og en visjon om å utvikle Grimstad *med viten og vilje*.

Med viten sikter vi til satsing på kunnskap og skaperkraft for å møte framtidens behov. Med vilje mener vi å forene krefter, frivillige, offentlige, private, for å kunne klare mer enn det som forventes av en liten by. Den aller siste setningen i visjonen (les hele på side 10) sier også noe viktig

om denne kommuneplanen: "Fellesskapet skal styre i stort gjennom god samfunnsplanlegging – som også er åpen for at i en by med stor skaperkraft blir nye veier noen ganger til mens vi går".

Det grundige arbeidet som er gjort med kommuneplanen de siste årene, har gitt oss en plan som er god nok til å være styrende og retningsgivende i møtet med de daglige utfordringene. Alt arbeid med andre planer og de årlige budsjettene tar nå utgangspunkt i kommuneplanens satsingsområder og prioriteringer. Antallet dispensasjoner i byggesaker har også gått markert ned. Kommuneplanen har rett og slett fått mer autoritet i Grimstad. Fellesskapet styrer mer i de store linjene.

Men ikke alt lar seg styre, og ikke alt bør styres. Like viktig er det å være åpen for endringene som uansett skjer rundt oss, utnytte muligheter og møte utfordringer. Gjennom arbeidet med kommuneplanen har ny kunnskap skjerpet noen satsingsområdet og endret andre. Betydningen av at Grimstad lykke som universitetsby har fått en enda mer sentral plass. Vi har erkjent at befolkningsvekst ikke nødvendigvis følges av vekst i arbeidsplasser, og satser mer på å legge til rette for at flere også har arbeidsplassen sin i Grimstad. Etter hvert som kommunen har utviklet en mer solid organisasjon, er fokus flyttet over på å være en åpen og innovativ kommune. Utfordringen med å skape gode levekår for absolutt alle i Grimstad har ført til at vi legger mer vekt på legge til rette for en fysisk aktiv befolkning og god folkehelse.

Samtidig med at denne kommuneplanen er utarbeidet, er det blitt klinkende klart at klimautfordringene er en oppgave som ikke kan

utsettes. Kampen for å begrense temperaturøkningen til et nivå som ikke vil gi dramatiske konsekvenser må vinnes i løpet av noen få år. Denne kommuneplanen er bygget på den overbevisning at det er viktig at også Grimstad bidrar med alt vi kan.

Hans Antonsen (V)

Ordfører

2007-2015

Om kommuneplanen

Kommunen skal ha en samlet kommuneplan som omfatter samfunnsdel med handlingsdel og arealdel. Kommuneplanen skal ivareta både kommunale, regionale og nasjonale mål, interesser og oppgaver.

Fylkesmannen og andre statlige sektormyndigheter har ansvar for å følge opp nasjonale mål og rammer overfor kommunene. Avvik fra retningslinjene kan gi grunnlag for innsigelser til kommunale planer fra fylkeskommunen, nabokommunene eller statlige fagmyndigheter.

Kommuneplanens samfunnsdel

Kommuneplanens samfunnsdel skal ta stilling til langsiktige utfordringer, mål og strategier for kommunesamfunnet som helhet, og for kommunen som organisasjon. Kommuneplanens samfunnsdel skal være grunnlag for sektorenes planer og virksomheter. Grimstad kommunestyre har avgrenset kommuneplanen tematisk til å omfatte satsingsområdene næring, universitetsby, levekår og folkehelse, kommunen som organisasjon, samt klima som et gjennomgående tema.

Kommuneplanens arealdel

Kommunen skal ha en arealplan for hele kommunen (kommuneplanens arealdel) som viser sammenhengen mellom framtidig samfunnsutvikling og arealbruk. Det kan utarbeides arealplaner for deler av kommunen. Kommuneplanens arealdel er ved kommunestyrets vedtak bindende for nye tiltak eller utvidelse av eksisterende tiltak. Kommuneplanens arealdel skal omfatte plankart, bestemmelser og planbeskrivelse, hvor det framgår hvordan nasjonale mål og retningslinjer og overordnede planer for arealbruk er ivaretatt.

Organisering

På politisk nivå er kommunestyret oppdragsgiver (sender forslag til planprogram og forslag til plan på høring og vedtar planprogram og plan) og kommuneplanutvalget er styringsgruppe med innstillingsmyndighet (planprogram og plan) overfor kommunestyret. På

Lov om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven, 2008)

§ 1-1. Lovens formål

Loven skal fremme bærekraftig utvikling til beste for den enkelte, samfunnet og framtidige generasjoner.

Planlegging etter loven skal bidra til å samordne statlige, regionale og kommunale oppgaver og gi grunnlag for vedtak om bruk og vern av ressurser.

Byggesaksbehandling etter loven skal sikre at tiltak blir i samsvar med lov, forskrift og planvedtak. Det enkelte tiltak skal utføres forsvarlig.

Planlegging og vedtak skal sikre åpenhet, forutsigbarhet og medvirkning for alle berørte interesser og myndigheter. Det skal legges vekt på langsiktige løsninger, og konsekvenser for miljø og samfunn skal beskrives.

Prinsippet om universell utforming skal ivaretas i planleggingen og kravene til det enkelte byggetiltak. Det samme gjelder hensynet til barn og unges oppvekstvilkår og estetisk utforming av omgivelsene.

§ 11-1. Kommuneplan

Kommunen skal ha en samlet kommuneplan som omfatter samfunnsdel med handlingsdel og arealdel.

§ 11-3. Virkningen av kommuneplanens samfunnsdel

Kommuneplanens samfunnsdel skal legges til grunn for kommunens egen virksomhet og for statens og regionale myndigheters virksomhet i kommunen.

Kommuneplanens handlingsdel gir grunnlag for kommunens prioritering av ressurser, planleggings- og samarbeidsoppgaver og konkretiserer tiltakene innenfor kommunens økonomiske rammer.

§ 11-6. Rettsvirkning av kommuneplanens arealdel

Kommuneplanens arealdel fastsetter framtidig arealbruk for området og er ved kommunestyrets vedtak bindende for nye tiltak eller utvidelse av eksisterende tiltak som nevnt i § 1-6.

administrativt nivå har rådmannen en administrativ styringsgruppe (rådmannen og kommunalsjefene) og arbeidsgruppe.

Kommuneplanutvalget har hatt en aktiv rolle i utarbeidelse av planforslaget.

Kommuneplanutvalget består av formannskapetets medlemmer med fulle rettigheter. I tillegg møter representant fra barn og unges kommunestyre og representanter fra partiene som ikke er representert i formannskapet (Sp og SV), samt leder av teknisk utvalg, de siste med tale og forslagsrett, ikke stemmerett.

Planprosess

Planprogram for kommuneplan 2014-2026 var ute på høring våren 2013.

I utgangspunktet var det fra kommunestyrets side lagt opp til at det i inneværende valgperiode skulle gjennomføres en avgrenset revisjon av kommuneplanen hvor det ble lagt vekt på gjennomføring av kommuneplanens satsingsområder og på utarbeidelse av syv kommunedelplaner. Det ble i denne forbindelse pekt på at det viktigste utviklingsarbeidet på samfunnsområdet ville bli kommunens næringspolitikk.

Kommunestyrets forslag til kommuneplan (PS 155/14) ble 29. oktober 2014 lagt ut på høring med høringsfrist 13. mars 2015. Det kom inn over 100 høringsuttalelser, innspill til ytterligere utredninger og innspill til nye arealer. Fra Fylkesmannen i Aust-Agder og Norges vassdrags- og energidirektorat kom det åtte innsigelser. Fra Aust-Agder fylkeskommune ble det varslet innsigelser på to områder i plankartet. Alle innsigelsene er frafalt etter dialog med de offentlige myndighetene, og resultatet etter dialogmøtene er innarbeidet i vedlagt forslag til kommuneplan.

Erfaringen etter at arbeidet med kommuneplanen er gjennomført, er at samfunnsdelen har blitt revidert og oppdatert, mens arealdelen har vært gjenstand for full gjennomgang på samme måte som ved forrige rullering. Arbeidet med kommuneplanens arealdel har blitt ytterligere omfattende ved at en samtidig med kommuneplanen har utarbeidet kommunedelplan for grønnstruktur og friluftsliv og har gjennomført en omfattende risiko og sårbarhetsanalyse (ROS-analyse) av drikkevannskilden i samarbeid med Arendal kommune.

Utarbeidede bestemmelser og retningslinjer fra forrige kommuneplan er gjennomgått og revidert. Tidligere vedtekter som fulgte kommuneplan 2011-2023 er omgjort til bestemmelser og retningslinjer i kommuneplanen.

Parallelle prosesser til arbeidet med arealdelen

Kommunedelplan for grønnstruktur og friluftsliv

Denne kommunedelplanen skal være et verktøy for å styre utviklingen av grønnstrukturen i Grimstad kommune. Planen skal gi oversikt over og danne grunnlaget for en langsiktig forvaltning av rekreasjons- og naturområdene i kommunen. Kommunedelplanen fordeler ikke ressurser til tiltak, men foreslår planmessig sikring, bestemmelser og retningslinjer som skal ivareta viktige natur- og friluftsverdier og foreslår aktuelle tiltak til oppfølging utenfor planen.

Bestemmelser og retningslinjer fra kommunedelplan for grønnstruktur og friluftsliv er innarbeidet i kommuneplanen. I kommuneplankartet er hensynssoner og kyststi fastsatt i grønnstrukturplanen, lagt inn.

Rorevannet som drikkevannskilde

Rorevannet er en god drikkevannkilde. Med riktig forvaltning vil Rore kunne være sikker vannkilde for Arendal og Grimstad i lang tid framover. Kjemisk sett er vannet noe surt og det har forholdsvis høy fargefaktor. Det kan forventes en svak fargeøkning framover som konsekvens av økt

temperatur og nedbør. Eutrofiering (gjengroing) er ikke noe problem i Rorevannet. Eneste trussel mot drikkevannskilden er hygienisk forurensning, vesentlig fra bebyggelse og menneskelig aktivitet i sydenden av vannet, og fra de relativt hyppige innstrømningene av vann fra Nidelva i nordenden. Endringer i klima innebærer at en vil kunne forvente at disse innstrømningene vil øke i årene framover, og utgjøre et betydelig hygienisk sikkerhetsproblem, særlig i nordenden av vannet.

Vannbehandlingsanlegget i Grimstad er robust, leverer sikkert vann og driftes bra. I en nylig utarbeidet ROS-analyse for Rorevannet som drikkevannskilde er de gamle beskyttelsestiltakene (klausuleringsbestemmelser) for nedbørfeltet gjennomgått og analysert. I samarbeid med Arendal kommune har Grimstad utarbeidet bestemmelser for drikkevannskilden som er innarbeidet i kommuneplanen.

Visjon, verdier og etiske retningslinjer

Visjon

Grimstad har store muligheter, og Grimstad kommune skal ta tusenvis av store og små beslutninger i årene framover. For å bidra til at vi tar riktige beslutninger som fører oss nærmere det samfunnet vi ønsker, trenger vi en visjon: Hva vil vi med byen og kommunen vår?

Visjon for Grimstad er:

Grimstad – med viten og vilje

Grimstad skal utvikles gjennom målbevisst satsing på kunnskap og skaperkraft for å møte framtidens behov. Vi vil lykkes gjennom å bli bedre til det vi allerede er gode til: Vilje til samspill mellom frivillig innsats, næringsliv, kommune, stat og fylke. Dette skal gjøre Grimstad til en drivkraft i utviklingen av Sørlandet som region og et eksempel på hva som kan oppnås med privatoffentlig partnerskap.

Ved å forene krefter skal Grimstad klare mer enn det som forventes av en liten by. Grimstad vil kombinere småbyens opplevelse av nærhet og tilhørighet med mangfold og valgfrihet fra større steder. For den som ønsker begge deler, er vårt mål å skape en åpen og romslig skjærgårdsby med gode muligheter for utdanning, jobb og fritid.

Grimstad kommune skal være en nøktern organisasjon som leverer solide tjenester til en voksende befolkning. Fellesskapet skal styre i stort gjennom god samfunnsplanlegging - som også er åpen for at i en by med stor skaperkraft blir nye veier noen ganger til mens vi går.

Verdier og etiske retningslinjer

Grimstad kommunestyre har vedtatt *Etiske retningslinjer for folkevalgte og ansatte i Grimstad kommune*.

Grimstad kommune er ansvarlig for grunnleggende velferdstjenester og forvalter lover og store ressurser på vegne av fellesskapet. Det er derfor viktig at holdningene og handlingene til folkevalgte og ansatte har høy etisk standard. Folkevalgte og ansatte har et selvstendig ansvar for at egne handlinger er i samsvar med kommunens etiske retningslinjer. Varsling gjør det mulig å rette opp kritikkverdige forhold.

ETIKKPLAKATEN For folkevalgte og ansatte i Grimstad kommune	
Bedriftskulturen i Grimstad kommune skal gjenspeile etiske kjerneverdier. Folkevalgte og ledere skal gå foran og motivere til etisk refleksjon og gode valg.	
De etiske kjerneverdiene i Grimstad kommune er:	
ÅPENHET REDELIGHET RESPEKT MOT	
Folkevalgte og ansatte bidrar til å virkeliggjøre verdiene i de etiske retningslinjene når de:	
ÅPENHET <ul style="list-style-type: none"> Bidrar til åpenhet i alt arbeid og samhandling i kommunen	<ul style="list-style-type: none"> Møter publikum og brukere med vennlighet, respekt og omtanke Viser respekt for personvernet og overholder taushetsplikten
REDELIGHET <ul style="list-style-type: none"> Opptre redelig	MOT <ul style="list-style-type: none"> Sier ifra om kritikkverdige forhold til den det gjelder eller varsler til noen som kan gjøre noe med det Tar ansvar for at egne handlinger er i samsvar med de etiske retningslinjene Overholder lover og regler, og forholder seg lojalt til vedtak og avgjørelser, når disse er i samsvar med kommunens etiske retningslinjer
RESPEKT <ul style="list-style-type: none"> Er tydelig på eget syn og har toleranse og respekt for andres syn	

VARSLINGSPLAKATEN For ansatte i Grimstad kommune	
Arbeidsmiljølovens § 2-4: "Arbeidstaker har rett til å varsle om kritikkverdige forhold i virksomheten. Arbeidstakers fremgangsmåte ved varslingen skal være forsvarlig. Arbeidstaker har usansett rett til å varsle i samsvar med varslingsplikten eller virksomhetens rutiner for varsling. Det samme gjelder varsling til tilsynsmyndigheter eller andre offentlige myndigheter. Arbeidsgiver har bevisbyrden for at varsling har skjedd i strid med denne bestemmelsen".	
Varsling Varsling er å videreformidle opplysninger om kritikkverdige forhold til noen som kan sørge for at forholdene rettes opp. Varsling bidrar til kvalitetssikring av virksomheten og til oppmerksomhet omkring den etiske adferd vi ønsker i Grimstad kommune. Kritikkverdige forhold kan være brudd på interne regelverk, lovbrudd, uforvarlig saksbehandling eller klientbehandling, mobbing, eller annen uetisk eller kritikkverdig adferd.	Varslingens form Varslet kan gis muntlig eller skriftlig. Det anbefales å benytte eget varslingsskjema og at varslingen formuleres saklig og nøyaktig.
Når du har varslet Ledelsen skal følge opp varslet. <ol style="list-style-type: none"> Kritikkverdig forhold skal rettes opp. Varsleren skal ha beskjed innen 14 dager om hvordan varslet vil bli, eller har blitt, fulgt opp. Dersom varslet viser seg å være grunnløst, skal likevel varsleren få en ordentlig forklaring og korrigerende opplysninger. Ledelsen har ansvar for å ta vare på både varsleren og den som eventuelt er rammet av varslingen.	Når du har varslet Ledelsen skal følge opp varslet. <ol style="list-style-type: none"> Kritikkverdig forhold skal rettes opp. Varsleren skal ha beskjed innen 14 dager om hvordan varslet vil bli, eller har blitt, fulgt opp. Dersom varslet viser seg å være grunnløst, skal likevel varsleren få en ordentlig forklaring og korrigerende opplysninger. Ledelsen har ansvar for å ta vare på både varsleren og den som eventuelt er rammet av varslingen.
Howdan kan det varsles? Varsling skal skje forsvarlig. Med det menes at intern varsling som hovedregel skal være forsøkt før eventuell ekstern varsling. Det vil alltid være ansvarlig å varsle til: <ol style="list-style-type: none"> Nærmeste, eventuelt overordnet, ledelse eller Organisasjonsavdelingen Tiltsvalgte Vernestjernen Arbeidsmiljøutvalget Interne revisorer eller kontrollutvalget Ordiføren eller andre politikere Offentlig tilsyn og myndigheter	Forbud mot gjengjeldelse ved varsling Arbeidsgiver kan ikke besvare varsling med oppsigelse, fratagelse av arbeidsoppgaver, utstøting eller andre former for negative reaksjoner som har karakter av straff eller sanksjon, jfr. aml § 2-4 og 2-5. Varslere som opplever negative sanksjoner, anbefales straks å orientere tiltsvalgte eller øverste ledelse.
Varsling gjennom media er forsvarlig når interne varslet ikke fører fram, eller ikke framstår som mulig for varsleren. Saken bør ha allmenn og samfunnsmessig betydning og ikke være av trivial karakter.	Anonymitet og fortrolighet Varsling kan gjøres anonymt, men åpenhet er ønskelig og vil bedre saksbehandlingen. Varslerens identitet skal, så langt som mulig, behandles fortrolig av alle involverte parter.

Bakgrunn

Grimstad har hatt en jevn, sterk befolkningsvekst siden 60-tallet, altså fra noe før kommunesammenslutningen mellom kommunene Fjære, Landvik og Grimstad i 1971. Befolkningsprognosene tilsier fortsatt vekst for Grimstad. I denne kommuneplanen er det lagt et langsiktig perspektiv til grunn for samfunnsutvikling og arealbruk: *Grimstad 2035- 30 000 innbyggere*.

Grimstad kommunestyre har valgt ut fem prioriterte satsingsområder de nærmeste årene:

- Klimautfordringene
- Næringsutvikling
- Universitetsbyen
- Folkehelse og levekår
- Kommunen som organisasjon

Klimautfordringene er et gjennomgående tema i planen. Det betyr at dette perspektivet skal prege helheten og finnes igjen i mange kapitler i dokumentet. De fire andre satsingsområdene har fått egne kapitler (under). Bakgrunnsinformasjon for *klimautfordringene* er beskrevet under. Bakgrunnsinformasjon for de andre satsingsområdene gis i kapitlene for disse temaene.

Parallelt med utarbeidelsen av kommuneplanen har det pågått arbeid med flere tematiske kommunedelplaner: skolesektoren, barnehage, kultur, helse og omsorg, grønstruktur og friluftsliv, og flyktninger.

Areal og naturgrunnlag i Grimstad

Grimstad kommune har et areal på 304 km², hvorav 273,6 km² er landareal. I følge skog- og jordbruksstillingene har Grimstad et produktivt skogsareal på 134 km² og et jordbruksareal på 18,2 km². Kommunen har en skjærgård som strekker seg over 25 km. Høyeste punkt i kommunen er Dobbedalsheia i Landvik, 361 m.o.h.

Landskapet i Grimstad er variert. Fjellgrunnen er en del av det gamle, syd-norske grunnfjellsområdet. De eldste bergartene er 1500-1200 millioner år gamle. Sørlandets nåværende topografi er resultat av kvartærtidens istider. Ra-tiden (for ca. 11 000 år siden) har hatt stor innvirkning på landskapet. Den har lagt grunnlaget for bosetting, jordbruk og skogbruk. Den store endemorenen, som har fått navnet Raet, går i land på Hasseltangen, Fevik og fortsetter over Moy Moner; Fjære kirkes grunn, Dømmesmoen, Gullsmedkleiva, Roesanden over Havstadmoen til Reddal og videre over til Beisland og Birkenes.

Skjærgårdsparken og Raet nasjonalpark

Statlig erverv av friluftslivsområder i strandsonen i Aust-Agder har pågått siden 1960/-70 tallet, og ved inngåelse av servituttavtaler for skjærgårdspark fra 1977/-78. Imidlertid ble mange av de viktigste områdene sikret allerede før 2. verdenskrig og fremover ved at ideelle organisasjoner/institusjoner kjøpte opp arealer som senere er overtatt av vedkommende kommune eller fortsatt er i organisasjonens eie. I Grimstad kommune eier *Selskapet for Grimstad Bys Vel* en betydelig andel av de viktige friluftslivsområdene nær Grimstad sentrum. Over lang tid har selskapet ervervet arealer til allment friluftsliv, f.eks. ble en del av Marivold sikret allerede i 1929. Områdene til Selskapet for Grimstad Bys Vel (Byselskapet) forvaltes gjennom skjærgårdstjenestens oppdragsportefølje, og selskapet har vært representert i Tilsynsrådet for skjærgårdsparken i Aust-Agder siden 2000.

Fylkesmannen i Aust-Agder har startet arbeid med et fremtidig Raet nasjonalpark som vil kunne ha arealer i både Arendal, Grimstad og

Etter landhevingen er store områder med gammel havbunn i tilknytning til raet, blitt omdannet til fruktbart åkerland og er grunnlaget for en sterk hagebruksvirksomhet i distriktet. Isens skuringer ute ved kysten har gitt runde svaberg og hvite strender.

Kommunens beliggenhet ved Skagerrak gir et oseansk klima med milde vintre, moderate sommertemperaturer og kommunen med flest soldager i året. En markert klimagrense går ved Rore- og Syndlevannet og innenfor Reddalsbygda. Dette gjenspeiles bl.a. i jordbruket, der det langs kysten er stor grønnsaksproduksjon. Innenfor klimagrensen forekommer det midtsommerfrost, noe som ikke er bra for grønnsaksproduksjonen. Årsmiddeltemperatur på Landvik forsøksstasjon er 6,9 grader, med en midlere årsnedbør på 1230 mm. Middeltemperaturen i juli er på 16,2 grader.

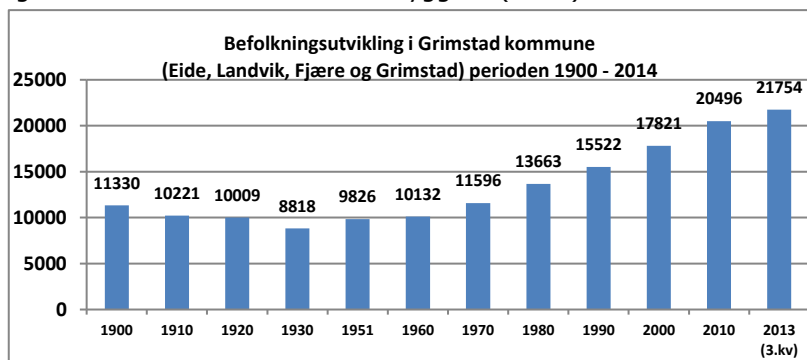
Tvedestrand kommuner. I Grimstad omfatter Raet nasjonalpark områder i tilknytning til Haslatangen og Valøyene. Innen utredningsområdet for Raet nasjonalpark finnes det et særegent planteliv, skog, fugler, insekter, og variert marin fauna og flora. Området har også et vel bevart kulturlandskap, verdifulle kulturminner og er svært attraktivt for kystnært friluftsliv. Området er for det meste uten større inngrep, og har en helt spesiell geologi skapt da isen trakk seg tilbake for ca. 10 000 år siden.

Befolkning

Befolkningsvekst består av fødselsoverskudd (antall fødte minus døde) og nettoinnflytting (innenlandsk til/utflytting og innvandring/utvandring). Nettoinnflyttingen forklarer om lag 60 % av befolkningsveksten i Grimstad.

Befolkningsvekst i 50 år

Grimstad har hatt en konstant befolkningsvekst i snart 50 år uten noen år med tilbakegang. I 1971 bodde det 11 600 innbyggere i Grimstad. I dag har Grimstad nær 22 000 innbyggere (2014).

Befolkningsøkningen varierer fra år til år, og har siden 2000 variert fra 191 (0,8 %) i 2003 opp til 478 (2,3 %) i 2011.

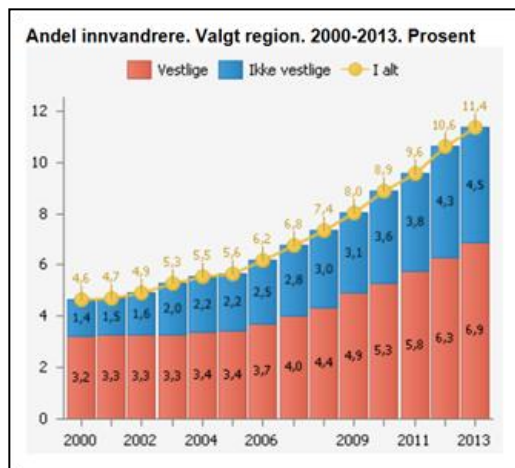
Fødselsoverskuddet varierer relativt lite fra år til år. Det fødes om lag 250 barn årlig i Grimstad, rundt 150 dør. Det er nettotilflytningen som forklarer variasjonene i befolkningsveksten i Grimstad fra år til år.

Grimstad er en by med høy mobilitet. De siste årene har det årlig flyttet fra 1200 til 1500 mennesker til Grimstad (innflytting og innvandring). I snitt har om lag 150 færre mennesker årlig flyttet ut av kommunen.

Tabell 1 - Befolkningsendringer i Grimstad 2000-2013. SSB

Økt innvandring

Innvandringen til Grimstad har økt de siste årene og er den viktigste faktoren som forklarer den sterke årlige veksten på ca 300–500 innbyggere de siste årene. Andelen innvandrere i prosent av totalbefolkningen i Grimstad har økt fra 4,6 i 2000 til 11,4 i 2013. Økningen omfatter både vestlige og ikke-vestlige innvandrere. I 2013 var det 2460 innvandrere i Grimstad, 1410 fra europeiske land.

33 prosent kom fra Asia og drøyt 12 prosent fra Afrika. De siste årene har innvandringen fra Europa økt sterkest.

% innvandrere av totalbefolkningen i Grimstad, SSB/KommuneProfilen.

År	Innb. per 1.1	Fødsels- og dødsstatistikk			Innenlands flytting			Inn- og utvandring			Tilvekst året
		Fødsels-overskudd	Fødsels-overskudd	Fødsels-overskudd	Innflytting	Utflytting	Netto-innflytting	Innvandring	Utvandring	Netto-innvandring	
2000	17 821	266	168	98	871	757	114	116	97	19	231
2001	18 052	216	145	71	982	820	162	121	96	25	255
2002	18 307	243	135	108	857	785	72	146	82	64	242
2003	18 549	238	168	70	808	722	86	128	87	41	191
2004	18 740	272	136	136	752	786	-34	119	77	42	145
2005	18 885	242	156	86	898	746	152	165	67	98	339
2006	19 224	256	156	100	907	778	129	140	58	82	312
2007	19 536	243	148	95	911	871	40	208	69	139	273
2008	19 809	240	137	103	838	852	-14	295	81	214	302
2009	20 111	283	148	135	911	838	73	247	76	171	386
2010	20 497	248	161	87	1 020	983	37	302	97	205	326
2011	20 823	254	148	106	1 115	1 023	92	352	72	280	478
2012	21 301	259	145	114	1 023	1 052	-29	297	91	206	293
2013	21 594	234	150	84	1 137	1 175	-38	248	96	152	198

På landsbasis hadde 710 000 personer eller 14,1 prosent av befolkningen innvandrerbakgrunn i 2013 - opp fra 6,3 prosent i år 2000. På landsbasis hadde halvparten av innvandrerne bakgrunn fra Europeiske land, mens

Ung befolkning, lav gjennomsnittsalder

Gjennomsnittsalderen i Grimstad, 37,9 år i 2013, er blant de laveste i Aust-Agder og lavere enn landsgjennomsnittet. På landsbasis har gjennomsnittsalderen økt fra 38,2 år i 2000 til 39,3 år i 2013.

Grimstad har en ung befolkning. Andel unge unnbbyggere (0-19 år) i Grimstad (27,3 %) er høyere enn landssnittet (24,8 %). Andelen eldre er om lag på landsnittet for aldersgruppen 67-79 år (8,8 %), men lavere i Grimstad for gruppen 80 + (3,5 %) enn landssnittet (4,4 %).

Befolkningsutvikling

SSB-prognosene for befolkningsutviklingen viser fortsatt stabil vekst for Grimstad. Det er derfor rimelig å legge til grunn for langsiktig planlegging at Grimstad vil nå 30 000 innbyggere mellom 2030 og 2035. Den historiske befolkningsveksten for Grimstad har vært usedvanlig stabil i snart 50 år. Grimstads strategisk plassering mellom Arendal og Kristiansand ble styrket med ny E 18 mellom Kristiansand og Grimstad i 2009. Campus Grimstad med 3000 studenter er en positiv drivkraft for næringsutvikling og bidrar til at Grimstad for noen er en attraktiv kommune å flytte til.

Befolkningsfremskriving er imidlertid ingen sikker vitenskap. Endringer i internasjonal og nasjonal økonomi, teknologisk utvikling, migrasjon, krig og andre internasjonale kriser kan alle hver for seg eller sammen få betydning for befolkningsutviklingen i Grimstad.

Det har vært en nedadgående utvikling for næringslivet i regionen. Dette skyldes mye omstillingene fra industri og plastbåtproduksjon til andre næringer. Vi har de seneste årene sett nyetableringer som vil ha en positiv effekt over tid. Stagnasjonen i næringsutviklingen har også slått ut på befolkningsutviklingen for Grimstad som "kun" hadde en vekst på 189 i 2013. Det er den innenlandske flyttingen som har gått tilbake. Om dette er en vedvarende trend, er for tidlig å si, men det er grunn til å ha fokus på om befolkningsutviklingen for Grimstad vil bli en annen og svakere enn kommuneplanen for øvrig legger opp til.

Klimautfordringen

Forskerne i FN's klimapanel er 95-100 % sikre på at menneskelige klimagassutslipp er hovedkilden til de observerte klimaendringene siden 1951. Med dagens klimapolitikk vil temperaturen kunne øke med nærmere fire grader fram til år 2100. Klimaendringene krever endringer i produksjons- og forbruksmønsteret til land, private og offentlige virksomheter og enkeltpersoner. Klimatiltak handler om å redusere utslippet av CO₂-gass, minske energibruken og å prioritere klimavennlig energibruk.

År	Innbyggere i alt	Innbyggere etter aldersgruppe					
		0-19	20-39	40-54	55-66	67-79	80+
2000	17 821	28,4	29,2	20,5	10,6	7,8	3,6
2005	18 885	28,6	27,5	19,6	13	7,5	3,8
2010	20 497	28,3	26,4	20,3	13,7	7,8	3,6
2013	21 594	27,3	26,7	20,3	13,4	8,8	3,5
2020	24 725	26,7	27,2	20,1	12,5	10	3,5
2025	26 725	26,7	26,8	19,1	13,3	10,1	4
2030	28 535	26,6	25,7	18,9	14	9,7	5
2035	30 138	26,3	24,4	19,6	13,6	10,6	5,4
2040	31 612	25,8	23,9	20	13,1	11,5	5,8

De lokale utslagene av klimaendringene er knyttet til temperatur, nedbørmengde, vindstyrke, ismelting og havnivåstigning. I framtiden kan en forvente mer innslag av ekstreme vær-situasjoner. Alt dette påvirker i sin tur livsbetingelsene for mennesker, dyr og planter. For jordbruket kan varmere klima både ha noen positive sider med høyere produktivitet for noen sorter, men vær og forekomster av skadedyr vil eksempelvis kunne trekke ned.

Det foreligger ikke nøyaktige beregninger for klimautslipp knyttet til den enkelte kommune, men en kan anslagsvis si at ca. 70 % av klimagassutslippene i Grimstad kommer fra kategorien mobil forbrenning, for det meste fra persontrafikk og tungtransport. Den samlede

energibruken innen offentlig og privat sektor innen kommunen er særlig knyttet til husholdninger og (igjen) mobile brensel. Bil og bilbruk er med andre ord det sentrale nøkkelordet knyttet til klimatiltak i både privat og offentlig sektor i Grimstad. Antall registrerte personbiler i Grimstad øker. I 2008 var det 9 300 registrerte personbiler i Grimstad, i 2012 nær 10 600. Ved nyttårsskifte 2013/2014 var det 76 el-biler og 27 ladepunkter for disse i Grimstad. Utfordringen er å bygge opp samfunnsstrukturer hvor transportbehovet går ned.

Kommunene kan bidra til klimavennlig infrastruktur gjennom areal- og transportplaner som legger til rette for at innbyggerne gjør klimavennlige valg; går, sykler eller bruker kollektive transportmidler fremfor personbil. Konsentrert boligbygging i og nær sentrum og lokalsentre og langs kollektivakser er i denne sammenheng et sentralt virkemiddel. Innenfor byggsektoren kan kommunen legge til rette for energiøkonomiserende tiltak som kollektive varmeløsninger med vannbåren varme og energieffektive hus. Tilrettelegging for kortreiste aktiviteter, om det er handel, mat, energi, arbeids- eller fritidsreiser mv, vil være klimavennlige bidrag.

Kommunens klimatiltak knyttet til egen drift og forvaltning handler blant annet om energiøkonomisering av eksisterende bygg og valg av fremtidsrettede løsninger på nybygg, utfasing av varmekilder som bruker fossilt brensel og bruk av miljøvennlige fremkomstmidler og metoder; el-biler, sykkel og gange. Selv om kommunen reduserer sin energibruk og klimagassutslipp, vil ikke regnskapet for dette gå opp i null klimautslipp. Det vil alltid være igjen et restutslipp. Med tanke på å bli klimanøytral, kan kommunen kjøpe opprinnelsesgaranti for grønn strøm og

klimakvoter. Klimakvoter skal i så fall bare brukes til å kompensere for utslipp kommunen ikke kan gjøre noe med.

Grimstad kommune er medlem av *Klimapartnere* og har undertegnet avtalen "Klimapartner". Gjennom avtalen forplikter kommunen seg til å være et godt eksempel for andre, redusere egne klimautslipp, bli miljøfyrtårnsertifisert og ta miljø- og klimahensyn på alvor. (<http://www.klimapartnere.no/>).

Grimstad kommune er også én av seks Klimaspyspisskommuner knyttet til *Miljøstiftelsen Zero* (<http://www.zero.no/kommune/spydspisser>). Grimstad kommune på Zeros hjemmeside:

Grimstad kommune: Ønsker å få ned sine klimagassutslipp og sitt energi forbruk, de har også vedtatt at de skal være klimanøytrale. Som klimaspyspiss samarbeider de med Zero om å få på plass lokale varmesentraler. Disse skal forsyne offentlige bygg med fornybar varme, og på denne måten få bort fossil fyring og redusere energibehovet. De jobber også med å få på plass en systematisk energi rehabilitering av egne bygg, ved å se vedlikehold og energi i sammenheng.

Klimaendringene gjør samfunnet mer sårbart for uønskede klimatiske hendelser som oversvømmelse og flom, ras, vindskader, brann osv. Kommunen kan forebygge at uønskede hendelser oppstår og iverksette tiltak som reduserer skadeomfanget av hendelsene. Varslingssystemer og katastrofeberedskap blir viktig. Disse forhold er nærmere beskrevet i kommunens risiko- og sårbarhetsanalyse, denne er vedlagt kommuneplanen.

Boliger

Boligstrukturen i Grimstad har endret seg de siste 15 årene. Det er til sammen 10 510 boenheter i Grimstad (2013). Av disse er 7 530 eneboliger og 2 980 konsentrert bebyggelse (tomannsbolig, rekkehus, kjedehus, leilighet).

Over 60 % av nye boenheter i Grimstad i perioden 2006-2013 er konsentrert bebyggelse (tomannsbolig, rekkehus, kjedehus, leilighet).

Andelen eneboliger er redusert fra 87 % i 2001 til 72 % i 2013. I perioden 2006 -2013 er det bygd 1 835 nye boenheter i Grimstad, av disse er 1 105 konsentrert bebyggelse.

Nye boenheter i Grimstad 2006-2013	
Enebolig	730
Tomannsbolig	72
Rekkehus, kjedehus og andre småhus	153
Boligblokk	443
Bygning for bofelleskap	278
Andre bygningstyper	159
SUM alle	1835
SUM konsentrert bebyggelse	1105

Risiko- og sårbarhetsanalyse (ROS-analyse)

Til enhver tid oppstår det større og mindre farer i samfunnet vi lever i. Enkelte ganger resulterer disse farene i uønskede hendelser. Disse uønskede hendelsene kan være naturrelaterte som følge av ras, flom, vind eller nedbør, eller som følge av innbyggernes egne handlinger som kriminalitet, forurensning og brann. I sivilbeskyttelsesloven av 01.01.11 plikter kommunen å kartlegge hvilke uønskede hendelser som kan inntreffe, vurdere sannsynligheten for at disse hendelsene inntreffer og sammenstille resultatet i en helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse (ROS-analyse). En slik overordnet ROS-analyse følger som vedlegg til denne kommuneplanen.

Risiko- og sårbarhetsanalysen har en overordnet, generell karakter. På flere områder har Grimstad kommune mer spesifikke planer med detaljerte prosedyrer og tiltak. Eksempler på dette er pandemiplan, smittevernplan, og egne kriseplaner for skolene og barnehagene. Det er i inneværende kommunestyreperiode også gjennomført en egen ROS-analyse for Rorevannet som drikkevannskilde. Dette arbeidet er gjennomført i samarbeid med Arendal kommune. ROS-analysen anbefaler blant annet at det utarbeides egen detaljert brannsikringsplan for Grimstad sentrum.

ROS-analysen beskriver det overordnede risiko- og sårbarhetsbildet for Grimstad slik:

“Generelt sett anses risikobildet som akseptabelt. Ingen av de analyserte hendelser gir samtidig både store konsekvenser og høy sannsynlighet for å inntreffe. Fire uønskede hendelser er likevel vurdert til å være slik at risikoen er for høy.. Det må settes inn tiltak for å redusere risikoen. Det gjelder pandemi, storm og orkan som følge av klimaendringer, fjellskred ved utbygging og jord/løsmasser som blir ustabile ved økt nedbør. Det er en rekke hendelser hvor risikoen er vurdert som akseptabel, men hvor en med fordel kan sette inn tiltak for å redusere risiko ytterligere. Spesielt gjelder dette der hvor det finnes enkle og lite ressurskrevende tiltak.”

I ROS-analysen er det pekt på tre områder med høy risiko. Disse områdene er: risiko for storm og orkan, risiko for pandemisk influensa og risiko for skred/ras i forbindelse med bygg- og anleggsvirksomhet.

I Grimstad er disse særlige risikoområdene håndtert på følgende måte:

Risiko for storm og orkan

Kommunen kan ikke påvirke været. Kommunens oppgave i denne sammenheng er å ha en god beredskap slik at en kan begrense skadene dersom uforutsette hendelser skulle inntreffe. Grimstad kommune har utarbeidet en egen plan for organisering og etablering av kriseledelse. Grimstad kommune har avsatt ressurser til beredskaps- og kvalitetsarbeid i kommunen for å sikre at beredskapsplaner er oppdaterte og av tilstrekkelig kvalitet. Dette omfatter også tilgjengelig materiell og personell som er opplært i krisehåndtering med hensyn til områder som informasjon og organisering ved katastrofer, evakuering og innkvartering

inkl. hjelp og omsorg til kriserammede osv. Planen for kriseledelse er utstyrt med egne tiltakskort for å takle ulike tenkte hendelser.

Risiko for pandemisk influensa

Grimstad kommune har utarbeidet en egen pandemiplan for håndtering av pandemier. Denne oppdateres jevnlig og er et sentralt redskap sammen med kommunens plan for kriseledelse dersom en slik situasjon skulle oppstå. Planen er utstyrt med egne tiltakskort for å takle ulike tenkte hendelser.

Risiko for skred/ras i forbindelse med bygg- og anleggsvirksomhet

Grimstad kommune har i denne kommuneplanen innarbeidet hensynssoner fra NVE sine aktsomhetskart, som viser områder som kan være utsatt for ras og skred samt løsmasser under marin grense. Disse områdene er vist i plankartet. En egen bestemmelse for løsmasser under marin grense er inntatt i bestemmelsene pkt. 1.3 s.

Satsingsområder

Kommuneplanen 2015-2027 er uttrykk for hvilke prioriteringer og hvilken utviklingsretning kommunestyret ønsker for Grimstad de nærmeste årene. Kommuneplanen setter fokus på følgende fem satsingsområder:

- næringsutvikling
- universitetsbyen
- folkehelse og levekår
- kommunen som organisasjon
- klimautfordringen

De fire første satsingsområdene har egne kapitler i kommuneplanen mens satsningsområdet "klima" er et gjennomgående tema i kommuneplanens samfunns- og arealdel. Temaene næringsutvikling og universitetsbyen griper inn i hverandre, og må derfor leses i sammenheng.

For hvert satsingsområde er kommuneplanen bygd slik opp:

- en innledende tekst med kort informasjon om temaet og noen utfordringer
- hovedmål og delmål for temaet, med en tidshorison på 3-10 år
- strategier ("Slik vil vi lykkes") for hvordan Grimstad kommune kan lykkes med å nå målene

Strategiene er i mindre grad konkrete når det gjelder tiltak som skal iverksettes. Sammen med delmålene skal strategiene danne grunnlag for mer detaljerte tiltak i kommunens handlingsprogram og budsjett de nærmeste årene.

Næringsutvikling

Grimstad har en sysselsettingsutvikling som er bedre enn landssnittet

Grimstad kommune er medlem av regionsamarbeidet Østre Agder (ØA), og har vært delaktig i utarbeidelse av *Næringsstrategi for Østre Agder* (2014). Herværende næringskapittel har både et lokalt næringsperspektiv og et regionalt perspektiv på hvordan Grimstad kommune kan bidra til å realisere *Regionplan Agder 2020 – med overskudd til å skape* og næringsstrategien for ØA. Grimstad er en del av to bo- og arbeidsregioner; Arendalsregionen (ØA) og Kristiansandsregionen (Knutepunkt sør).

Satsingsområdet *næringsutvikling* er nært knyttet til neste kapittel, satsingsområdet *universitetsbyen*. Disse satsingsområdene må sees i sammenheng. Næringsperspektivene knyttet til Universitetet i Agder og campusområdet, herunder forsknings- og innovasjonssenteret Sørlandslabb, er behandlet i neste kapittel.

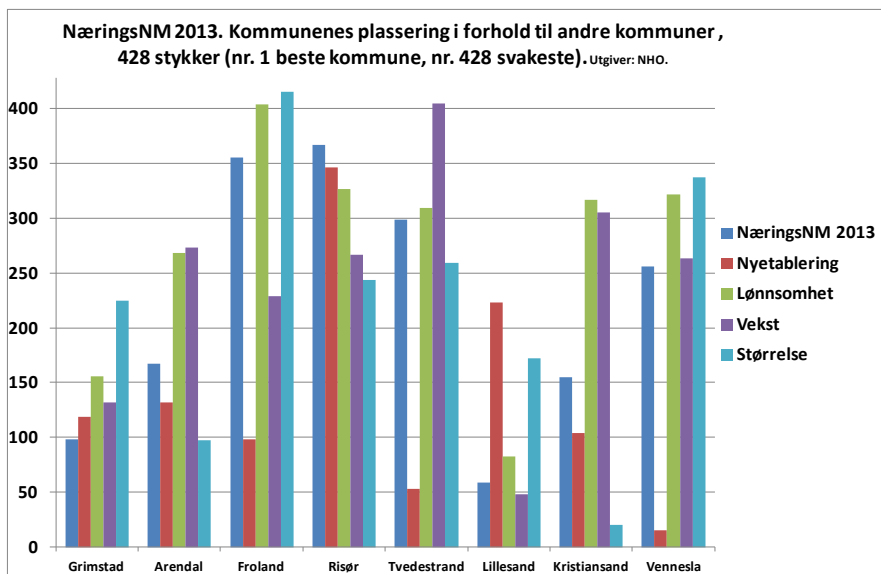
Næringsutfordringer i Østre Agder og Grimstad

Sentrale næringsutfordringer i Østre Agder er:

- a. Næringslivets sysselsetting i regionen er fallende, produktiviteten i en del sentrale næringer i regionen er lav, og flere næringer som tradisjonelt har stått sterkt, er i ferd med å tape posisjon.
- b. De næringsmessige utfordringene for regionen er samlet sett store, men opplevelsen av utfordringenes alvor, virker til å være generelt lav i regionen. Det kan skape utfordringer for å få til felles løft.
- c. Samlet sett har det fram til nå vært lite fokus på tilrettelegging og stimulering av næringsutvikling i regionen som helhet. Flere av kommunene har imidlertid sterke satsinger hver for seg. Det finnes også nærings samarbeid over enkelte av kommunegrensene. Det er likevel lite åpenbar samordning eller synergiskapende initiativer å spore mellom enkeltinitiativene.

Sentrale utfordringer i Grimstad (ut over ovennevnte) er:

- d. Det går bra for mye av næringslivet i Grimstad, men omstillingen fra industri og plastbåtproduksjon bidrar til at antall nye arbeidsplasser ikke har gitt ønsket utvikling
- e. Negativ handelsutvikling, som i stor grad har sammenheng med handelslekkasje til Sørlandssenteret og Stoa.
- f. Det er behov for å avklare rolle- og oppgavefordeling mellom Grimstad næringsråd og Grimstad kommune, og Grimstad kommune har behov for å øke sin kapasitet på næringsområdet.
- g. Å tenke næringsutvikling i et regionalt perspektiv; at positiv nærings- og sysselsettingsutvikling innen Agderbyen/Østre Agder = positiv nærings- og sysselsettingsutvikling for Grimstad.

Det går bra for næringslivet i Grimstad

Eksisterende næringsliv går godt i Grimstad. Det viser seg blant annet i nærings-NM-barometeret til NHO som gis ut hvert år. Barometeret måler næringsutviklingen i kommuner, fylker og regioner og baserer seg på data knyttet til lønnsomhet, vekst, nyetableringer og næringslivets størrelse. Grimstad har på disse målingene hatt en relativt stabil plassering blant de 100 beste kommunene (totalt 428) i landet. Det er normalt at større kommuner og kommuner i eller nær pressområder, kommer bedre ut på disse målingene enn mindre kommuner med lavere folketetthet.

Sentrale faktorer ligger til rette for at Grimstad skal være en bedriftsattraktiv kommune. Det er mye privat kapital samlet i Grimstad, det gjennomsnittlige utdanningsnivået blant innbyggerne er høyt, Universitetet i Agder har campus i Grimstad og kommunen ligger

kommunikasjonsmessig gunstig til mellom arbeidsmarkedene i Kristiansand og Arendal.

Grimstad - en attraktiv kommune å bo i

Grimstad er en attraktiv kommune å bo i, noe en stabil, sterk befolkningsvekst over snart 50 år er uttrykk for. Bo- og arbeidsmarkedet i Grimstad er en del av Agderbyen, Grimstad ligger i en del av landet som har gode klima- og naturforhold, og kommunen tilbyr gode oppvekstvilkår for barn og unge. Dette er elementer som gjør kommunen attraktiv som bosted.

Lav vekst i nye arbeidsplasser i Grimstad og Østre Agder

En hovedutfordring for Grimstad og hele Østre Agder er den relativt lave sysselsettingsveksten de senere år.

Grimstad har hatt sterk vekst på 31 % i offentlige arbeidsplasser siden 2000, men ingen vekst i antall arbeidsplasser i privat sektor. Veksten i offentlig sektor har vært sterkere i Grimstad enn landssnittet (stat og kommune). Siden 2007 har Grimstad hatt en nedgang i antall arbeidsplasser i privat sektor. I samme periode var det vekst i sysselsettingen for landet. Nyetableringer i privat sektor i Grimstad handler først og fremst om mindre virksomheter. Det er om lag 8 300 sysselsatte med arbeid i Grimstad (2012), nær 5 800 i privat sektor, drøyt 2700 i offentlig sektor. Grimstad har de siste 10 årene mistet flere rederivirksomheter.

Den lave sysselsettingsveksten i Grimstad kan oppfattes som et paradoks, sett på bakgrunn av kommunens gode bostedsattraktivitet, befolkningsvekst, privat kapital i kommunen og Campus Grimstad. Sysselsettingsutviklingen har imidlertid Grimstad felles med andre kommuner i Østre Agder.

Regionalt samarbeid om næringsutvikling

Regioner som greier å samordne sin vekst gjennom felles anstrengelser og initiativer har bedre forutsetninger for å vokse enn steder der hvert enkelt initiativ står for seg selv. Samspill på tvers av sektorer, næringer og geografiske særinteresser er et krevende spill, men om man blir god i det, er det mye som tyder på at næringsutviklingen blir kraftigere. Det holder ikke bare å samprate, det er nødvendig å samhandle.

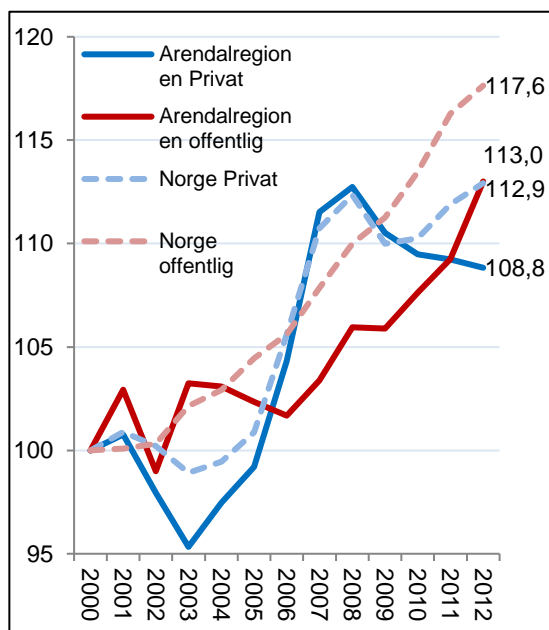
Strategisk næringsplan for Østre Agder, 2014

Flere pendler ut fra Grimstad, og flere pendler mellom kommunene i regionen

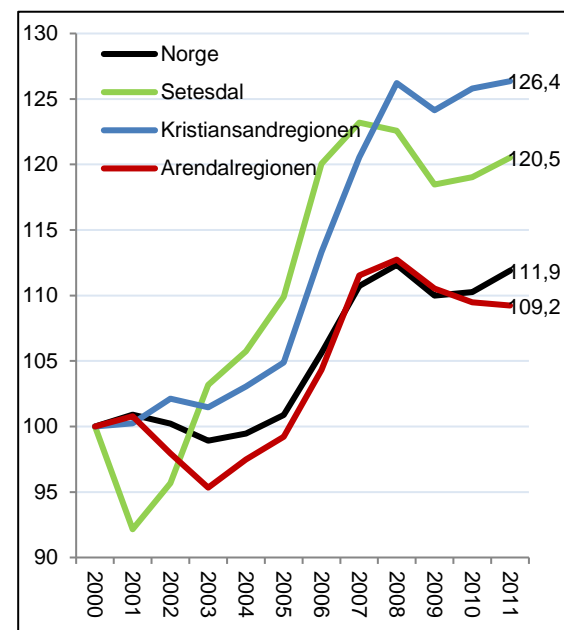
Sysselsatte bosatt i Grimstad, 10 500 (2013), jobber hovedsakelig i fire kommuner: Grimstad, Arendal, Kristiansand og Lillesand. 35 % av de sysselsatte bosatt i Grimstad pendler til jobb i Arendal, Kristiansand eller Lillesand, 54 % av kommunens sysselsatte innbyggere har sin arbeidsplass i Grimstad.

Pendlingen ut fra Grimstad øker. Mens 3 200 sysselsatte bosatt i Grimstad hadde arbeid i andre kommuner i 2000, hadde utpendlerandelen økt til nær 4 900 i 2013. Økt pendling gjelder alle kommunene i regionen. For Grimstad har den økte pendlingen sammenheng med betydelig befolkningsvekst, lav sysselsettingsvekst de siste årene og ny E 18. Kristiansand og Arendal er de eneste kommunene i Agderbyen som er selvforsynt med arbeidsplasser.

Pendlertallene for sysselsatte bosatt i Grimstad viser hvor avhengig kommunenes innbyggere er av utviklingen på arbeidsmarkedet i hele regionen og ikke bare av næringsutviklingen i Grimstad. Pendlertallene viser også at Grimstads interesser og avhengighet både går mot øst og vest.

Arbeidsplassutvikling i alle sektorer, indeksert slik at nivået i 2000=100. Arendalsregionen=Østre Agder (Telemarksforskning rapport 10/2014)

Utvikling i antall arbeidsplasser, alle sektorer, indekser slik at nivået i 2000=100. Arendalsregionen=Østre Agder (Telemarksforskning 10/2014)

Antall pendlere ved utgangen av 2013

		Arbeidssted										Utenfor
		Arendal	Froland	Gjerstad	Grimstad	Kristiansand	Lillesand	Risør	Tvedestrand	Vegårshei	Åmli	
Bosted	Arendal	15 679	328	14	1 540	831	230	85	338	32	34	1 765
	Froland	1 252	823	2	186	96	38	9	22	1	22	247
	Gjerstad	100	2	578	3	7	5	180	73	17	2	206
	Grimstad	2 307	75	6	5 670	941	397	11	37	3	10	1 088
	Kristiansand	451	8	13	220	35 774	591	16	7	2	0	5 905
	Lillesand	189	4	1	225	1 437	2 526	1	0	0	1	650
	Risør	330	6	119	27	54	4	1 997	191	27	0	435
	Tvedestrand	578	12	24	46	61	10	169	1 474	44	8	336
	Vegårshei	146	12	17	15	22	3	40	96	473	34	83
	Åmli	87	9	0	10	16	9	8	19	15	558	118
	Utenfor	1 103	29	103	377	12 012	486	135	74	15	70	

Kilde: Strategisk næringsplan for Østre Agder (2014).

Tabellen viser de faktiske tallene for hvor den sysselsatte delen av befolkningen i hver enkelt kommune har sitt arbeid ved utgangen av 2013. Den siste kolonnen viser antall personer som jobbet utenfor den aktuelle bostedsregionen, den nederste raden hvor mange som jobber i den aktuelle kommunen, men som bor utenfor Østre Agder/Lillesand/Kristiansand.

Handel

Grimstad har hatt en nedgang i dekningsgraden for handel fra 90 % til 81 % i perioden fra 2008 til 2012, dvs at handelslekkasjen i Grimstad har økt fra om lag 10 % i 2008 til 19 % i 2012. (*Asplan Viak, Handelsanalyse for Grimstad, 02.12.13*). Det er de mer plasskrevende varegruppene som taper terreng i Grimstad.

Næringsstruktur

Næringsstrukturen i Grimstad avviker lite fra landsgjennomsnittet, som vist i tabell under (SSB). Grimstad avviker fra landet når det gjelder andelen sysselsatte i undervisningssektoren, som sysselsetter 11,5 % i Grimstad og 7,8 % i landet. Ellers er sysselsettingsstrukturen i Grimstad nær landet.

Behov for fornyelse

De fleste norske kommuner har på bare to-tre generasjoner beveget seg mye med hensyn til det næringsgrunnlaget og ressursgrunnlaget som i sin tid var grunnlaget for stedets opprinnelige etablering og utvikling. De fleste byer, bygder og grender i Norge er oppstått fra et helt annet ressursgrunnlag og næringsaktivitet, enn det som dominerer stedet i dag. Så også i Østre Agder. Også den næringsaktiviteten som tilsynelatende handler om de samme ressursene som før, slik som f.eks. skogbruk, jordbruk og maritim industri, foregår med helt andre produksjonsmetoder, med en annen kompetanseprofil og med andre forutsetninger enn tidligere. Endringene har vært store og ser ikke ut til å avta. Det er derfor en utfordring å se framover fordi det heller ikke er slik at de vekstene som næringslivet i dag høster sitt livsgrunnlag fra, vil være de samme om 20 år.

Strategisk næringsplan for Østre Agder (2014)

Tabell 2. Næringsstruktur. Andel sysselsatte etter næringsområde. Prosent. 2008-2012

	0904 Grimstad				
	2008	2009	2010	2011	2012
I alt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
01-03 Jordbruk, skogbruk, fiske	3,5	3,7	3,3	2,8	3,1
05-09 Bergverk og Utvinning	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
10-33 Industri	12,2	11,6	11,1	11,1	9,9
35-39 Elektrisitet, vann, renovasjon	0,4	0,5	0,5	0,7	0,7
41-43 Bygge og anleggsvirksomhet	6,5	7,1	7,4	7,6	7,8
45-47 Varehandel, motorvognreparasjon	15,2	14,3	14,9	14,4	14,5
49-53 Transport og lagring	5,9	5,0	4,8	4,4	4,6
55-56 Overnatting og servering	4,2	4,2	4,1	4,7	4,4
58-63 Informasjon og kommunikasjon	5,3	4,0	3,2	2,7	2,8
64-66 Finansiering og forsikring	0,6	0,7	0,6	0,6	0,7
68-75 Teknisk tjenesteyting, eiendomsdrift	5,0	6,3	5,6	5,9	5,3
77-82 Forretningsmessig tjenesteyting	6,2	6,0	5,8	5,1	5,4
84 Offentlig administrasjon, forsvar	5,8	7,0	6,9	7,3	8,2
85 Undervisning	10,9	11,0	11,8	11,1	11,5
86-88 Helse og sosialtjenester	14,7	15,1	16,4	17,7	17,1
90-99 Personlig tjenesteyting	2,6	2,7	2,9	3,0	3,1

Kilde: Statistisk sentralbyrå <>> Bearbeiding: KommuneProfilen

A: Grimstad kommune arbeider aktivt for regionalt nærings samarbeid og -utvikling

Grimstad har en gunstig, strategisk beliggenhet mellom Kristiansand i vest og Arendal i øst. Innbyggerne i Grimstad kan velge arbeidsplass innenfor et stort regionalt arbeidsmarked. Grimstad kommune ble

medlem av Østre Agder i 2013. Næringsutviklingen i hele regionen har betydning for innbyggerne i Grimstad.

Slik vil Grimstad kommune lykkes:

- 1) Bidra aktivt til å realisere *Regionplan Agder 2020 – med overskudd til å skape*.
- 2) Være aktivt medlem i Østre Agder.
- 3) Samarbeide om, og samordne, kommunenes virkemiddelapparat for næringsutvikling med andre kommuner i regionen.
- 4) Arbeide for gode kommunikasjoner både innenfor og ut av regionen, herunder støtte arbeidet for ny E18 mellom Arendal og Tvedestrand, videreutvikling av Kjevik lufthavn og sammenkobling mellom Vestfoldbanen og Sørlandsbanen.

- 5) Arbeide for bred regional og nasjonal støtte for etablering og utvikling av Sørlandslab på Campus Grimstad.
- 6) Arbeide for bred regional og nasjonal støtte for etablering av School of Engineering (SoE) med utgangspunkt i Fakultet for teknologi og realfag (UiA).

B: Grimstad sentrum har attraktivt særpreget

Mens de fleste byer har sitt kjøpesenter utenfor sentrum, har Grimstad i over 30 år hatt sitt i sentrum. Grimstad sentrum er tredelt. Store deler av den eldre delen er på Riksantikvarens NB!-registre, som er en database over byer og tettsteder i Norge med kulturmiljøer av nasjonal interesse. Oddenområdet, hvor kjøpsenteret ligger, er den moderne bydelen hvor relativt store områder er under transformasjon fra industri

og havnevirksomhet til handel, bolig og strandpromenade. Den eldre og den nye bydelen knyttes sammen i området ved Vesterbukt (rutebilstasjonen/Sorenskrivergården). Her kommer nytt bibliotek og bypark, og området vil bli byens sentrale sosiale og kulturelle møteplass ute og inne.

Slik vil Grimstad kommune lykkes:

- 1) Sikre Grimstad sentrum som kommunens senter for detaljhandel og tjenesteyting.
- 2) Bevare bygningsmiljøene i det historiske sentrum som identitet og konkurransefortrinn.
- 3) Legge til rette for at flere innbyggere kan bo i sentrum ved å legge til rette for fortetting.
- 4) Skape god kontakt mellom byen og sjøen som legger til rette for folkeliv i de sjønære områdene.

- 5) Ferdigstille strandpromenaden fra Østerbukt til Saulebukt og videre trasé gjennom Grømbukt og over Sonaåsen til Groos.
- 6) Frigjøre åpne parkeringsarealer i havneområdene til andre sentrumsformål.
- 7) Skape ny, helhetlig arkitektonisk utvikling i havneområdene fra Vesterbukt mot Grømbukt.
- 8) Skape et attraktivt byrom og sosial møteplass i Vesterbukt.
- 9) Etablere nytt bibliotek som en kulturell og sosial møteplass i Vesterbukt.

10) Etablere Vesterled som hovedinnfartsåre til Grimstad bysentrum, og samtidig sikre en begrenset biltrafikk gjennom sentrum (FV 420).

11) Sikre god tilgjengelighet for alle gående og syklister til og gjennom sentrum
12) Bevare heiene som omkranser sentrum.

C: Grimstad utnytter sine særegne kvaliteter og muligheter

Grimstad har særegne, lokale kvaliteter med historiske røtter som både har betydning for innbyggernes identitet og livskvalitet og for næringsutviklingen i kommunen.

Slik vil Grimstad kommune lykkes:

- 1) Bevare jordbruksarealer av høy kvalitet.
- 2) Være en kommune for smak og nytelse, og en kommune som satser på lokale mat- og nytelsesmiddeltradisjoner.
- 3) Ha god markedsføring av turistbyen Grimstad; samordnet og koordinert med regional og nasjonal turistmarkedsføring.
- 4) Bevare skjærgården for allmennheten, tilrettelegge for bruk og overholde strandsonens byggeforbud.
- 5) Utvikle tilgjengelighet til og bruk av naturkvalitetene i kommunen.

- 6) Bidra til å bevare og videreutvikle kommunens maritime tradisjoner.
- 7) Ha gjestehavn med god kvalitet og kapasitet.
- 8) Ha gode ramme- og utviklingsbetingelser for campingplasser og reiselivsanlegg.
- 9) Videreutvikle innholdet i Dikernes by.
- 10) Videreutvikle og styrke Grimstad bys museers virksomhet som formidler av kommunens historie og identitet.
- 11) Gi Fjæreheia amfi utviklingsmuligheter.
- 12) Bevare og utvikle Dømmesmoen som kulturhistorisk senter og rekreasjonsområde.

D: Grimstad kommune legger til rette for innovativt, fremtidsrettet næringsliv

Campusområdet er det mest sentrale området for fremtidsrettet næringsutvikling i Grimstad. Området har reguleringsklare næringsarealer med muligheter for samspill mellom næringer og universitetsmiljøene. Dette er også omtalt i neste kapittel om Universitetsbyen.

Slik vil Grimstad kommune lykkes:

- 1) Prioritere administrative ressurser til næringsutvikling.
- 2) Utarbeide strategisk næringsplan for Grimstad kommune hvor også landbruksnæringen og relaterte næringer får en sentral plass.
- 3) Ha tydelig, avklarte roller og nært samarbeid med næringslivets organisasjoner.
- 4) Være en aktiv medspiller for samhandling mellom næringsliv, Universitetet i Agder og offentlige instanser om forsknings- og innovasjonstiltak i Campusområdet.

Vekstkultur

Næringspolitikk handler om å skape vekst. I organisasjon og ledelse har det lenge vært kjent at menneskelig kunnskap og ferdigheter, såkalt humankapital, har stor betydning for virksomheters evne til å skape vekst. Som mennesker er vi forskjellig innrettet og sammensatt. Fellestrekk mellom mennesker kaller vi gjerne kulturelle fellestrekk i sosiologisk forstand. Noen arbeidsplasser kan være preget av en risikokultur, andre en forsiktighetskultur, osv. Ledelseskultur og organisasjonskultur spiller en stadig større rolle i analyse og utvikling av næringsvirksomhet. Kulturelle kjennetegn inngår imidlertid svært sjeldent i diskusjoner og utredninger av steders vekst og utvikling. Inntil nylig. Danske RegLab har nylig gjennomført en analyse av «Vækstens anatomi», hvor de har viet spesiell oppmerksomhet til de kulturelle verdiene og holdningene som preger et sted. De har funnet ut at stedlig vekstkultur er av stor betydning for næringsutviklingen et sted eller region.

Strategisk næringsplan for Østre Agder, 2014

- 5) Legge til rette for at private kan videreutvikle Omre Industripark.
- 6) Delta aktivt på arenaer for regional næringsutvikling.
- 7) Bidra til at regionen har gode arenaer for utvikling av endringsvilje og vekstkultur.

Universitetsbyen

Grimstad er en anerkjent universitetsby

Universitetet i Agder (UiA) har campus i Kristiansand og Grimstad. Universitetet har til sammen 10 000 studenter og 1000 ansatte, hvorav 3000 studenter og drøyt 250 ansatte ved Campus Grimstad.

Ved Campus Grimstad er det ingeniørutdanninger innen data/IKT, energi, flyteknikk, byggfag, maskin/mekatronikk og industriell økonomi (1 450 studenter), utdanninger innen sykepleie og andre helsefag (700 studenter), økonomi og administrasjonsfag (300 studenter), lærerutdanninger (200 studenter) og utdanninger i multimedieteknologi og -design (130 studenter). Campus Grimstad har blant annet spissområder innenfor mekatronikk, flyteknikk, IKT/mobilkommunikasjon, omsorgsforskning og e-helse.

Det er i områdereguleringen for Campus Grimstad avsatt områder på 375 000 m² til universitetsrelaterte formål, næringsvirksomhet og kompetansevirksomheter. Universitetet er på campusområdet lokalisert sammen med en rekke bedrifter med samlet om lag 1500 kompetansearbeidsplasser innen teknologi, logistikk, energi, rådgiving og konsulentvirksomhet. I nærheten av universitetet ligger også Dahlske videregående skole med 770 elever på videregående skole og 140 på Sørlandets fagskole (2013).

Visjonen til Universitetet i Agder er å være en sterk regional drivkraft, og ha nasjonalt betydningsfulle og internasjonalt respekterte utdanninger og forskningsmiljøer. UiA har som ett av sine strategiske mål å være en aktiv samfunnsaktør i samarbeid med samfunn og arbeidsliv.

Universitetets strategiplan (2010-2015) legger opp til at universitetet skal bidra til innovasjon i privat og offentlig sektor, og til at kunnskap fra forsknings- og utviklingsarbeid ved universitetet kommer til anvendelse ved kommersialisering eller på annen måte. På Campus Grimstad har universitetet sammen med grunneier og eksterne partnere (NODE-industrien: NYMO, National Oilwell Varco, Cameron, Aker Solutions m fl.), under planlegging et innovasjonssenter kalt "Mechatronics Innovation Lab", tidligere omtalt som Sørlandslab.

"Sørlandslab er under etablering ved UiA, Campus Grimstad. Sørlandslab er et non profit-samarbeid mellom regionalt næringsliv, UiA og regionale offentlige myndigheter. Sørlandslab etableres for å møte industriens behov for avanserte laboratoriefasiliteter og skal være en felles arena for forskning, utvikling og utdanning rettet mot industriens behov. Sørlandslab vil være et unikt redskap for å sikre utvikling av verdensledende teknologi i samarbeid mellom industrien og akademia innenfor næringer der Sørlandet har, og ønsker å ha, global spisskompetanse. NODE-bedriftene vil utgjøre kjernen i denne satsingen fra næringslivets side, men flere bedrifter fra andre næringer har allerede vist stor interesse for initiativet. Sørlandslab er også tenkt som et senter der forskning og utviklingsarbeid, innovasjon og etablering av næring på nye områder finner sted."

Sørlandet i verden, Sørlandsutvalgets rapport, s. 62, (2013)

Grimstad kommune er en blant flere aktører med ansvar og mulighet til å bidra til at Grimstad blir en anerkjent universitetsby. Andre aktører med ansvar og mulighet til å utvikle universitetsbyen Grimstad er

universitetet selv, næringslivet i kommunen og regionen, fylkeskommunene, lag og organisasjoner og den enkelte innbygger.

E: Grimstad kommune er et godt vertskap for Universitetet i Agder

Grimstad kommune er vertskap for Universitetet i Agder med alle ansatte og studenter som har sitt daglige virke på Campus Grimstad. Vertskapsrollen uttrykker de mer permanente og langsiktige

forventninger omgivelsene kan rette mot Grimstad kommune som vertsby for Universitetet i Agder. Vertskapsrollen uttrykker Grimstad kommunes bidrag til Grimstad som anerkjent universitetsby.

Slik vil Grimstad kommune lykkes:

1. Støtte opp om Universitetet i Agder som universitet for hele Agder-regionen.
2. Følge opp *Områdeplan for Campus Grimstad* og være effektiv reguleringsmyndighet for reguleringsplaner i campusområdet.
3. Vedlikeholde grøntområder, gang- og sykkelveier/stier og aktivitetsarealer som kommunen overtar eierskap for i campusområdet i samsvar med bestemmelser og intensjoner i *Områdeplan for Grimstad Campus* og som følge av utbyggingsavtaler og andre avtaler.
4. Ha faste ordninger og arenaer for samarbeid og informasjonsutveksling mellom Universitetet i Agder, Studentsamskipnaden i Agder, Studentorganisasjonen i Agder, næringslivet og kommunen.
5. Ha avsatt ressurser til ivaretagelse av rollen som vertskap for universitetet.

6. Samarbeide med Universitetet i Agder om profilering av Universitetet i Agder, universitetsbyene Kristiansand og Grimstad og Agder-regionen.
7. Ha ordninger som gjør at studenter og ansatte opplever at de er velkomne til Grimstad og delta under særlige arrangementer som semesteråpning mv.
8. Legge til rette for at ansatte og studenter ved universitetet kan bruke Grimstad kommune i forbindelse med forskning, prosjekter, studentoppgaver og praksisplasser.
9. Benytte posisjonen kommunen har til å søke om offentlige midler til faglige prosjekter i samarbeid mellom universitetet og det offentlige.
10. Legge til rette for at campusområdet i Grimstad kan bli et senter for innovasjon og forskning i samspill mellom studenter og ansatte på universitetet, næringer og offentlige virksomheter.

F: Grimstad er en attraktiv universitets- og studentby

Å være en attraktiv universitets- og studentby handler både om innholdsmessige kvaliteter knyttet til universitetet og i universitets nærområder, men også om godt samspill mellom universitet, ansatte og

studenter og lokalsamfunnet. Studenter, ansatte og besøkende til universitetet skal trives i Grimstad.

Slik vil Grimstad kommune lykkes:

1. Ha regelmessige møter mellom de sentrale aktørene på UiA og i campusområdet og politisk og administrativ ledelse i kommunen.
2. Tilse at intensjonene i *Områdeplan for Campus Grimstad* blir fulgt, slik at det i campusområdet oppnås en god funksjonsdeling mellom universitet, videregående

- skole, kompetansebedrifter, boliger, handel, park og aktivitetsanlegg, og sikre en grønn profil i området med god tilgjengelighet til turområdet Morholtskogen.
3. Tilse at reguleringsplan for opparbeidelse av de kommunale grøntområdene på campusområdet blir utarbeidet iht. rekkefølgebestemmelsene i områdeplanen.

4. Arbeide for at regionen skal bli klimanøytral gjennom klimapartnersamarbeid med Universitetet i Agder, Arendal kommune og Aust-Agder Fylkeskommune
5. Samarbeide aktivt med universitetsmiljøet om miljø, energi- og klimavennlig samfunnsutvikling
6. Bidra til at Statens veivesen etablerer kollektivterminal med god bil-til-buss-parkeringskapasitet langs Vesterled.
7. Ha gode gang- og sykkelforbindelser i campusområdet og mellom Campus og Grimstad bysentrum.
8. Legge planmessig til rette for at det er nok boliger for studenter i Grimstad, herunder på campusområdet og i/nær sentrum.
9. Sammen med Aust-Agder fylkeskommune videreføre arbeidet med å avklare om Agder naturmuseum kan flytte deler av sin virksomhet til Dømmesmoen.
10. Bidra til at det kan etableres trenings-/idrettsanlegg i Campusområdet.
11. Sammen med UiA og handels- og utelivsnæringen i Grimstad utrede muligheten for trådløst nett i hele eller deler av sentrumsområdet.
12. Legge til rette for hotell med konferansefasiliteter i sammenheng med reguleringsplanlegging.

Levekår og folkehelse

Grimstad har en fysisk aktiv befolkning og gode oppvekstvilkår for alle

Satsingsområdet folkehelse og levekår er avgrenset til fokus på fysisk aktivitet for hele befolkningen og barn og unges oppvekstvilkår. Avgrensingen er et bevisst folkehelsevalg for satsing på forebygging og framtidens generasjoner.

Fysisk aktivitet og livsstilssykdommer

I løpet av relativt kort tid har samfunnet gjennomgått store endringer i befolkningens daglige fysiske aktivitet. Det er i økende grad mulig å være fysisk passiv. Dette medfører svekket helse og en rekke sykdommer og lidelser som påfører samfunnet store behandlingskostnader og redusert livskvalitet for den enkelte. Det er ikke mulig å fremlegge nøyaktige tall for den økonomiske gevinsten ved livslang og regelmessig fysisk aktivitet, men økt fysisk aktivitet i befolkningen vil utvilsomt kunne gi store besparelser i helsevesenet og økt livskvalitet for den enkelte.

Norge har sammen med de andre nordiske landene høyest livskvalitet og lykke i verden. Dette gjelder både voksne og ungdom. ...

Mange vil oppleve dårlig psykisk helse i løpet av livet. Om lag 15 prosent får minst én episode med alvorlig depresjon, og rundt 10 prosent får en periode med skadelig rusmiddelbruk eller -avhengighet i løpet av livet. Personer med psykiske vansker i barne- eller ungdomsårene har økt risiko for å oppleve psykiske plager og psykiske lidelser senere i livet, men for mange er plagene forbigående.

Folkehelse rapporten 2014

Fysisk inaktivitet er en risikofaktor for utvikling av en rekke folkesykdommer. Inaktivitet medfører økt risiko for diabetes, hjerte- og karsykdom, høyt blodtrykk, enkelte kreftformer og andre alvorlige sykdommer. Beregninger fra Finland viser at hele 30-40 prosent av nye tilfeller av hjerte- og karsykdommer kan tilskrives fysisk inaktivitet. Hos barn vil passiv livsstil medføre dårlige motoriske ferdigheter, redusert muskelstyrke og utholdenhet samt økt risiko for overvekt.

Forskning viser at selv en begrenset mengde fysisk aktivitet gir helsegevinst. Minst 30 minutter daglig fysisk aktivitet med moderat intensitet kan for eksempel deles opp i 3x10 minutter eller 2x15 minutter. Eksempel på en slik aktivitet er en rask spasertur. Ytterligere helseeffekt kan oppnås om man ut over dette øker den daglige mengden og intensiteten. De som er i dårligst form, oppnår størst helsegevinst ved å begynne med regelmessig fysisk aktivitet. Kun 20 % av de voksne og eldre (60-85 år) oppfyller anbefalingene om minimum 30 minutter daglig fysisk aktivitet.

Barn og unge anbefales å være moderat fysisk aktive minimum 60 min daglig, voksne og eldre 30 min. Norske undersøkelser viser at aktivitetsnivå synker fra man er 6 år til man er 20 år. Gutter er mer aktive enn jenter ved 6, 9 og 15 års alder.

Folkehelse rapporten for 2014 viser at:

- ett av seks barn har overvekt eller fedme
- en av fem voksne har fedme
- overvekt og fedme øker risikoen for type 2 diabetes og en rekke andre kroniske sykdommer

Fysisk aktivitet og psykisk helse

Fysisk aktivitet fremmer psykisk helse for alle og er ofte en integrert del i behandlingen av psykiske lidelser og problemer. Generelle psykologiske virkninger av fysisk aktivitet er livsutfoldelse og glede, økt velvære etter aktivitet, overskudd og energi, bedre søvnkvalitet, mindre stress-symptomer, økt optimisme og mer pågangsmot, bedre selvfølelse og forhold til egen kropp. Fysisk aktivitet kan forebygge utvikling av enkelte psykiske lidelser.

Ved milde og moderate depresjoner er effektene av fysisk aktivitet godt dokumentert. Noen studier viser faktisk at fysisk aktivitet kan medføre like stor reduksjon i depressive symptomer som etablerte behandlingsmetoder, slik som antidepressive medikamenter.

Når man studerer grupper i samfunnet, finner man systematiske forskjeller i helse. Jo høyere utdanning og inntekt en gruppe har, jo høyere andel av gruppens «medlemmer» vil ha god helse (Huisman, 2005; Helsedirektoratet, 2005). Dette kalles sosiale helseforskjeller eller sosial ulikhet i helse. Å bevege seg oppover på samfunnets rangstige betyr at man også beveger seg oppover når det gjelder helse. Helsen øker for hvert trinn. De sosiale helseforskjellene gjelder for nesten alle sykdommer, skader og plager, og i alle aldersgrupper.

Folkehelse rapporten 2014

Ungdomsmiljøene

Resultatene fra den landsomfattende ungdomsundersøkelsen Ungdata som Grimstad kommune gjennomførte i 2013, føyer seg inn i en mer langsiktig trend, der det særlig fra årtusenskiftet og framover har skjedd noen ganske markerte endringer i ungdomsmiljøene. For det første er omfanget av typiske ungdomsproblemer knyttet til rus og kriminalitet blitt redusert. For det andre støtter elevene i økende grad opp om skolen: det har blitt færre konflikter mellom lærere og elever, elevene skulker mindre, de trives i økende grad på skolen, og bruker mer tid på lekser. For det tredje er det blitt vanskeligere å finne verdier og holdninger i ungdomsbefolkningen som eksplisitt peker mot en egen ungdomskultur.

Dagens ungdom ser ut til å være mer lik voksenbefolkningen. Mens ungdom flest blir skikkeligere, flinkere og mer "fremtidsdisiplinerte", viser studier av ungdom fra 1990-tallet til i dag en vedvarende høy utbredelse av psykiske plager; enkelte studier viser også en økende tendens på dette området. Relativt mange ungdommer opplever søvnproblemer, er stadig bekymret for fremtiden og føler at alt er et slit.

Fem prosent av ungdommene (Ungdata, 2013) svarer at familien deres har hatt dårlig råd de siste to årene. Ungdata viser tydelige sammenhenger mellom ungdoms livskvalitet og familiens økonomiske ressurser. Ungdom i familier med dårlig råd er gjennomgående mindre tilfreds, og er sjeldnere fornøyd med foreldre, venner og lokalmiljøet. Samtidig er færre motivert for skole og høyere utdanning, og færre er med i organiserte fritidsaktiviteter.

Ungdom i familier med dårlig råd skiller seg negativt ut når det gjelder alle helseindikatorer som er behandlet i Ungdata-rapporten. De er sjeldnere fornøyd med egen helse, har oftere symptomer på depressive plager, spiser sjeldnere faste måltider og andelen som trener er mindre enn blant ungdom i familier med bedre råd. Ungdata viser også en klar sammenheng mellom dårlig råd i familien og risikofaktorer relatert til rusmiddelbruk, kriminalitet, mobbing og vold.

(Kilder: Helsedirektoratet, Ungdata – "Sykt bra")

G: Grimstad har gode oppvekstvilkår for alle

Barn og unges levekår i Grimstad påvirkes både av de sosioøkonomiske, kulturelle, og fysiske rammebetingelser som dannes av storsamfunnet og

lokalsamfunnet, og av de nære relasjonene barn og unge har i oppvekst i familien og i lokalmiljøet.

Slik vil Grimstad kommune lykkes:

- 1) Ha oversikt over innbyggernes helsetilstand og påvirkningsfaktorer.
- 2) Ha plan for mennesker som ikke lever under tilfredsstillende levekår.
- 3) Ha full barnehagedekning med god kvalitet.
- 4) Ha plan for bygging av nye skoleanlegg og oppgradering av eldre skoleanlegg.

- 5) Jobbe systematisk og innovativt med tidlig innsats i hele aldersstigen fra 0 til 18 år.
- 6) Ha UngArena som et populært aktivitetstilbud for ungdom.
- 7) Prioritere kulturstøtte til lag og organisasjoner for barn og unge.
- 8) Legge til rette for barn og unges medvirkning i kommunal planlegging.

H: Tidligst mulig innsats for å hindre problemutvikling

Tidlig innsats er ikke noe nytt, men begrepet ble først (mer) synlig i offentlige dokumenter etter 2005.

Grimstad kommune legger til grunn følgende forståelse av tidlig innsats:

Tidlig innsats retter seg både mot enkeltindivider, grupper, miljø-, kultur- og strukturelle faktorer, og handler både om forebygging, behandling og opplæring.

Tidlig innsats er handlinger på tidligst mulig tidspunkt:

- for å unngå at et problem oppstår,
- når et problem har oppstått/blitt avdekket

De mest utfordrende sidene ved tidlig innsats handler om det som er i "mellomrommet" mellom tjenester, sektorer og profesjoner. Tidlig innsats krever samarbeid og utviklingsarbeid på tvers.

Tidlig innsats er en måte å tenke på, en innovativ tilnærming som skal utfordre tilvante måter å tenke og handle på. Tidlig innsats handler også om prioritering.

- Studien viser at det er betydelige mangler i det forebyggende og tverretatlige samarbeidet for småskolebarn som fører til at utsatte barn ikke får den hjelpen de trenger. Det er fortsatt mange tette skott mellom de ulike etatene, sier Torunn S. Olsen.

Forskningsprosjektet *En vanskelig start*, 2013.

Slik vil Grimstad kommune lykkes:

- 1) Barnehagene, grunnskolene, pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT), helsestasjonen, barnevernet, familiesenteret med flere skal ha arenaer og prosedyrer for å fange opp og iverksette tiltak tidlig overfor barn og unge med særlige behov.
- 2) Ha rutiner som bidrar til tidlig innsats i forbindelse med barn og unges overganger mellom tjenester.
- 3) Ha tverrfaglig arenaer for erfaringsutveksling om tidlig innsats overfor risikoutsatte barn og unge med tanke på kultur- og systemutvikling.
- 4) Videreutvikle Familiens hus som et profesjonelt lavterskeltilbud og ressurscenter for barn, unge og familier.
- 5) Trene ansatte til å oppdage tidlig når barn, unge og familier trenger hjelp.
- 6) Trene ansatte til å være modige til å gripe inn tidlig når de blir kjent med uheldige forhold.
- 7) Skape en organisasjonskultur hvor ansatte som "ser" risikoutsatte barn og unge, har plikt til å handle.
- 8) Sørge for at barn/brukere/pasienter opplever at de tidligst mulig trekkes inn i utarbeidelse av løsninger og tiltak som gjelder dem, og at de opplever åpen, direkte kommunikasjon.
- 9) Ved konflikt mellom barnas beste og ansattes beste, skal barnas beste ha prioritet.
- 10) Etablere ordning/ordninger som gjør det lett for barn og unge å melde fra om uønskede hendelser de selv eller andre blir/har blitt utsatt for.

I: Barn og unge vokser opp med god psykisk helse

Rusbruken blant norske ungdomsskoleelever er halvert siden 2000. Utbredelsen av psykiske plager har derimot like stor utbredelse, og enkelte studier viser at dette er et økende problem blant unge. Relativt mange unge, også i Grimstad, opplever hverdagen slitsom og stressende, de har søvnvansker og er bekymret for framtiden.

Slik vil Grimstad kommune lykkes:

- 1) Arbeide med ansattes voksenrolle i relasjon til barn og unge. Ansatte i kommunens barnehager, i skolene, på Familiens hus og i andre virksomheter skal opptre på en slik måte at de fremmer god psykisk helse hos barn og unge.
- 2) Stimulere til fokus på barn og unges psykiske helse i lag og organisasjoner.
- 3) Kommunens ordninger skal legge til rette for at alle barn og unge kan delta likeverdig i kultur- og fritidsaktiviteter.
- 4) Legge til rette for møteplasser og aktiviteter på tvers av generasjonsgrenser.
- 5) Ha løpende fokus på og aktive tiltak for mobbefrie barnehager og skoler.
- 6) Fremme mot til å gripe inn og si ifra om urett, overgrep og andre uheldige forhold som krenker og skaper redusert livskvalitet.
- 7) Ha ressurser til foreldreveiledning slik at alle foreldre som ønsker, kan velge dette.

Trygghet, tilhørighet og fellesskap med andre er avgjørende for å utvikle en god psykisk helse.

"Det som særlig kjennetegner bekymringer rundt ungdoms psykiske helse, er at problemene oppfattes som individuelle. Når ungdoms problemer tilhører den enkelte, kan de også være vanskeligere å angripe med velferdsstatens tradisjonelle virkemidler"

(Lars Roar Frøyland mfl fra Seksjon for ungdomsforskning, NOVA, i Aftenposten 10.oktober 2013).

De voksnes krenkende atferd legitimerer barns krenkelser av hverandre. Vi må derfor lete etter, avdekke og stanse krenkende atferd og mobbing utført av de voksne ved skolen, dersom vi virkelig skal redusere mobbing og krenkelser.

NRK, ytring: Jorstein Alberti-Espenes, 29.05.2014
<http://www.nrk.no/ytring/de-voksnes-ansvar-1.11727259>

aktive

I løpet av de siste 10-årene har samfunnet gjennomgått store endringer med hensyn til daglige krav til fysisk aktivitet. Det er i økende grad mulig å hengi seg til fysisk passivitet, og arbeidshverdagen har for mange grupper gått fra fysisk arbeid til mer stillesittende aktiviteter. Fysisk aktivitet gjennom hele livet er viktig for god helse, og det er aldri for sent å begynne. Selv en beskjeden økning i daglig aktivitetsnivå gir en betydelig helsegevinst i form av redusert helserisiko, bedre livskvalitet og økt funksjonsdyktighet i eldre år. Kun 20 % av befolkningen holder i dag anbefalt aktivitetsnivå.

Slik vil Grimstad kommune lykkes:

- 1) Legge til rette for at alle barn og unge er fysisk aktive minst en time om dagen.
- 2) Sikre turmuligheter med tilførselsveier/-korridorer og merkede løyper/stier i gangavstand (for alle) fra boligområdene.
- 3) Sikre turområder i trygg gangavstand for barnehager og skoler.
- 4) Sikre Morholtskogen som grønt, ubebygd område.
- 5) Sørge for at det er tilgjengelige lysløyper nær alle større boligkonsentrasjoner: Fevikmarka, Dømmesmoen, Morholtskogen og Eide.
- 6) Sørge for at det er balløkker og leke-/aktivitetsanlegg i alle bydeler og på grunnskolene.
- 7) Ha noen gode turområder opparbeidet etter standarden universell utforming nær sentrum og lokalsentrene.
- 8) Videreutvikle tiltak rettet mot utsatte grupper som fremmer fysisk aktivitet, som for eksempel *Aktiv på dagtid* og Frisklivssentralens ulike tilbud knyttet til livsstilsendring.
- 9) Ha trygge og effektive gang- og sykkelveier i og omkring Grimstad sentrum og lokalsentrene, og mellom disse.
- 10) Motivere skoleelever til å gå og sykle til skolen.
- 11) Gjennomføre tiltak som stimulerer kommunens ansatte til å gå eller sykle til jobb.
- 12) Videreutvikle Sykkelbyen Grimstad.

K: Grimstad er et inkluderende samfunn på tvers av generasjoner, kulturell bakgrunn og sosiale lag

Sosial tilhørighet handler om å kunne delta i samfunnet på likeverdige vilkår, uavhengig av funksjonsevne, språk, kulturforskjeller og materielle ressurser.

Slik vil Grimstad kommune lykkes:

- 1) Legge universell utforming til grunn ved all planlegging og tilrettelegging av offentlige arealer.
- 2) Skape fysiske og kulturelle møteplasser i lokalmiljøene som er tilgjengelige for alle, og som gir mulighet for aktiviteter og samhandling av ulike slag.
- 3) Øke kvinners deltakelse i arbeidslivet med fokus på likestilling.
- 4) Arbeide for å minske andelen uønskede deltidsstillinger og stillinger med lav stillingsprosent.
- 5) Ha ordninger som markerer verdien av å ha ildsjeler.

Kommunen som organisasjon

Grimstad er en åpen, innovativ kommune

Skal Grimstad kommune yte kommunens innbyggere gode tjenester, skape gode demokratiske arenaer og bidra til god samfunnsutvikling lokalt og i regionen, må kommuneorganisasjonen med over 1700 ansatte fungere godt og takle fremtidige utfordringer.

De fremtidige utfordringer for Grimstad kommune handler blant annet om:

- at antall innbyggere trolig vil øke fra dagens 22 000 til nær 30 000 i 2030
- at kommunen har en relativt stram økonomi
- at innbyggerne forventer en åpen forvaltning med høy etisk standard, og at tjenestene har god kvalitet
- at kommunen ivaretar sitt ansvar for iverksettelse av klima- og miljøtiltak
- at Grimstad kommune bidrar til utvikling av hele regionen, herunder til realisering av Regionplan Agder 2020
- at Grimstad er i en region med store levekårsproblemer
- at Grimstad kommune klarer å bidra til en samfunnsutvikling som fremmer folkehelse i tråd med intensjoner og nye oppgaver i folkehelse- og omsorgstjenesteloven
- at det vil bli en betydelig økning i etterspørselen etter helse- og omsorgstjenester som følge av sterk økning i andelen eldre over 80 år
- at problemutvikling blant barn og unge ikke fanges opp tidlig nok
- at det blir en god næringsutvikling med sysselsettingsvekst i kommunen og regionen
- at kommunen er et godt vertskap for Universitetet i Agder
- at kommunen klarer å rekruttere nok, kvalifisert arbeidskraft

Måter kommunen kan møte utfordringene på, er knyttet til stikkordene regionalt samarbeid, innovasjon, ny teknologi, åpenhet og høy etisk standard, forebygging og tidlig innsats og godt samarbeid mellom kommunen og omgivelsene.

FORVENTNINGER MELLOM INNBYGGERE OG GRIMSTAD KOMMUNE

Hva kan innbyggerne forvente av Grimstad kommune og hva forventer Grimstad kommune av sine innbyggere?

Innbyggerne kan forvente at:

1. Folkevalgte og ansatte opptre i henhold til kommunens etiske retningslinjer og kommunens verdigrunnlag om åpenhet, redelighet, respekt og mot
2. Folkevalgte og ansatte møter innbyggerne med vennlighet og service
3. Forespørsler og klager blir besvart innen rimelige frister
4. De har åpen tilgang til informasjon om tjenestetilbud og prosesser, beslutninger og planer slik at de kan følge med og bidra i kommunens arbeid
5. Det arbeides kontinuerlig for å sikre at alle innbyggere deltar og inkluderes i lokalsamfunnet
6. Det tas hensyn til samfunnets bærekraft og framtidige generasjoners behov i dagens politikk. Beslutningene søker å få med alle kostnader, og ikke overføre problemer og spenninger, enten de er miljømessige, strukturelle, finansielle, økonomiske eller sosiale, til framtidige generasjoner

Grimstad kommune forventer at innbyggerne:

1. Behandler folkevalgte og ansatte med respekt i henhold til rollene disse har som politikere eller offentlig tjenestestøttere
2. Ikke gir eller tilbyr folkevalgte eller ansatte i kommunen økonomiske eller andre former for fordeler for å påvirke utføringen av stilling, verv eller oppdrag
3. Respekterer ulikheter mellom innbyggerne som har sin bakgrunn i etnisitet, kultur, religion, kjønn, seksuell legning eller politiske meninger.

Innovasjon handler om å gjøre noe som er *nytt*, *nyttig* og *nyttiggjort*. *Nytt* betyr at Grimstad kommune etablerer en ny tjeneste eller løser en oppgave på en ny måte, enten som følge av at en adopterer løsninger andre kommuner allerede har gjort, eller utvikler det nye selv. Videre må det være *nyttig*, enten det innebærer en kvalitetsforbedring og/eller at oppgavene løses på en mer ressurseffektiv måte. Til sist må det også være *nyttiggjort*. Det er en innovasjon først når en bruker den nye tjenesten eller faktisk arbeider på en ny og nyttig måte.

Kommunen må i framtiden levere bedre og billigere tjenester til innbyggerne. Dette kan ikke kun løses med å løpe raskere eller gjennom innsparing. Det må også gjøres gjennom at oppgavene løses på nye

måter, ved å etablere nye oppgaver og tjenester og samtidig redusere eller fjerne mindre hensiktsmessige tjenester. Dette forutsetter at kommunen legger til rette for innovasjon på en systematisk måte.

L: Grimstad kommune har folkevalgte og ansatte med høy etisk standard

Høy etisk standard i alle ledd er en forutsetning for kvalitativt gode tjenester, tillit mellom innbyggere, folkevalgte og administrasjonen og gode interne arbeidsforhold.

Slik vil Grimstad kommune lykkes:

1. Ha folkevalgte og administrative ledere som er rollemodeller for høy etisk standard og som fremmer etisk refleksjon.
2. Skape en organisasjonskultur der folkevalgte og ansatte opptrer med *åpenhet, redelighet, respekt og mot*.
3. Gjennomføre et 3-årig etikkprogram og ha etikk som sentralt tema i folkevalgt-programmet, på introduksjonskurset for nytilsatte og i lederutviklingsprogrammet (2015).
4. Gjennom medlemskap i Transparency International – Norge arbeide aktivt mot korrupsjon og ha gode virkemidler som kan forhindre korrupsjon.

Rollefordelingen mellom de folkevalgte og administrasjonen

En gjensidig forståelse og respekt for rollefordelingen mellom de folkevalgte og administrasjon er en forutsetning for tillitsfull og effektiv drift av kommunen.

Folkevalgte skal:

1. Ha fokus på framtid, helhet og prinsipper
2. Fastsette mål, prioritere kommunens ressurser og avgjøre prinsipielle spørsmål
3. Fatte klare og realistiske vedtak
4. Være ombudsmenn for befolkningen
5. Være kommunens øverste arbeidsgiver
6. Føre kontroll med administrasjonen

Administrasjonen skal:

1. Lojalt sette politiske vedtak ut i livet
2. Innenfor kommunestyrets fastlagte rammer, bestemme hvordan oppgavene skal gjennomføres
3. Fremlegge grunnlag for gode beslutninger
4. Forvalte lover og regler
5. Fatte enkeltvedtak

M: Grimstad kommune forvalter sine kapitalressurser på en god måte

Grimstad kommune forvalter mye kapital. Det være seg bygninger og eiendommer, forvaltningskapital og økonomiske ressurser.

Slik vil Grimstad kommune lykkes:

1. Ha en effektiv ressursbruk i forhold til sammenlignbare kommuner.
2. Gradvis nå et netto driftsresultat på 1,75 % av driftsinntektene.
3. Ha en netto lånegjeld som over tid ikke overstiger 60 % av driftsinntektene.
4. Forvalte kommunens bygnings- og eiendomsmasse slik at verdien beholdes eller økes.
5. Utvikle kommunale eiendommer i havneområdet og andre steder på en profesjonell måte.

N: Grimstad er en innovativ kommune

Kommunen får nye oppgaver, innbyggernes krav til innhold og kvalitet kan øke og de økonomiske ressursene er stramme. Kommunen må derfor være villig til å endre på tilvante måter å gjøre ting på og være på jakt

Slik vil Grimstad kommune lykkes:

1. Ha en åpen, modig, tillitsfull og kreativ organisasjonskultur med toleranse for feil.
2. Politikere og ansatte søker etter løsninger og videreutvikling av tjenestene som innebærer en kvalitetsøkning med utgangspunkt i brukernes behov.
3. Ta i bruk fordelene ved moderne metoder og ny teknologi.
4. Skape organisatorisk klima for endring og nyskaping, blant annet gjennom årlige innovasjonsdager.

O: Grimstad kommune har tjenester med kvalitet over landssnittet

Grimstad kommune har en stram økonomi. Begrensede økonomiske ressurser tilsier en bevisst holdning i prioritering av ressursene mellom

etter nye løsninger. Innovasjon er en ny eller bedre løsning som er så god at folk vil ta den i bruk. En åpen, modig, tillitsfull og kreativ kultur med toleranse for feil, er forutsetninger for innovasjon.

5. Videreutvikle digitale tjenester med sikte på en døgnåpen forvaltning, bedre tjenester og dialog med innbyggerne samt en mer rasjonell kommunal drift.
6. Innovasjon skal være et tema i lederopplæringsprogrammet fra 2015. Ledelsen skal legge vekt på å støtte opp om prosesser og i mindre grad komme med løsninger.

kommunens lovpålagte kjerneoppgaver og andre oppgaver kommunen selv velger.

Slik vil Grimstad kommune lykkes:

1. Ha effektive tjenester med nøktern ressursbruk.
2. Dokumentere tjenestekvalitet og brukertilfredshet på eller bedre enn landsnittet.
3. Gjennomføre brukerundersøkelser på utvalgte tjenesteområder hver valgperiode.
4. Ha systemer som sikrer god kvalitet på kommunens tjenester.
5. Ha ordninger for dialog med brukerne om utvikling av tjenestene.
6. Ha et avklart forhold mellom innbyggernes forventninger og hvilke tjenester kommunen faktisk leverer.
7. Ha ordninger som gjør at ansatte lærer av hverandre og av erfaringer fra andre kommuner.
8. Ta i bruk moderne teknologi som kan bedre kvalitet og effektivitet.
9. Prioritere ressurser til tidlig innsats for barn og unge, og handle langsiktig ved å satse på forebygging fremfor behandling.

P: Grimstad kommune har kompetente medarbeidere som trives på jobb

Kommunens mangfoldige oppgaver løses av medarbeidere som anvender sin kompetanse i møte med innbyggerne og i samarbeid med andre. Grimstad kommune skal som arbeidsgiver utvikle kompetente

medarbeidere, ha en organisasjonskultur som gjenspeiler kjerneverdiene, og ha fokus på hvordan en skaper gode resultater ved bruk av de ansattes kompetanse.

Slik vil Grimstad kommune lykkes:

1. Ha gode arbeidsmiljøer som gjør at ansatte opplever mestring og finner det meningsfylt å yte en innsats.
2. Legge til rette for myndiggjorte medarbeidere som har og tar ansvar.
3. Ha fokus på nærvær og helsefremmende arbeidsplasser. Arbeide for at sykefraværet er under landssnittet for sammenlignbare kommuner gjennom aktive tiltak som forebygger sykefravær, og ha tiltak for rask tilbakeføring ved sykdom.
4. Ha tydelige ledere som skaper gode resultater gjennom å utfordre og støtte, og slik mobilisere ansattes kompetanse.
5. Arbeide systematisk med lederutvikling
6. Øke andelen heltidsstillinger, minke andelen uønskede deltidsstillinger.
7. Gjennomføre medarbeiderundersøkelser hvert andre år med resultater over landsgjennomsnittet.
8. Være gode på å rekruttere nye medarbeidere.

Q: Grimstad kommune er en aktiv samfunnsutvikler som spiller på lag med private og frivillige

Kommunen har en sentral rolle i forhold til en helhetlig samfunnsutvikling av lokalsamfunnet. For innbyggerne skal Grimstad være et godt sted å leve i alle livets faser, lokalsamfunnets ulike aktører skal samhandle på

en måte som tjener fellesskapet og innbyggerne skal leve i et bærekraftig miljø. Grimstad kommune må også samhandle godt med andre i regionen.

1. Være en aktiv tilrettelegger og medhjelper for videreutvikling av næringslivet i kommunen og regionen.
2. Ha ordninger som sørger for lave terskler for kommunikasjon og dialog mellom innbyggere, folkevalgte og administrasjonen.
3. Være åpen for samarbeid med andre kommuner om kommunale tjenester der dette er til fordel for brukere, økonomi, fag og tilbud.
4. Være åpen for samarbeid med private og frivillige om løsning av ulike oppgaver.

R: Grimstad har en bærekraftig samfunnsutvikling

Verdenskommisjonen for miljø og utvikling (Brundtland-kommisjonen) sa det slik i 1987: "En bærekraftig utvikling skal ivareta den nåværende generasjons behov uten å ødelegge mulighetene til kommende generasjoner til å tilfredsstille sine behov."

Slik vil Grimstad kommune lykkes:

1. Ved selv å være en klimanøytral virksomhet vil Grimstad kommune drive holdningsskapende arbeid med kompetanseheving innen energi og klima, og motivere andre til klimavennlig praksis.
2. Ha en utbyggingsstrategi for konsentrert boligutbygging med fokus på til bysentrum, lokalsentra, definerte kollektivakser, servicetjenester og skoler.
3. Ivareta samfunnssikkerhet og klimahensyn i all planlegging og sørge for god beredskap mot kriser og uønskede hendelser.

Slik vil Grimstad kommune lykkes:

5. Ha gode ordninger for kulturstøtte til lag og organisasjoner. Barn og unge skal prioriteres.
6. Legge til rette for frivillighet innen kulturlivet og når det gjelder omsorg for hverandre og ivaretagelse av den enkelte som trenger støtte i hverdagen.
7. Ha en kompetent og handlekraftig organisasjon som er i forkant av utviklingen med samfunns- og arealplanlegging.

Miljøet står i en spesiell stilling fordi en kan overskride naturens tålegrenser med uopprettelige følger. Klimaendringer, reduksjon i biologisk mangfold og spredning av miljøgifter kan være eksempler på dette. Den økonomiske utvikling bidrar til nedbygging av arealer.

4. Være en av Norges sykkelbyer.
5. Ha skoleveier som gjør at skolebarn skal kunne gå og/eller sykle trygt til skolen.
6. Være en aktiv landbrukskommune og virke som pådriver for å utnytte mer av skogens tilvekst til biobrensel og stimulere til interkommunalt samarbeid om å utnytte organisk avfall til biogassproduksjon.

S: Grimstad kommune legger til rette for klimavennlig arealdisponering

Gjennom sin arealpolitikk kan kommunen bidra til en klimavennlig utvikling som reduserer CO2-utslippene og legger til rette for klimavennlig energibruk. Det handler om å bygge infrastrukturer som legger til rette for at innbyggere og private og offentlige virksomheter gjør klima- og miljøvennlige valg.

Slik vil Grimstad kommune lykkes:

1. Planlegging av nye boligområder og fortetting skal som hovedregel:
  - a. Skje i tilknytning til definerte kollektivakser og/eller i tilknytning til Grimstad sentrum og lokalsentrene Fevik, Vik, Homborsund, Bergemoen og Landvik.
  - b. Være arealeffektiv med vekt på konsentrert bebyggelse.
  - c. Gi barn mulighet til å gå eller sykle til skolen.
2. Legge til rette for kortreist handel og tjenesteyting i forbindelse med Grimstad sentrum, lokalsentrene og områdene nedfelt i Regional plan for senterstruktur og handel.
3. Legge til rette for at innbyggerne kan gjøre klimavennlige forflytningsvalg: gå, sykle eller benytte kollektive transportmidler fremfor bil.
4. Ha et moderne hovedveinnett for gående og syklende til og langs kollektivaksene.
5. Delta aktivt i areal- og transportplanarbeid sammen med nærliggende kommuner og samordne infrastrukturen på tvers av kommunegrenser
6. Ha god tilrettelegging for kollektivtrafikk og moderne kollektivterminal på Vesterled/Øygårdsdalen.
7. Ha sikret grønnstruktur med god tilgjengelighet ved store boligkonsentrasjoner. Morholtskogen sikres som ubebygd område.
8. Bevare verdifull, prioritert landbruksjord.
9. Legge til rette for kollektive varmeløsninger med vannbåren varme for større utbyggingsområder for bolig, industri og næring.
10. Legge hensynssone for kystnær jernbane på kommuneplankartet.

Om lag 70 % av klimautslippene i Grimstad handler om utslipp fra motoriserte kjøretøyer. Det å redusere bilbruken er en hovedutfordring. Det vil bl.a. handle om at reduksjon i bruk av bil og forflytning av mennesker, varer og tjenester i størst mulig grad skjer kortreist. Gjennom kommunens planer kan det legges til rette for nærhet mellom viktige funksjoner som hjem, skole, arbeidsplass, handel, fritidsaktiviteter og sosiale aktiviteter.

T: Grimstad kommune har en klimavennlig drift og forvaltning

Kommunen kan iverksette en rekke tiltak som bidrar i retning klimanøytral drift, men det vil alltid være et restutslipp. Ved kjøp av klimakvoter vil kommunens klimaregnskap gå i null.

Slik vil Grimstad kommune lykkes:

1. Gjøre kommunens drift og forvaltning klimanøytral innen 2015, blant annet ved å redusere bruk av elektrisitet og fossilt brensel til oppvarmingsformål, kjøpe grønn strøm med opprinnelsesgaranti, ha el-biler der det er praktisk mulig og ved kjøp av FN-godkjente klimakvoter.
2. Miljøsertifisere kommunens enheter innen 2016.
3. Ivareta samfunnsikkerhet og klimahensyn i all planlegging og sørge for god beredskap mot kriser og uønskede hendelser.
4. Følge opp medlemsforpliktelsene i Klimapartner og med ZERO som klimaspydspisskommune.
5. Ha en utbyggings- og renoveringsstrategi for kommunale bygg som er areal- og energieffektiv. Strategien omfatter nybygg, vedlikeholdsprosjekter og påbyggingsprosjekter.
6. I forbindelse med nybygg og totalrenovering av kommunale bygg skal det legges opp til vannbårne varmeanlegg.
7. Revidere energi- og klimaplanen hvert fjerde år og utarbeide årlig tiltaksrapport med oversikt over egne utslipp av klimagasser og energiforbruk.
8. Kommunens parkeringsanlegg skal ha ladestasjoner for el-biler som dekker etterspørselen.
9. Legge til rette for og motivere ansatte til å gå, sykle eller ta i bruk kollektivtransport.
10. Miljø og klima skal være et kriterium ved alle innkjøp.
11. Vurdere å lage et system for å bruke eget produsert avfall/ressurser til energi i kommunal regi.

Kommuneplanens arealdel 2015-2027 erstattes av ny revisjon kommuneplanens arealdel 2019-2031

Kommuneplanens arealdel

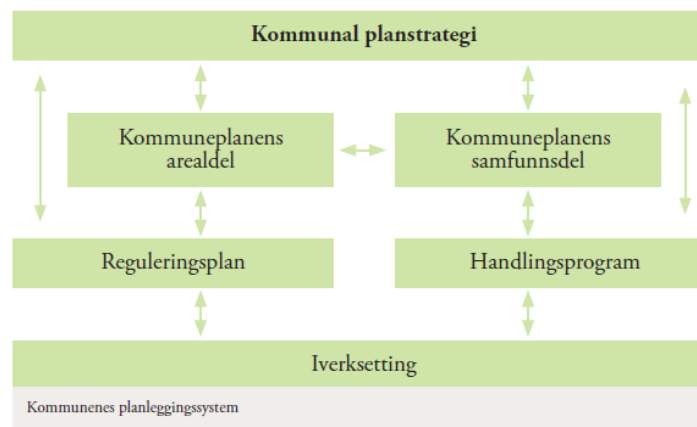
Generelt om kommuneplanen

Kommuneplanens arealdel er en arealplan for hele kommunen som viser sammenhengen mellom fremtidig samfunnsutvikling og arealbruk. Kommuneplanens arealdel skal gjennom planbeskrivelse, bestemmelser, retningslinjer og plankart angi hovedtrekkene i arealdisponeringen og rammer og betingelser for hvilke nye tiltak og ny arealbruk som kan settes i verk, samt hvilke viktige hensyn som må ivaretas ved disponering av arealene.

Plankartet skal i nødvendig utstrekning vise hovedformål og hensynssoner for bruk og vern av areal. Hovedformålene i kommuneplanens arealdel er: bebyggelse og anlegg, samferdselsanlegg og infrastruktur, grønnstruktur, landbruks-, natur- og friluftsmål, bruk og vern av sjø og vassdrag, med tilhørende strandsone.

Kommuneplanens kart og arealbestemmelser er juridisk bindende og gir rammer for kommunedelplaner og reguleringsplaner, og er bindende for alle nye tiltak nevnt i plan og bygningslovens § 1-6, jfr. § 20-1 første ledd bokstav a til m.

Planhierarkiet:

Dispensasjon fra kommuneplanen og øvrige planer

Kommunen kan gi varig eller midlertidig dispensasjon fra bestemmelser fastsatt i eller i medhold av plan og bygningsloven. Det kan settes vilkår for dispensasjonen. Dispensasjon kan kun gis dersom hensynene bak bestemmelsen det dispenseres fra, eller hensyn i plan og bygningslovens formålsbestemmelse ikke blir vesentlig tilsidesatt jf. plan og bygningslovens § 19.

Nasjonale og regionale føringer for arealpolitikken

Nasjonale arealpolitiske føringer fremkommer blant annet av følgende lover, forskrifter og retningslinjer:

- [Rundskriv T 2/08 Om barn og planlegging](#)

- ~~Retningsline T 1442 Støy i arealplanlegging~~
- ~~Rundskriv T 2/98 B om Nasjonale mål og interesser i fylkes- og kommuneplanleggingen~~
- ~~Rundskriv T 5/97 om Arealplanlegging og utbygging i fareområder~~
- ~~Rundskriv T 4/97 om Vedtak om endring av byggeforskrift av 27. mai 1987, kap. 21 om kartverk og kap. 22 om grad av utnyttning~~
- ~~Rundskriv T 6/96 om Overføring av myndighet etter plan og bygningsloven til fylkesmannen~~
- ~~Rundskriv T 5/96 om Mineralske lausmasser. Behandling etter plan og bygningslova~~
- ~~Rundskriv T 4/96 lover og retningslinjer for planlegging og ressursutnyttning i kystsonen~~
- ~~T 2/13 Retningslinjer for innsigelse i plansaker etter plan og bygningsloven~~
- ~~Rundskriv T 6/93 om Overføring til fylkesmannen av myndighet vedrørende lovlighetskontroll etter kommuneloven – Vedtak etter plan og bygningslovens planbestemmelser~~
- ~~Rundskriv T 5/93 Rikspolitiske retningslinjer (RPR) for samordnet areal og transportplanlegging~~
- ~~Plan og bygningsloven av 14. juni 1985 (Lovdata)~~

På regionalt nivå gir blant annet Regionplan Agder 2020, med følgende satsningsområder føringer i arbeidet med kommuneplanen. Disse føringene er: 1. Klima; Høye mål – lave utslipp, 2. Det gode livet: Agder for alle, 3. Utdanning: Verdiskaping bygd på kunnskap, 4. Kommunikasjon: De viktige veivalgene og 5. Kultur: Opplevelser for livet. Videre gir Regional plan for senterstruktur og handel med regional planbestemmelse (vedtatt av Aust-Agder Fylkesting den 23.10.12).

Kommunestyrets føringer for arbeidet med arealdelen

Kommunestyret vedtok foreløpige arealstrategier i sitt møte 07.10.13 sak 131/13.

Nedenstående arealstrategier er korrigert ved sluttbehandling og gjøres gjeldende for kommuneplanperioden:

1. Hovedprinsipp for samferdsel

1.1. Grimstad har følgende kollektivakser:

- Fylkesvei 420 fra kommunegrensen mot Arendal fram til Grimstad sentrum.
- Fra Grimstad sentrum langs Vesterled til rundkjøring ved Campus og videre sydvest mot Støle og nordvest mot Landvik (via Øygardsdalen).

1.2 Vesterled er hovedinnfartsåre til Grimstad sentrum.

1.3 Hovedveinett for gående og syklende knyttes til kollektivaksene. *Hovedplan for sykkel, Grimstad kommune*, legges til grunn for videre tilrettelegging for gående og syklende.

1.4 Parkering under åpen himmel i Grimstad sentrum reduseres for å frigjøre areal til annet bruk.

2. Hovedprinsipp for boligbebyggelse

2.1 Ny boligbebyggelse og fortetting skal i hovedsak skje i tilknytning til Grimstad sentrum og lokalsentrene (Fevik, Vik, Homborsund, Bergemoen og Landvik) og langs definerte kollektivakser.

2.2 Eksisterende kollektivakser styrkes gjennom all utbygging i Grimstad kommune.

2.3 Nye boligområder skal ha en differensiert boligmasse.

2.4 Grimstad kommune har en positiv holdning til spredt boligbygging. For én til to boliger i LNF-området (pbl 11-7 pkt. 5) kan det søkes dispensasjon etter retningslinjer gitt i kommuneplanen. For flere enn to boliger i spredt bebyggelse i LNF-området skal dette skje innenfor områder avsatt til dette i kommuneplanen (pbl 11-7 pkt. 5b).

2.5 Nye utbyggingsområder som er tatt inn i planen, kan utbygges i takt med det aktuelle tomtebehov og etter de retningslinjer kommunestyret bestemmer.

2.6 Ved utvelgelse av områder for boligbygging, skal skolekapasitet tillegges vekt.

3. Hovedprinsipp for fritidsbebyggelse

3.1 Det er i kommuneplanen ikke avsatt nye arealer til fritidsbebyggelse i 100-metersbeltet. Det er tatt inn enkelte mindre områder for fritidsbebyggelse noen steder i kommunen. Videre utvikling av områder for fritidsbebyggelse, henvises til neste kommuneplanrullering.

3.2 Eksisterende camping/turistanlegg i kommunen kan utvides dersom det ikke kommer i konflikt med andre viktige hensyn.

4. Hovedprinsipp for kjøpesenter, forretninger og næring

Det legges til rette for at handel og tjenestetilbudet i Grimstad sentrum styrkes. Innenfor de hovedrammer som *Regional plan for senterstruktur og handel* setter, vil *Kommunedelplan for Grimstad byområde (byplanen)*, *Områderegulering for de sjønære arealer i Grimstad* og *Områderegulering av Campus Grimstad* være grunnlaget for arealdisponeringer knyttet til handels- og tjenesteetablering i sentrum.

5. Hovedprinsipp for grønnstruktur

Kommuneplanen har tatt inn formål og hensynssoner fra *Kommunedelplan for grønnstruktur og friluftsliv*, slik at turmuligheter ved de store boligkonsentrasjonene med angivelse av grønnstruktur nær utbyggingsområder på plankartet er sikret. Dette gjelder bl.a. Mørtholtskogen.

6. Hovedprinsipp for landbruks-, natur- og friluftsmål

Kommuneplanen har tatt inn hensynssoner som ivaretar prioritert landbruksjord for at disse skal bevares i et langsiktig perspektiv.

Arealformål

Kommuneplanens arealdel skal vise hovedtrekkene i arealbruken. Arealbruken fremkommer på plankartet og i bestemmelser ved ulike arealformål, jf. § pbl 11-7. Nedenfor beskrives først noen sentrale arealutfordringer i Grimstad, og deretter blir de ulike arealformålene gjennomgått.

Grimstad kommune har betydelige arealer som kan benyttes til ulike formål. Samtidig har kommunen mange hensyn som skal ivaretas:

Hensynssonen til drikkevannskildene (Arendal, Grimstad og Lillesands drikkevannskilder) gir store begrensninger for utvikling på disse områdene. Som kystkommune har Grimstad en skjærgård med særlige kvaliteter og mange urørte og tilgjengelige naturområder. 100-metersbeltet har et generelt byggeforbud. Grimstad kommune er Agders største landbrukskommune. Flere av de viktigste landbruksarealene ligger sentralt plassert. Jordvern er et prioritert hensyn på nasjonalt nivå og landbruk er en del av Grimstads historie og egenart. E18 går gjennom sentrale deler av Grimstad kommune og beslaglegger betydelige arealer på begge sider av veien.

Grimstad kommune ønsker å være forberedt til å ta imot ny kystjernbane. Det er ennå ikke utarbeidet et konkret traséforslag.

I et klima og miljøperspektiv er det av betydning hvor nye utbyggingsområder plasseres i forhold til sentrale funksjoner som skole, tjenesteyting, arbeidsplasser og kollektivtransport. Arealstrategiene peker på prioriterte kollektivakser og lokalsentra. Dette er et hensyn som har vært tillagt vekt når nye områder er avsatt til ulike formål.

I et folkehelseperspektiv er det avgjørende viktig gjennom arealdisponeringen å gi innbyggerne naturlig tilgang til friområder og trygge ferdselsveier til aktivitetsområder og sosiale møteplasser innenfor en avstand som gjør det hensiktsmessig å gå eller sykle. Et slikt forebyggende perspektiv (tidlig innsats) kan bidra til bedre helse, økt integrering og styrkede relasjoner i samfunnet.

Lokale arbeidsplasser er viktig både i et byutviklingsperspektiv, med tanke på bokvalitet og med hensyn til klima/miljø. Grimstad kommune har gjennom tidligere kommuneplaner tilrettelagt arealer for næring og handel flere steder i kommunen. I denne sammenheng står havneområdene og campusområdet sentralt. Ved forrige kommuneplanrullering ble det avsatt et større område for næringsetablering på Omre. Disse utviklingsområdene vil kunne få både lokal og regional betydning. En utvikling i samarbeid med universitetsmiljøene vil kunne gi fremtidsrettede og innovative næringsmiljøer av nasjonal betydning.

Selv om Grimstad har arealreserver og private aktører som ønsker å utvikle områder, kan det være utfordrende å etablere bebyggelse av boliger og fritidsboliger alle steder i kommunen. Det er kostnadskrevende å etablere offentlig tjenestetilbud som skole/SFO/barnehage og nødvendig fysisk infrastruktur alle steder hvor det ønskes utbygging. De økonomiske konsekvensene ved avsetting av nye arealformål, må derfor også vurderes.

Bebyggelse og anlegg

Boligbebyggelse

Kommuneplanen 2011-2023 la til grunn perspektivet "Grimstad 2035 – 30 000 innbyggere". Dette perspektivet er forlenget inn i denne kommuneplanperioden. For å møte behovet for 5000-7000 nye boenheter, ble det ved forrige kommuneplanrullering tatt inn omfattende arealer for boligutbygging flere steder i kommunen. Ytterligere arealer er tatt inn ved denne rulleringen. Områdene er vurdert ut ifra de arealstrategier som ligger i kommuneplanen. Det er en målsetning at nye områder skal ha differensiert boligmasse slik at Grimstad over tid utvikler et mer variert boligmarked enn i dag.

Følgende større områder har vært avsatt i tidligere kommuneplaner, men er foreløpig ikke utbygd: Linnheia, Morholtlien, Skjevika, Frivoll, Jortveit-Homborsund, Campus Grimstad, Borgåsen (delvis utbygd), Støle (delvis utbygd) og Morholtåsen. I disse områdene kan det til sammen anslagsvis etableres 3500-4000 boenheter. I tillegg kommer flere mindre utbyggingsområder for bolig.

Hesnes boligområde

Hesnes boligområde ble tatt inn som hensynssone ved forrige kommuneplanrullering. Området har et stort potensial for variert og attraktiv boligbebyggelse med store grøntområder og friluftskvaliteter i nærheten. Avhengig av utnyttelsesgrad vil det anslagsvis kunne etableres 1000-1500 boenheter på Hesnes. Området er i kommuneplanen avsatt

med en hensynssone for fremtidig planlegging. Det er videre satt bestemmelser som sikrer at området skal planlegges samlet gjennom en områderegulering. Slik dagens adkomst til Hesnes fremstår, har den for store begrensinger til å kunne håndtere forventet trafikkvekst. En framtidig vei må ha en bredere kjørebane og tilstrekkelig areal for separat gang og sykkel. I samme områderegulering skal derfor bedret adkomst utredes og planlegges. Mulighet for broforbindelse til Rønnes og nye områder for småbåthavn skal vurderes i områdereguleringen. Utbygging av området skal skje i takt med skolekapasitet.

Støle boligområde

Ved forrige kommuneplanrullering ble Støle tatt inn med boligformål i kommuneplanen med krav om felles områdereguleringsplan. Det har vist seg krevende å utarbeide en felles plan for dette området, hvor også mange grunneiere er involvert. Som en del av områdereguleringsprosessen kommer krav om arkeologiske undersøkelser av hele planens areal. Slike undersøkelser er kostbare og vil være vanskelig å finansiere hvis ikke alle grunneiere er med.

For ikke å hindre en utvikling på Stølehalvøya, er kravet til områderegulering frafalt. Hensikten med krav om felles plan var primært å sikre en god standard på fyllkesveien med gang og sykkelvei, i tillegg til god overordnet grønnstruktur og sammenhengende kyststi.

For å sikre disse kvalitetene, er det utarbeidet konkrete bestemmelser til de ulike detaljreguleringsplanene som vil komme i området. Grønnstruktur og kyststi er også for dette området ivaretatt på overordnet nivå gjennom kommunedelplan for grønnstruktur og friluftsliv.

Følgende områder er tatt inn som fremtidige boligområder i kommuneplanen:

Boligbebyggelse	
16	Skotta, Birketvoit 40-50 boliger
84	Industrihuset, Arendalsveien, boligformål
86	Myråsen Syd, 150 boenh.

88	Moysanden, 2-4 boliger
89	Fjæreveien 55, 10 boenheter
90	Opplandsveien, Toppen 15-30 boenheter.
92	Støle, Molland
96	Strandlia, Grøfstadvika 60-120 boliger
101	Trollidalen, 15 boliger
103	Amtedal, restareal langs Homborsundveien
104	Adkomst småbåthavn og bolig, Roligheta båthavn, Skjeviga
106	Ågre, 300-600 boliger
110	Solbergåsen, 5 Boliger
113	Moy Moner, Kleppkjærveien, 5-6 boliger
122	Boliger, Grøm Park, 80 boliger
123	Utvidelse av byggeområde langs Homborsundveien.
133	Randvikåsen. Endring av formål landbruk - bolig
136	Ågre, 80 boliger
156	Håbestad, 5 boliger
157	Vestre Grøm, Boligformål 7,5 daa.
163	Solbergåsen, 5 boliger
169	Lillesandsveien 52, 1 bolig og bikuber.

Ved behandling av kommunal planstrategi ble det vedtatt at det skulle utarbeides en overordnet kommunedelplan for Homborsund og Eide. Ved behandling av budsjettet for 2013 ble det vedtatt å utsette denne kommunedelplanen. Til behandlingen av kommuneplanen er det kommet flere innspill i Homborsundområdet. De fleste av disse er ikke tatt inn ved denne rulleringen av kommuneplanen. Homborsundveien er en utfordring for en større utbygging i området. Det vurderes om arbeidet med en kommunedelplan kan starte når kommuneplanen er vedtatt.

Ved behandling av kommunedelplan for Homborsund/Eide skal det vurderes om det legges inn en utvidelse av kollektivakse fra Støle til Homborsund.

Rekkefølge – utbyggingstakt på boligområder

For å sikre en god boligutvikling i kommunen, må utbygging samordnes med kommunens mulighet til etablering av offentlige servicefunksjoner og investeringer i teknisk og sosial infrastruktur. I bestemmelsene § 2.1.6

er det laget prosedyre for rekkefølge for start på utbygging av nye større boligområder.

Fritidsbebyggelse

Det er ca 1250 fritidsboliger i Grimstad, flesteparten av disse er lokalisert i sjønære områder. Fritidsbebyggelsen benyttes mest i sommermånedene. Denne bruken gjenspeiles også i omsetning i handel og tjenesteyting i kommunen.

Kommuneplanen 2014-2026 legger opp til to nye områder for fritidsbebyggelse i kystnære strøk. Flere steder i kommunen gjenstår ubenyttede arealer til fritidsbebyggelse i kystnære strøk.

Fritids- og turistformål

095	Grofstadvika, Fritidsbebyggelse 1-5 enheter
114	Vågsnes, Nørholmkilen, 10-11 fritidsboliger

Fritids- og turistformål

Grimstad har flere veletablerte turistanlegg og campingplasser. Kommunen vil legge til rette for videre utvikling og utvidelse av eksisterende camping/turistanlegg, såfremt dette på en hensiktsmessig måte kan harmoneres i forhold til andre viktige hensyn. Utbygging av nødvendig infrastruktur i sjønære områder skal skje på en slik måte at allmennhetens tilgang langs sjøen sikres.

Etter innsigelse fra Fylkesmannen er område for fritidsbebyggelse, Strandfjorden (Tjoreneset) ikke lagt inn i plankartet.

I dialogmøtet med Fylkesmannen er det felles forståelse av at Tjoreneset kan bli et fremtidig utbyggingsområde for fritidsboliger/boliger. Kommunen imøteser en helhetlig vurdering ved neste kommuneplanrullering som også ivaretar allmennhetens interesser i dette området (eks. kyststi, badeplasser).

Næring

Kommunen ønsker å tilrettelegge for industri og produksjonsbasert plasskrevende næring på Østerhus industriområde og Omre Industripark. Østerhus industriområde er regulert og snart ferdig opparbeidet og utbygd. Deler av Omre fra E18 og sørover er også regulert, men det er ennå ikke etablert næringsvirksomhet der. Omre Industripark har et totalt arealomfang på 1500 daa, og er kommunens fremtidige område for produksjonsbasert næring. Fordelene med å satse på et stort næringsområde, er blant annet at virksomheter kan oppnå synergieffekter ved samlokalisering.

Etter søknad til samferdselsdepartementet ved kyst og miljøavdelingen ble Grimstad kommune fritatt for regler om havnekapital ved nedleggelse av transporthavnen. Dette fritaket har åpnet opp for og legger føringer for byutvikling i havneområdet i Grimstad sentrum. I områdeplanen for de sjønære arealer er det lagt til rette for at deler av området kan bebygges med ulike typer handel/næringsfunksjoner og videreutvikles til en ny, moderne bydel.

Kommunestyret har etablert et kommunalt foretak (Grimstad bolig- og tomteutvikling KF) som har som hovedformål å anskaffe og utvikle bolig- og næringstomter i Grimstad kommune, enten i samarbeid med private grunneiere eller på egen hånd.

Kommunestyret har også etablert et utviklingselskap (Grimstad eiendomsutvikling AS) som har som hovedformål å drive med utvikling av fast eiendom innenfor Grimstad kommune. Utviklingselskapet har fått i oppdrag av kommunestyret å utvikle kommunens eiendommer i havneområdet.

Regional plan for senterstruktur og handel åpner opp for en transformasjon av Bergemoen fra et mer tradisjonelt næringsområde med produksjonsbedrifter, til et lokalsenter med hovedvekt på plasskrevende handelsvirksomheter.

Campus Grimstad er hovedsatsningsområdet for kompetansebaserte næringer og kunnskapsutvikling.

Følgende områder er tatt inn som fremtidige områder for næring i kommuneplanen:

Næringsbebyggelse	
04	Rygone – Smith & Thommeson AS Næring
181	Citroen, Bergemoen (deler av området)

Sentrumsformål – handel og kjøpesenter

Utvikling og tilrettelegging av områder for handel og forretning baserer seg på at Grimstad bysentrum skal være hovedarena for handel og opplevelse. Det er i tillegg åpnet opp for at handelsetableringer i Campus Grimstad langs Vesterled og videre opp til Bergemoen skal være utfyllende til tilbudet i eksisterende sentrumssone.

Aust Agder fylkeskommune har i vedtatt Regional delplan for senterstruktur og handel definert et nytt sentrumsområde i Grimstad. For å møte den fremtidige etterspørselen av varer og tjenester er hensikten å legge til rette for at større, plasskrevende handelskonsepter som ikke kan eller bør lokaliseres i Grimstad bysentrum, kan utvikles langs Vesterled ved Campus Grimstad og på Bergemoen.

Handelsområdet Stoa og Sørlandsparken med IKEA er en utfordring for den lokale handelsnæringen i Grimstad. Intensjonen i kommuneplanen er å legge til rette for at innbyggerne i Grimstad kan gjennomføre mest mulig av egen handel i egen kommune. En styrkning av det lokale handelstilbudet vil også styrke det lokale næringslivet og Grimstad som bysentrum. Lokal handel vil bidra til reduserte klimautslipp i form av redusert bilbruk.

Bebyggelse for offentlig og privat tjenesteyting

Som følge av et økende antall eldre med behov for helse- og omsorgstjenester i sykehjem, omsorgsboliger etc, vil det på lengre sikt bli nødvendig å utvide tjenestekapasiteten i kommunen. Behovet for flere boenheter vil øke markant fra 2020. Det er en målsetting at nye omsorgsboliger kan utvikles i tilknytning til eksisterende institusjoner/omsorgsboliger som f. eks på Frivolltun og Feviktun. Det er ikke avsatt nye arealer til formålet i denne kommuneplanen, men aktuelle arealer er sikret mot nedbygging gjennom LNF-formål og vern av dyrket mark.

På lang sikt vil det være behov for å bygge en helt ny skole i Grimstad. I dette planforslaget er det ikke tatt stilling til lokalisering.

Privat og offentlig tjenesteyting	
120	Utvidelse Østerhus arbeidskirke/barnohage

Råstoffutvinning

Det ble i prosessen spilt inn et nytt område for råstoffutvinning – sand – på Møretrømoen. Tiltaket var tenkt som en videreføring av eksisterende virksomhet i Reddal.

I dialogmøtet med Fylkesmannen er det felles forståelse av at Møretrømoen tas ut at kommuneplanen i denne omgang. Kommunen imøteser en helhetlig vurdering av sandressursene i Reddal ved neste kommuneplanrullering. Målsettingen er å finne fram til plassering av sanduttak som er mindre konfliktfylt, spesielt med tanke på jordvern.

Grav og urnelunder

Det vurderes i dag å være god gravplasskapasitet på Landvik, Eide og Grimstad. På Landvik ble det avsatt tilstrekkelig areal ved forrige rullering av kommuneplanen.

Gravkapasiteten ved Fjære kirke er begrenset. Det ble i budsjett 2014 avsatt midler til en gjennomgang av eksisterende arealer og utarbeidelse

av ny gravplan. En slik plan vil frigjøre tilstrekkelig med gravplasser inntil nye arealer er regulert og ferdigstilt.

Arbeidet med reguleringsplan for de områder som har vært avsatt ved tidligere kommuneplanrulleringer, pågår.

Ved forrige rullering av kommuneplanen ble det avsatt en hensynssone med tanke på kirke og kirkegård i et område nær Storesand på Fevik. Nasjonale føringer (NOU 2014:2 Lik og likskap) for fremtidige gravplasser legger vekt på at nye gravplasser skal være allmenne, dvs felles for alle. En gravplass bør være livssynsnøytralt utformet. For framtidige etableringer skal det skilles mellom kirke og gravplass.

I kommuneplanforslaget er gjennomføringssonen ved Storesand videreført inntil videre. Det vil si at arealbruken ikke er avklart.

Kommunestyret vedtok 06.10.14 i sak KS-sak 150/14: *"Rådmannen bes opprette et prosjekt som arbeider med lokalisering av gravplasskapasitet øst i kommunen. Prosjektet skal fremme to alternativer til lokalisering innen mai 2015."*

Prosjektgruppen har fremlagt sitt arbeid og kommunestyret har gjort vedtak om at det skal arbeides videre med følgende alternativer i prioritert rekkefølge: 1) Skarsdalen 2) Bjørkedalen. En løsning på prioritert område vil føre til at hensynssonen på Storesanden kan tas ut av kommuneplankartet.

Samferdsel og teknisk infrastruktur

Vei

Fra forrige rullering av kommuneplanen ligger det inne en byggegrense på 100 meter på hver side av E18, unntatt på strekningen sør for E18 mellom Mørholtkrysset og Bic-krysset. Hensikten med denne er å ivareta hensyn til etablering av fremtidig 4 feltsvei på E18 strekningen gjennom kommunen.

Ny veitrasé til fremtidig boligområde på Hesnes markeres som en hensynssone med krav om felles planlegging. Endelig trasé avklares gjennom reguleringsplan for området.

Kommunedelplan for Grimstad byområde (byplanen) slår fast at biltrafikken gjennom Grimstad bysentrum skal reduseres. Etablering av Vesterled som hovedinnfartsåre til bysentrumet og bygging av parkeringshus i fjell er virkemiddel for å redusere gjennomgangstrafikken. E18 vil dermed kunne fungere som avlastningsvei for Grimstad bysentrum. Hvis det skal være realistisk å lede trafikk østfra vekk fra sentrumsgatene og ut på E18, må det i tillegg gjennomføres tiltak som begrenser framkommeligheten i Smith Petersensgt.

Parkeringsplasser

Nytt parkeringshus "Arresten" i Vardeheia i Grimstad sentrum åpnet 1. juli 2015. Det nye parkeringshuset og områdeplanen for de sjønære arealer vil få konsekvenser for eksisterende parkeringsplasser langs sjøen og i sentrum for øvrig.

Noe av utfordringene med dagens parkeringsvedtekter har vært at det i enkeltsaker i sentrum er vist til at de hindrer næringsetableringer. Dette er søkt imøtekommet ved at slike tiltak (unntatt boligformål) er unntatt fra parkeringskravet i et område tilsvarende ca radius på 300m fra parkeringshusets tunnelutgang mot Tverrstedet. Fritaket gjelder ikke etableringer øst for FV420 mot sjøen. Frikjøpsordningen for øvrig videreføres.

Havn, skipsopplag og småbåtanlegg

Gjennom områdereguleringsplanen har de gamle havneområdene i sentrum fått endret formål. Områdene er avsatt til handel/næring/bolig/kontor formål og torg/park/uteoppholdsarealer. Dette gir mulighet til bl.a. et utvidet handels og servicetilbud, attraktive møteplasser, aktivitetsområder, grøntarealer i sentrum og en større sammenhengende strandpromenade. Områdereguleringsplanen forutsetter at dypvannskaiaen på Gundersholmen opprettholdes, slik at større skipsanløp inn til sentrum fortsatt vil være mulig.

Kommuneplanen 2014–2026 viderefører formålet skipsopplag i Vikkilen, da kommunen ikke har erstatningsarealer for dette formålet.

- **Skjevika:** Området er allerede avsatt som småbåthavn i tidligere kommuneplan og det pågår et reguleringsplanarbeid for å legge til rette for etablering av en større småbåthavn.
- **Hesnes:** Det settes bestemmelser til hensynssonen for felles planlegging på Hesnes om at muligheten for større eller mindre områder for båthavner både i Vikkilen og andre steder på Hesnes skal utredes i forbindelse med områderegulering av Hesnes.

Følgende område er tatt inn som fremtidig område for småbåthavn i kommuneplanen:

Småbåthavn	
408	Småbåthavn Morviga

Kollektivnett

Kommunen har et mål om å legge til rette for god kollektivtrafikk, redusert bilbruk og økt gang- og sykkelbruk. Kommuneplanen for 2014–2026 skal i hovedsak tilrettelegge for konsentrert bebyggelse langs definerte kollektivakser. Det er gjennom vedtatte arealstrategier pekt ut følgende kollektivakser som skal være hovedtraseer for kollektivtrafikk i kommunen:

- Fylkesvei 420 fra kommunegrensen mot Arendal fram til Grimstad sentrum.
- Fra Grimstad sentrum langs Vesterled til rundkjøring ved Campus og videre sydvest mot Støle og nordvest mot Landvik (via Øygardsdalen).

Kollektivterminal Øygardsdalen

Statens vegvesen arbeider med å få etablert ny kollektivterminal i Øygardsdalen. Det pågår detaljreguleringsarbeid og grunnnerv. I samsvar med disse planene er det tiltenkte området avsatt til tjenesteyting i kommuneplankartet.

En ny kollektivterminal skal ha funksjoner som gjør det trygt og attraktivt å ferdes med sykkel eller bil til kollektivterminalen og ta bussen videre derfra. Slike løsninger omtales gjerne som bil til buss-parkering.

Jernbane-kystbane

Jernbaneforum Sør har laget en illustrasjon som viser en kystjernbane. Videre har Jernbaneforumet beregnet reisetid mellom ulike destinasjoner. Eksempelvis er det beregnet en reisetid på 2 ½ time mellom Kristiansand og Oslo. For Grimstads tilfelle vil det trolig være naturlig med stoppested i nærheten av kollektivknutepunktet i Øygardsdalen. Til denne kommuneplanrulleringen er det ikke nok tilgjengelig informasjon om evt. ny jernbane til at denne kan tegnes inn på noen måte i kommuneplankartet.

Grønnstruktur

Større sammenhengende naturområder har betydning for rekreasjon og friluftsliv i nærområdene vurdert både ut fra nåværende bosetting og planlagt boligutvikling. Forbindelsene, både grønne korridorer og stier og urban grønnstruktur som gang- og sykkelveier, fortau og veier, gir innbyggerne tilgang til bynære naturområder, kulturlandskap og områder langs sjøen. Forbindelsene legger til rette for fysisk aktivitet og friluftsliv som bidrar til en god folkehelse.

Parallelt med rullering av kommuneplanen er det utarbeidet en kommunedelplan for grønnstruktur. Hovedelementer fra kommunedelplanen for grønnstruktur og friluftsliv er innarbeidet i kommuneplanens kart, bestemmelser og retningslinjer.

Landbruks-, natur- og friluftsmål

Formålet omfatter områder som skal brukes eller sikres til landbruksproduksjon og/eller som skal bli liggende som naturområder eller friluftsområder. Landbruks-, natur- og friluftsområdene (LNF-områdene) skal i det vesentligste forbli ubebygde eller bare bebygges i tilknytning til landbruksvirksomhet, stedbunden næring eller tilrettelegging for bruk av områdene til friluftsliv. Kommunen kan, gjennom konkret avgrensning av arealer med bestemmelser, åpne for å opprettholde eller tillate spredt bolig, fritids- eller næringsbebyggelse i LNF-områdene.

Landbruksområder

Grimstad er den kommunen på Sørlandet med størst verdiskapning i landbruket med naturgitte forhold i form av dyrkbar jord av beste kvalitet. Dyrket jord er en ikke-fornybar ressurs som representerer en liten andel av kommunens samlede areal. Landbruksjorden kommer imidlertid ofte under press fra andre interesser, blant annet som følge av befolknings- og næringsutvikling. Det er derfor viktig at landbruksområder i kommunen sikres.

De sentrumsnære jordbruksarealene i kommunen er under press for utbygging. Disse landbruksarealene er av svært god kvalitet og har stor produksjonsevne. For at disse arealene skal kunne benyttes og drives på en rasjonell måte, er det viktig at det ikke oppstår unødige konfliktsituasjoner knyttet til drift av disse. Konfliktsituasjoner oppstår ofte ved spredning av husdyrgjødsel, sprøyting, støvplager, støy, insektsplager mv. Det er derfor viktig at det opprettholdes en buffersone mellom bosetting og jordbruksarealer.

Samfunnsmessig viktige forhold som f. eks styrking av veinettet, kan innebære at landbruksinteressene må vike. I slike tilfeller skal det legges til rette for utvikling av alternative områder for nydyrking eller forbedring av allerede dyrkede arealer.

Ved forrige kommuneplanrullering ble det lagt inn flere hensynssoner over større sammenhengende områder med særlig betydning for landbruket.

Ved denne rulleringen av kommuneplanen er de fire områdene som er mest utsatt for utbyggingspress gitt en egen hensynssone med bestemmelser. Dette gjelder for områdene: Bergemoen/Skaregrøm, Frivoll, Birketveit/Vessøya og Bukjær. Hensikten med dette er å sikre landbruksinteressene for fremtiden ved å være svært restriktive med utbygging i disse områdene. Nyetablering i disse områdene tillates ikke. I kommuneplanen er det knyttet bestemmelser til disse fire områdene som alle har stort produksjonsevne, betydelig kulturlandskapsverdi og kantsoner med viktig biologisk mangfold.

Bringsværd/Temse/Lia, Reddal, Landvik, Tjore, Hodnebrog, Grefstad, og Fjære/Gjømle opprettholdes som hensynssoner i gjeldende kommuneplan. Dersom det blir et økt byggepress i disse områdene, eller andre forhold tilsier det, vil det ved senere rulleringer av kommuneplan vurderes hvorvidt også disse områdene skal få hensynssone med bestemmelser.

Hensynssoner for utvalgte områder betyr ikke at øvrige LNF-områder er frigitt til utbygging. Landbruksplanen og jordloven gjelder fortsatt for alle landbruksområder i kommunen.

LNF med spredt boligbebyggelse

Plan og bygningsloven legger opp til at utbygging i LNF-områdene skal være avklart med hensyn til omfang og lokalisering og avsatt med eget arealformål til spredt bolig- og fritidsbebyggelse i plankartet.

Følgende områder er tatt inn som fremtidige områder for LNF med spredt bebyggelse i kommuneplanen:

	Antall tillatte nye boonheter regnes fra 1.1.15
LNF-B 06 ; Skiftenes 3 (77):	Inntil 4 nye boonheter tillates
LNF-B 07 ; Moysand (88):	Inntil 4 nye boonheter tillates
LNF-B 08 ; Vafjell (Homborsund) (107):	Inntil 7 nye boonheter tillates
LNF-B 09 ; Have (Eide) (112):	Inntil 4 nye boonheter tillates
LNF-B 10 ; Tjoresteinen (155):	Inntil 3 nye boonheter tillates
LNF-B 11 ; Håbestad (156):	Inntil 5 nye boonheter tillates

For disse områdene gjelder egne bestemmelser (jf. § 4.1 og 4.1.1)

Dispensasjon fra LNF-formål

Kommunen har en positiv holdning til spredt bebyggelse som ikke er avsatt med eget arealformål, men som må behandles som dispensasjonssøknad. Ved rullering av forrige kommuneplan ble det tatt inn retningslinjer for dispensasjonsbehandling av søknad om bolig- og fritidsbebyggelse i LNF-områdene. Retningslinjene opprettholdes i denne kommuneplanperioden. Ved behandling av dispensasjonssøknader i LNF-området gjelder disse retningslinjene i tillegg til Pbl. §19.

Drikkevann

Rorevannet er drikkevannskilde for Grimstad og Arendal kommuner. Nedslagsfeltet til Rorevannet er vist som hensynssone for drikkevannskilde på kommuneplankartet. Det er utarbeidet en ny risiko- og sårbarhetsanalyse (ROS-analyse) for drikkevannskilden i samarbeid med Arendal kommune. Tiltak som konsekvens av ny ROS-analyse er innarbeidet i kommuneplanens bestemmelser.

Arealdelen – bestemmelser og retningslinjer

Kommuneplanens bestemmelser og retningslinjer er gjengitt under. Bestemmelser er angitt med *paragraftegn* før bestemmelsen, retningslinjer er angitt med "*retningslinje*".

§ 1. Generelle bestemmelser, jf. pbl kapittel 11

§1.1 Rettsvirkninger, jf. pbl § 11-6

Kommuneplanens bestemmelser fastsetter bruken av kommunens arealer, gir rammer for kommunedelplaner og reguleringsplaner og er bindende for alle nye tiltak nevnt i plan og bygningslovens (pbl) § 1-6, jf. også § 20-1 første ledd bokstav a til m. Tiltak kan kun iverksettes dersom de ikke er i strid med plan og bygningslovgivningen, kommuneplanens arealdel, kommunedelplaner eller reguleringsplaner.

Bolig, fritids eller næringsseiendommer med tilhørende eksisterende tiltak jf. pbl §§ 20-1 og 20-3 kan bygges opp igjen etter brann eller som følge av ødeleggelse eller forringelse forårsaket av plutselige naturfenomener.

Vedtatte reguleringsplaner og gjeldende Regional plan for senterstruktur og handel gjelder foran kommuneplanen. Likevel skal følgende bestemmelser i denne kommuneplanen, som ikke er vurdert i planprosessen med de her gitte krav, gjelde foran manglende eller motstridende bestemmelser i reguleringsplaner: §1.6. Universell utforming, §1.7 Byggehøyde over havet, §1.9 Estetikk, §1.12.2 Jordressursen, §1.13 Parkering, § 1.14 Uteoppholdsareal, §1.15 Lekeplasser, §1.16 Skilt og reklame, §3.1 Hensynssone Rorevann, R3.2 Hensynssone landbruksbevaring.

Kommunedelplan for Grimstad Byområde (Byplanen) vedtatt 27.10.08 gjelder foran kommuneplanens arealdel. Likevel skal de følgende bestemmelsene i denne kommuneplan gjelde foran manglende eller motstridende bestemmelser i Byplanen: §1.6. Universell utforming, §1.7

Byggehøyde over havet, §1.9 Estetikk, §1.12.2 Jordressursen, §1.13 Parkering, § 1.14 Uteoppholdsareal, §1.15 Lekeplasser, §1.16 Skilt og reklame, §2.1.7 Fortettingsstrategi for sentrum. I området avgrenset av byplanen gjelder de reguleringsplaner som byplanen hjemler, samt reguleringsplaner gjort gjeldende etter byplanens vedtaksdato. Byplanens formål og bestemmelser om bevaring (§4), samt overstående bestemmelser, skal likevel gjelde foran motstridende formål/bestemmelser i de reguleringsplaner som byplanen hjemler i § 9.

Bestemmelsene over er ikke til hinder for at kommunen kan anvende pbl kap 13 om midlertidig forbud mot tiltak.

Kommuneplanens arealdel fastsetter ikke ny byggegrense langs vassdrag (jfr pbl 1-8, 5.ledd)

§ 1.2 Plankrav, jf. pbl § 11-9 nr. 1

Tiltak i utbyggingsområder (jamfør pbl §11-7 pkt 1,2,3,4,6) som nevnt i plan og bygningslovens § 20-1 første ledd bokstav a, b, d, j, k, l og m kan ikke finne sted før det foreligger reguleringsplan.

Tiltak etter pbl § 20-1 knyttet til separate avløpsanlegg, avløpsledninger til renseanlegg og vannforsyning, kan behandles som enkeltøknad uten krav til ytterligere plan eller dispensasjonsbehandling på vilkår at tiltaket tar nødvendige hensyn til landskap, natur og kulturminne.

§ 1.2.1 Unntak fra plankravet i arealformål bebyggelse og anlegg (jf. pbl §11-7 nr. 1), jf. pbl § 11-10 nr. 1

I områder avsatt til utbyggingsformål (jf. pbl §11-7 nr. 1) i kommuneplanen, som ikke er omfattet av reguleringsplan, men hvor tiltaket likevel er i tråd med kommuneplanens formål, kan det søkes om tillatelse til oppføring av mindre tiltak på bebygd eiendom i henhold til pbl §20-1: bokstav a og b (når tiltaket ikke overstiger 50m²-verken som BYA eller BRA) og bokstav d (inntil 2 boenheter), og arealoverføring i henhold til bokstav m, og videre tiltak etter pbl §§ 20-2 og 20-3. Det er en

forutsetning for unntaket at hensyn til nabobebyggelse er ivaretatt, blant annet når det gjelder bygningshøyde, volum, grad av utnyttning, og at takvinkel og utforming skal tilpasses bolig/fritidsbolig. Unntaket gjelder ikke i 100-metersbeltet langs sjøen.

§ 1.2.2 Unntak fra plankravet i arealformål Grønnstruktur (jf. pbl §11-7 nr. 3), jf. pbl § 11-10 nr. 1

I områder avsatt til formål grønnstruktur tillates enkel tilrettelegging for friluftsliv i form av tursti, turveg, fortøyingsbrygge, toalett og badeplasser uten reguleringsplan. Det er en forutsetning for unntaket at tiltaket er tilpasset natur, landskap og kulturminner og at hensynet til biologisk mangfold er ivaretatt.

§ 1.3 Forhold som skal avklares i reguleringsplaner, jf. pbl § 11-9 nr. 8

I nødvendig grad skal dette være med i reguleringsplaner:

- a. Planene skal angi formål, vern og utforming av arealer og fysisk miljø samt rekkefølgekrav for å sikre nødvendige samfunnstjenester og sikkerhet.
- b. Planen skal tilfredsstille gjeldende krav til helse, miljø og sikkerhet. Risiko og sårbarhet skal utredes.
- c. Planene skal avklare og belyse nødvendig miljøoppfølging og miljøovervåking både for byggeperiodene og etter at planen er gjennomført.
- d. Det skal redegjøres for miljøkonsekvenser, herunder klimakonsekvenser med særlig vekt på transport. Planen skal dokumentere at hensynet til kollektivtrafikkens fremkommelighet er forsvarlig ivaretatt på kort og lang sikt.
- e. Alternative energiløsninger og eventuell bruk av lavenergihus skal utredes. Energiforsyning basert på fornybar energi skal utredes og andelen fornybar energi skal fastsettes. Det skal videre utredes om det er behov for tilrettelegging for bruk av vannbåren varme til valgte energiløsning.
- f. Landskapsvern og kulturminner skal utredes.
- g. Støy (dag og natt), støv og utslipp skal utredes.
- h. Universell utforming og tilgjengelighet for alle skal være i henhold til gjeldende teknisk forskrift og kommunens krav i §1.6. Det skal fremgå av plankartet og bestemmelsene hvordan det prosentvise kravet til universell utforming er løst i delområder i reguleringsplanen.
- i. Barn og unges interesser skal utredes
- j. Områdets grønnstruktur og sammenheng med overordnet grønnstruktur skal utredes og sikres.
- k. Viktige naturkvaliteter, herunder biologisk mangfold, skal registreres og vurderes sikret. Planer skal også vise hvordan større terrenginngrep løses i overganger mellom utbyggingsareal og grønnstruktur.
- l. Det skal gjøres rede for tiltakets estetiske sider. Forhold til tiltaket i seg selv, omgivelsene og fjernvirkningen skal utredes og sees i relasjon til Estetisk veileder med retningslinjer for Grimstad kommune.
- m. I 100-metersbeltet langs sjø skal planer angi byggegrense for tiltak og sikre allmenn ferdsel og badeplasser.
- n. Planarbeidet skal avklare behov for og eventuell lokalisering av arealer til offentlig og privat tjenesteyting. Det kan kreves teknisk plan og utomhusplan. Teknisk plan skal minimum inneholde løsninger for vann, avløp og slukkevann.
- o. Kommunen kan kreve illustrasjonsplan, sol- og skyggediagram, snitt og perspektivtegninger. Godkjent avkjørsel skal avklares i forbindelse med reguleringsarbeidet.
- p. Planarbeidet skal redegjøre for eventuelt tap av matjord og hvordan dette skal kompenseres.
- q. Det skal vurderes om det er hensiktsmessig å regulere inn tiltak som kan fremme økt bruk av sykkel.
- r. Det skal vurderes om det er hensiktsmessig å regulere inn krav om nedgravde avfallstasjoner.
- s. Det skal gjøres rede for om det forekommer registreringer av løsmasser under marin grense i grunnen med tanke på å avklare fare for kvikkleireskred.
- t. Ved regulering av områder til småbåthavn må det utredes sikkerhet og fremkommelighet for sjøverts ferdsel.
- u. Overvannshåndtering skal utredes.
- v. Det skal fastsettes parkeringsdekning konkret i hver enkelt småbåthavn, med utgangspunkt i § 1.13.8 Parkering – båthavner. Nær kollektivakse, eller i områder med god tilgjengelighet på sykkel eller til fots kan det fastsettes redusert parkeringsdekning for småbåthavner. Dette vil også være aktuelt for båthavner knyttet til bakenforliggende bebyggelse og/eller båthavner i Grimstad sentrum.

§ 1.4 Rekkefølgekrav til reguleringsplaner, jf. pbl § 11-9 nr. 4

Ved utbygging skal følgende sikres gjennom rekkefølgebestemmelser i reguleringsplan:

- tekniske anlegg, som vann og energiforsyning og avløp
- anlegg for gående og syklende
- sikker adkomst, vei og kollektivtransportanlegg
- uteoppholdsområder for lek, idrett og rekreasjon
- tilgang til overordnet grønnstruktur
- omdisponering av matjord

§ 1.5 Krav til teknisk løsning for bygge- og anleggstiltak, jf. pbl § 11-9 nr. 3

Tiltak som skal overskjøtes kommunen, skal dimensjoneres og bygges i henhold til de til enhver tid gjeldende normer for Grimstad kommune. Dette omfatter:

- a. vannforsyning og avløp
- b. kommunale veier, gang- og sykkelveier
- c. utomhusanlegg

§ 1.6. Universell utforming, jf. pbl § 11-9 nr. 5

Universell utforming skal legges til grunn i planleggingen. Ut over dagens krav i teknisk forskrift skal minst 30 prosent av nye boenheter ha tilgjengelighet for alle. Bestemmelsen gjelder både for bygninger og uteområder.

§ 1.7 Byggehøyde over havet jf. pbl § 11-9 nr. 5

Oppholds-, arbeids- og publikumsrom i nye bygg i eksisterende og nye utbyggingsområder skal ikke ha gulv lavere enn tre meter over havnivå. Bestemmelsen omfatter ikke ny bebyggelse på arealet ved dagens post- og politibygg (tidligere rutebilstasjon) og de byggehøydene som er tatt inn i områdeplanen for de sjønære arealer i Grimstad.

§ 1.8 Kommunale vedtekter, jf. pbl § 11-9 nr. 5

Følgende tidligere kommunale vedtekter (av 27. oktober 2008 nr 1243) hjemlet i plan og bygningsloven (1985) er erstattet med bestemmelser i §§ 1.13-16:

Parkering

Frikjøpsordning fra parkeringskravet

Uteoppholdsareal

Lekeplasser

Skilt og reklame

§ 1.9 Estetikk, jf. pbl § 11-9 nr. 6 og 7,

Tiltak etter pbl. §§ 20-1, 20-2 og 20-3 skal følge estetisk veileder med retningslinjer for Grimstad kommune. Eventuelle avvik skal ha en saklig begrunnelse.

§ 1.10 Utbyggingsavtaler, jf. pbl §§ 11-9 nr. 2 og kap 17

Med utbyggingsavtale menes en avtale mellom kommunen og grunneier eller utbygger om utbygging av et område. Utbyggingsavtaler bygger på vedtatte reguleringsplaner og kommunale normer. I områder som krever reguleringsplan før tiltak etter pbl § 20-1 kan iverksettes, krever Grimstad kommune at det foreligger vedtatt utbyggingsavtale før tiltak iverksettes dersom kommunen skal overta eiendom og anlegg. Utbyggingsavtalen brukes for alle typer tiltak det er adgang til, jf. pbl § 17-3.

Kvalitetskrav og kostnader i forbindelse med opparbeidelse og overdragelse av arealer og anlegg til kommunen avtales i det enkelte tilfelle. De tekniske anlegg for boligfeltet skal prosjekteres og utføres i henhold til Grimstad kommunes til enhver tid gjeldende normer for vei,

vann og avløp og utomhusanlegg, samt gjeldende avfallsforskrift med tilhørende retningslinjer.

Når alle avtalepartenes plikter i henhold til utbyggingsavtalene er utført og godkjent av Grimstad kommune, overtar kommunen den avtalte del av anlegg til eiendom, drift og vedlikehold. Overtakelsen av de tekniske anlegg skal skje snarest mulig etter at anleggene er opparbeidet. Det skal holdes en formell overtakelsesforretning.

§ 1.11 utgår

§ 1.12 Landbruk jf. pbl § 11-9 nr. 5

§ 1.12.1 Avstand mellom tiltak og dyrket mark, jf. pbl § 11-9 nr. 6

Ved spredt boligbygging og mindre huskruller skal det være en byggeavstandssone på minimum 20 meter.

Ved større utbygginger, regulerte områder, bør det tilstrebes en byggeavstandsgrense på 50 meter.

For nye tomter skal det være en tomtegrense på 10 meter til dyrket mark.

§ 1.12.2 Jordressursen, jf. pbl § 11-9 nr. 6

- a) Matjord er en ressurs som skal underlegges et særskilt hensyn ved tiltak som innebærer nedbygging eller omdisponering av dyrket mark.
- b) Matjord i denne sammenheng er definert som de øvre jordlag med humus-/organiskholdig masse på areal klassifisert som fulldyrka, overflatedyrka, innmarksbeite, eller areal egna for nydyrking.
- c) Ved nedbygging eller omdisponering av matjord kan det settes krav om at den ivaretas som dyrkingsressurs enten ved at den tilføres godkjente nydyrkingsprosjekter eller brukes til jordforbedring på aktuelle jordbruksområder i aktiv drift som vil gi en reell forbedring av jordkvalitet. Kommunen skal i hvert tilfelle godkjenne plan for håndtering av matjord.
- d) Matjord skal sjekkes for sykdom før den flyttes ut av driftsenheten/eiendommen.

§ 1.13 Parkering jf. pbl § 11-9 nr. 5

§ 1.13.1 Parkering Generelt

I reguleringsplaner og ved byggesøknad skal det gjøres rede for plassering av de anlegg som er nevnt i PBL § 28-7. I den grad behovet for slike anlegg søkes dekket på tilstøtende areal eller utenfor de respektive eiendommer, må dette dokumenteres og sikres. Løsning av parkeringsbehovet som her nevnt, krever særskilt godkjenning av kommunen mht. beliggenhet, egnethet mv. Hvert tiltak skal framskaffe parkeringsplasser iht. nedenstående krav.

Samlet antall plasser rundes av oppover for totalkrav under 10 plasser, og rundes av nedover ved totalkrav over 10 plasser.

All arealangivelse refererer seg til bruksareal (BRA) inklusiv fellesareal etter H-2300 Grad av utnyttning.

Normal størrelse på parkeringsplass:

- Standard bilparkering: 2,5 m x 5,0 m
- Standard bilparkering i felles overbygd parkeringsanlegg: 2,6 m x 5,0 m
- P-plass for funksjonshemmede: 4,5 m x 6,0 m
- Sykkelparkering: 0,75 m x 1,75 m med innretning/stativ for låsing

Parkeringsanlegg som etableres i bygningers kjeller/underetasje under eksisterende terreng, skal ikke regnes med i grad av utnyttning.

§ 1.13.2 Parkering soner

Innenfor kommunedelplan for Grimstad byområde (byplanen) gjelder:

I sone A tillates ikke ny parkering etablert som parkering på bakkeplan. Parkering skal løses som garasjeanlegg i underetasje eller lignende. For fortettingsprosjekter inntil 4 boenheter kan kommunen vurdere andre hensiktsmessige løsninger når spesielle forhold taler for det.

I sone B skal parkering fortrinnsvis løses som garasjeanlegg i underetasje eller lignende. For fortettingsprosjekter inntil 4 boenheter kan kommunen

vurdere andre hensiktsmessige løsninger når spesielle forhold taler for det. Gjesteparkering knyttet til bolig kan tillates på bakkeplan/gateplan.

I sone C angitt på kommuneplankartet, i et område tilsvarende ca radius på 300 m fra parkeringshusets tunellåpning mot Tverrstedet, fritas nye tiltak fra parkeringskravet med unntak for tiltak som genererer nye boenheter. Fritaket gjelder ikke øst for FV420 mot sjøen i henhold til kartavgrensning.

§1.13.3 Parkering – boligbebyggelse

Parkeringsplasser skal være på egen tomt eller på fellesareal for flere tomter tilsvarende:

- a) boenheter mindre enn 65 m²: 1,0 plass per enhet
- b) boenheter mellom 65 og 85 m²: 1,5 plasser per enhet
- c) boenheter over 85 m²: 2,0 plasser per enhet

Ved konsentrert bebyggelse (mer enn 4 boenheter) skal det avsettes areal til sykkelparkering. Det beregnes 1 sykkelparkeringsplass per boenhet.

Dersom det bygges åpent felles parkeringsanlegg for flere enn 10 boenheter, kan overnevnte behov reduseres med inntil 20% men likevel slik at hver boenhet har minst 1 plass.

§1.13.4 Parkering – fritidsbebyggelse

Parkeringsplasser skal være på egen tomt, fellesareal for flere tomter eller være tinglyste plasser på annen eiers grunn tilsvarende:

- a) fritidsenhet inntil 120 m²: 3 plasser per enhet
- b) fritidsenhet over 120 m²: 1 plass per påbegynte overskytende 25 m²

Øverstående bestemmelse gir grunnlag for å kreve parkeringsplass på fastlandet for fritidsbebyggelse på øyer.

Avstand mellom p-plass og fritidsbebyggelse skal på strekning over land, samlet ikke overstige 500 m.

§1.13.5 Parkering – næringsbebyggelse

- a) bensin- og servicestasjoner: kommunen fastsetter antall plasser etter skjønn.
  - b) forretnings- og kontorbebyggelse skal ha 1 parkeringsplass per 50 m².
  - c) industri- og lagerbebyggelse skal ha 1 parkeringsplass per 100 m².
- I tillegg til ovenstående behov kommer av- og pålastingsplasser.

§1.13.6 Parkering – institusjoner, hoteller, forsamlingslokaler m.m.

- a) *Institusjoner* og lignende skal ha:
  - 0,2 parkeringsplasser per sengeplass
  - 0,6 parkeringsplass per ansatt.
- b) *Hoteller* og lignende skal ha:
  - 1,0 parkeringsplass per gjesterom inkl. behov for ansatte.
- c) *Restauranter, kafeer* og lignende skal ha: 0,15 parkeringsplasser per sitteplass, inkl. parkering for ansatte. (Antall sitteplasser fastsettes til 0,5 per m²).
For restauranter og lignende i hoteller fastsettes kravet enten etter pkt. b eller c alene etter det alternativ som gir høyest krav. *Forsamlingslokale, teater, kino* og lignende skal ha 0,3 parkeringsplasser per sitteplass. (Antall sitteplasser fastsettes til 0,5 per m² dersom det ikke er faste seter)

I tillegg til ovenstående behov kommer av- og pålastingsplasser.

§1.13.7 Parkering – skoler, barnehager, idrettshaller/anlegg

- a) Grunnskoler og barnehager skal ha:
  - 0,6 parkeringsplasser per ansatt
  - 50 % dekning for sykkelparkering for ansatte og elever
  - Det må legges til rette for trafiksikker av- og påstigningsone for skyss med privatbil
- b) Videregående skoler og høyskole/universitet skal ha:
  - 0,6 parkeringsplasser per ansatt
  - 0,4 parkeringsplasser per elev/student over 18 år
  - 50 % dekning for sykkelparkering for ansatte og elever/studenter
- c) Idrettshaller og anlegg skal ha bil- og sykkelparkeringsplasser for ansatte og tilskuere. Antallet fastsettes etter vurdering i hvert enkelt tilfelle

§1.13.8 Parkering – båthavner

- a) For opp til 50 båtplasser beregnes 0,7 parkeringsplasser per båtplass
- b) For overskytende båtplasser ut over 50 (50-100) beregnes 0,5 parkeringsplasser per båtplass
- c) For overskytende båtplasser ut over 100 (100-x) beregnes 0,3 parkeringsplasser per båtplass

Når det anlegges utsettingsrampe i båthavnen, skal minst 20% av parkeringsplassene være doble i lengderetning slik at man tilrettelegger for parkering av bil med båthenger.

§1.13.9 Parkering – andre varige konstruksjoner og anlegg, jfr pbl § 30-4

Andre varige konstruksjoner og anlegg skal ha parkeringsplasser fastsatt etter kommunens skjønn.

§1.13.10 Parkering – frikjøpsordning, jfr pbl §28-7, 3. ledd og §11-9 nr 5

Frikjøpsordning fastsettes slik;

- a) De grunneiere/tiltakshavere som etter overstående bestemmelser plikter å skaffe parkeringsplasser til veie, og som ikke har tilstrekkelig plass på egen tomt, kan etter særskilt godkjenning fra kommunen kjøpe seg fri fra denne plikten ved å innbetale til det kommunale parkeringsfondet et beløp per plass.
- b) Beløpet som til enhver tid gjelder, jf. pkt. a), fastsettes av kommunestyret og reguleres i takt med prisstigningen etter SSB's indeks for boligblokker. Beløpet fastsettes til kr 150 000 per parkeringsplass regnet fra 1.1.2008.
- c) Frikjøpsbeløpet skal være betalt før byggetillatelse utstedes og oppstart av arbeidene i marken finner sted.
- d) Det kommunale parkeringsfondet skal benyttes til bygging av offentlige parkeringsplasser. Parkeringsplasser som blir opparbeidet ved hjelp av fondet, skal være åpne for alle. Kommunen kan kreve avgift for bruk av plassene.

Rådmannen gis fullmakt til på kommunens vegne å inngå avtaler med grunneiere/tiltakshavere om gjennomføringen av ordningen.

§ 1.14 Uteoppholdsareal

§ 1.14.1 Grønnstruktur i reguleringsplan

Som del av planbeskrivelsen til førstegangs behandling av reguleringsplan (hvor det inngår regulering til boligformål eller fritidsformål) skal det lages en overordnet analyse av grønnstruktur som viser forholdet mellom boliger og ulike typer «grønne» områder i og rundt reguleringsplanens utstrekning, sammenhengen i de «grønne» områdene og avstander mellom dem. Eksempelvis avstand fra bolig til sandlekeplass og fra bolig til balløkke innenfor planen, og til badeplasser, andre friområder, viktige friluftsområder, turveier/stier osv. utenfor planen.

Dersom det kan dokumenteres at tilgrensende friområder er egnet og vil kunne inngå i grønnstrukturen på en tilfredsstillende måte, kan dette til en viss grad erstatte utearealer på egen grunn. Kommunen kan i så fall kreve at en tilsvarende opparbeidelse/opprusting skjer på friområdet. I slike tilfeller kan kommunen kreve en samtidig regulering av disse friområdene for å kunne hjemle rekkefølgebestemmelser for eventuell nødvendig etablering/opprusting av funksjoner eller tilretteleggingstiltak knyttet til grønnstruktur/lek/kvaliteter for uteopphold. Beboere som søker til friområdet bør høres før det fastsettes slike nye funksjoner/tilretteleggingstiltak.

Retningslinje 1.14.2 Utomhusplan i byggesak

Innenfor områder som er avsatt til byggeformål i reguleringsplan eller bebyggelsesplan, skal det utarbeides detaljert utomhusplan for det aktuelle området som søknad om tiltak gjelder. Utomhusplan skal inngå som vedlegg til søknad om tillatelse til tiltak etter plan og bygningsloven og skal være i målestokk 1:200, eventuelt 1:500, avhengig av detaljnivå og områdets størrelse.

- Utomhusplan skal utarbeides av fagkyndige.
- Terrengbehandling, beplantning og annen opparbeidning i samsvar med godkjent utomhusplan må være utført før midlertidig brukstillatelse gis.
- For mindre tiltak som ikke endrer utomhusarealet vesentlig kan kommunen forenkle kravet til dokumentasjon.

- Det skal vedlegges 2 snitt som viser terreng og bygninger på naboeiendommen, samt tilknytning til veg.
- Eksisterende situasjon dokumenteres ved fotos.

Dersom stedsanalysen for Grimstad sentrum viser kvaliteter som bør bevares innen temaene landskap, natur, plantet vegetasjon eller andre utendørs kulturhistoriske elementer, skal utomhusplanen ta utgangspunkt i at disse kvalitetene skal bevares.

Planen skal vise følgende:

- bygningers plassering med høydeangivelse (kote overkant golv)
- terrengforhold (eksisterende og prosjekterte koter)
- vegetasjon (eksisterende og nyplanting), og hvordan vegetasjon og markdekke skal beskyttes i byggeperioden
- plassering og utforming av lekeplasser (gjelder kun boliger)
- adkomst for gående, syklende, kjørende og for funksjonshemmede
- varelevering (gjelder kun næringsbygg og offentlige bygg)
- parkering for bil og sykkel
- bortledning av overvann/slukplassering
- areal for snøopplag
- belegg/markdekke, renovasjonsstativer, postkasser, belysning og gjerder
- skilt, reklame, flaggstenger m.m
- høyder og plassering av eventuelle murer, trapper, ramper og rekkverk (maks. høyde på forstøtningsmur angis)
- eventuelle utelagringsplasser
- andre forhold vedrørende den ubebygde delen av tomte og fellesareal

For mindre tiltak kan en del av disse punktene utgå.

Søker skal ved beskrivelse, beregning eller liknende dokumentere at krav til parkering, lekeplass og minste uteoppholdsareal oppfylles.

§1.14.3 Definisjoner og kvalitetskrav til uteoppholdsareal

Uteoppholdsareal er de deler av tomte som ikke er bebygde eller avsatt til kjøring og parkering, og som er egnet til uteopphold. Ikke-overbygde del

av terrasser og takterrasser kan regnes som uteoppholdsareal. Inntil 10 m² av overbygde terrasse kan erstatte deler av krav til uteoppholdsareal.

Det skal konkret vises til de arealene som skal tas med i beregningen av uteoppholdsareal. Disse arealene skal være egnet til formålet, ha gode lysforhold, og eventuelt opparbeides med tanke på formålet. Eksempelvis skal striper på få meters bredde, spesielt mot bilveg og mot N/NØ ikke tas med i beregningene. Arealene som inngår i beregningen skal være skjermet mot støy over grenseverdiene i henhold til statlige retningslinjer, og skal være slakere enn 1:5.

Sandlekeplass for de minste på egen tomt, samt en forholdsmessig del av felles sandleplass og felles uteoppholdsarealer, kan regnes inn i uteoppholdsareal. Alle enheter skal ha et privat uteoppholdsareal. Felles uteoppholdsarealer skal være universelt utformet. Uteoppholdsareal angis i m² per boenhet.

Ved nye prosjekter innenfor planområdet skal minimum 30 % av utearealet tilfredsstillende krav til universell utforming.

§1.14.4 Arealkrav til uteoppholdsareal

Før alle boligprosjektene skal følgende arealkrav til uteoppholdsareal tilfredsstilles:

Krav til m ² /boenhet	Grimstad-sentrum- sone A	Kommunen for øvrig
Frittliggende småhusbebygg. (en- og tomannsboliger)	50	100
– tillegg per hybel/leilighet inntil 65 m ²	15	20
Konsentrert småhusbebyggelse (tre- og firemannsboliger, kjede/række mv.)	25	50
Bløkkbebyggelse (horisontal og vertikaldelt, mer enn 4 boenheter)	25	50
Hybel i hybelbygg	15	20
Institusjoner per pasientrom	15	15

Før boliger tilpasset beboere med spesielle behov (omsorgsboliger og lignende) fastsettes uteoppholdsareal ved skjønn.

Størrelse og utforming av uteoppholdsarealer for barnehager skal minimum følge veiledende norm til barnehageloven, og for skoler gjelder Utdanningsdirektoratets veiledning for skoleanlegg.

§ 1.15 Lekeplasser

§ 1.15.1 Avstands- og arealkrav

Før nye boenheter kan tas i bruk må det være avsatt areal til og opparbeidet lekeplass enten på egen boligtomt eller på fellesareal i den utstrekning tilgang til følgende tre typer lekeplasser med tilhørende krav til avstand, arealer, kvalitet og utstyr ikke allerede er etablert og innehar fastsatte kvalitetskrav:

Type lekeplass	Maksimal gangavstand fra bolig	Minimum areal* og maks. antall boenheter
Sandlekeplass for de minste	50 m	50 m ² /10 boenheter
Nærlekeplass/ ballplass/ kvartalslekeplass	150 m**	1500 m ² ***./150 boenheter
Strøkslekeplass / Nærmiljøpark for større barn	500 m	5000 m ² ./500 boenheter. Eventuelt 2 å 2500 m ²

* Det tas ikke med i arealberegningen arealer som er skjermbelter eller brattere enn 1:3, såfremt ikke arealet er avsatt til åkebakke.

Innenfor kommunedelplan for Grimstad byområde (byplanen) gjelder:

- ** Før nærlekeplass/ballplass i sone A kan avstanden økes til 250m. I så fall skal det legges større vekt på sandlekeplassen enn det bestemmelsen tilsier mht størrelse og kvalitet.
- *** Nærlekeplass/ballplass i sone A kan erstattes av ulike møteplasser for barn og unge fordelt på flere steder, men med samlet samme areal.

Ulike typer lekeplasser kan anlegges sammen dersom forholdet tilsier det. I slike tilfeller skal det laveste avstandskravet benyttes. Ved sammenslåing av sandlekeplass for de minste og nærlekeplass eller strøkslekeplass, må en sørge for en viss skjerming mellom disse.

I planleggingen skal det legges vekt på at lekeplasser legges i direkte tilknytning til større sammenhengende naturområder/grønnstruktur.

§ 1.15.2. Kvalitetskrav

Kommunens "Normal for utomhusanlegg" skal legges til grunn for planlegging og etablering av lekeplasser.

§ 1.15.3. Utstyr

Kommunens "Normal for utomhusanlegg" skal legges til grunn for planlegging og etablering av lekeplasser.

§ 1.16 Skilt og reklame, jfr pbl § 11-9, nr 5

§ 1.16.1 Søknad

Innen hele kommunen kan skilt, reklameinnretninger og lignende ikke settes opp uten at kommunen har gitt tillatelse etter søknad jmfør pbl §20-1 nr i. Reklameinnretning montert flatt på vegg, uten lys og som har en samlet størrelse på inntil 1 m² er unntatt fra denne søknadsplikten utenfor Grimstad-sentrumsområde.

Før flyttbare reklameinnretninger som plakater, snurreskilt og vippeskilt kreves ikke tillatelse dersom reklameinnretningen er begrenset til et areal på 0,5 m². Slike innretninger må plasseres slik at de ikke er til hinder for

gang og sykkeltrafikken og til ulempe for bevegelseshemmede og svaksynte/blinde.

Reklameinnretninger som henvender seg mot riks og fylkesveier, skal i tillegg godkjennes av Statens vegvesen. Kommunens samferdselsavdeling skal gi uttalelse for tiltak langs kommunale veier.

§ 1.16.2. Reklameinnretninger/områdehensyn

- A. I åpent naturlandskap og kulturlandskap må det ikke oppføres frittstående reklameskilt. På bygninger i disse områdene må det ikke oppføres reklame som virker dominerende.
- B. I parker, rekreasjonsområder og strandområder må det ikke oppføres reklameinnretninger. Det må heller ikke oppføres reklameinnretninger som retter seg mot slike områder.
- C. I sentrumsområdet tillates ikke frittstående reklameinnretninger dersom de ikke er utformet spesielt for å passe inn i miljøet.
- D. I rene boligområder, herunder også langs vei som støter opp til eller går gjennom boligstrøk, må det ikke føres opp reklameinnretninger. Mindre reklameskilt på forretninger, kiosker og lignende kan føres opp i den grad dette ikke sjenerer boligene.

Grimstad sentrumsområde har følgende avgrensning: Avgrensningen tar sitt utgangspunkt i sjøen innerst i Grømbukta, går herfra frem til Vesterled, følger så Vesterled opp til Groosebekken, følger denne frem til Storgaten, videre langs Frivollveien til Jappa, derfra over til Levermyr og Levermyrveien frem til Arendalsveien og tar av til høyre ned til Hasseldalen og ut i sjøen mellom mølla og rederiet. Denne avgrensningen er gitt i kommuneplankartet.

§ 1.16.3. Formingskriterier

A. Størrelse og antall:

Skilt og reklameinnretninger skal ha moderat størrelse. Uthengsskilt skal ikke ha størrelse over 0,5 m² og ikke større uthengsbredde enn 1,0 meter. Uthengsskilt skal ha fri høyde over fortau på minst 2,50 meter. Fremspringet må aldri være lenger ut enn at det er minst 0,5 meter fri horisontal avstand til fortauskant.

Hver virksomhet kan ha et veggskilt og et uthengsskilt. Antall skilt kan økes dersom virksomheten disponerer flere fasader på eiendommen langs fortau eller gate, og der det er naturlig at det settes opp skilt også mot disse.

B. Utforming:

Skilt og reklameinnretninger utføres slik at de tilfredsstillende rimelige skjønnhetshensyn både i forhold til seg selv og i forhold til bakgrunnen og omgivelsene. Skjemmende farger og utførelse er ikke tillatt og kan kreves endret. Skilt og reklameinnretninger skal ha moderat størrelse som er tilpasset bygningen/bygningsmiljøet.

Skilt og reklameinnretninger må ikke virke sjenerende ved sin plassering eller bruk av belysning. Gesims utformet som lysende kasser tillates ikke. Smale og tynne lyskasser kan likevel godkjennes, med unntak i spesialområde bevaring, dersom de er utført med lukket front, slik at bare tekst eller symboler er gjennomlyst.

C. Plassering:

Fasadeskilt skal primært plasseres på forretningsfasaden nær dør eller vinduer til angjeldende virksomhet. I næringsbygg som inneholder flere virksomheter, skal skiltene samordnes slik at det oppnås en god helhetsvirkning (oppslagstavle). Denne kan være frittstående.

Reklameinnretninger på bygninger skal plasseres på veggflater, og tillates ikke plassert på mønet, takflater, gesims eller ut over 1/3 av vindusflater. Plakater og lignende like innenfor vindusflaten vurderes på samme måte som øvrige reklameinnretninger. Plassering til forringelse av verdifulle motiver på fasaden er ikke tillatt. Det er ikke tillatt å plassere reklameinnretninger på gjerder eller stolper.

D. Markiser:

Markiser skal i hvert tilfelle avpasses bygningens oppdeling, vinduenes og dørenes formater og fasadens farge. Markiser skal utføres i refleksfritt materiale. Det tillates ikke reklame på markiser. Unntak kan gjøres for

virksomhetens egen logo eller firmanavn dersom den ikke er dominerende og utførelsen for øvrig er tilpasset bygningens form og farge.

§1.16.4. Fjerning av skilt, reklameinnretninger mv.

Kommunen kan gi pålegg om å fjerne eller endre enhver innretning når den etter kommunens skjønn virker skjemmende i seg selv eller i forhold til omgivelsene, eller virker sjenerende. Innretninger som antas å medføre fare, kan i alle tilfelle kreves fjernet ved pålegg fra kommunen. Lysinretninger bør etableres med trinnløs dimmer, da kommunen kan kreve redusert lysstyrke dersom det viser seg at lysstyrken vurderes som sjenerende.

§ 1.17 Grønnstruktur – generelle bestemmelser og retningslinjer

(Utvidet nummerering skyldes at den korresponderer med *Kommunedelplan for grønnstruktur og friluftsliv*)

§ 1.17.3 Områder med viktige natur- og landskapsverdier

§ 1.17.3.1 Naturmangfold

a) Hensynet til naturmangfoldet på stedet skal alltid avklares før tiltak, (jf. naturmangfoldloven kap II om alminnelige bestemmelser om bærekraftig bruk).

b) Temakart naturmiljø (vedlagt *Kommunedelplan for grønnstruktur og friluftsliv*) skal legges til grunn for plan og byggesaksbehandlingen. I områder hvor det er registrert naturtyper med nasjonal verdi (verdiklasse A) tillates ikke tiltak som kan forringe naturverdiene.

I områder hvor det er registrert naturtyper med regional verdi (verdiklasse B) skal det foreligge særlige grunner for å tillate tiltak som kan forringe naturverdiene.

§ 1.17.3.2 Landskap og vegetasjon

a) Reguleringsplaner skal utformes bevisst i forhold til viktige sikotlinjer, byens silhuett og viktige landskapstrekk som heier, strandsone og jordbrukslandskap. Fjernvirkningen fra sjøen og sentrale utsiktspunkt skal dokumenteres.

b) Det skal ikke gjøres varige inngrep i grønnstruktur i utbyggingsområder, vegetasjon eller markflater, med mindre dette fremgår av godkjent reguleringsplan, utomhusplan eller skjøtselsplan.

c) Store eiketrær og viktige enkelttrær skal tas hensyn til ved evt. utbygging i nærheten. (jf. naturmangfoldlovens *Forskrift om utvalgte naturtyper* § 3)

d) Kommunen kan kreve sikring av natur, enkeltelementer/ enkelttrær og gjøre vedtak om kompensierende tiltak for grønnstruktur eller andre viktige landskapselementer.

1.17.3.2.1 Retningslinjer for landskap og vegetasjon

a) Alleer, trerekker og store enkelttrær langs gater og veier bør bevares.

b) I regulerte bufferzoner mellom ny bebyggelse og landbruk, industri og fritidsbebyggelse bør eksisterende vegetasjon bevares.

§ 1.17.3.4 Vassdrag

a) Åpne bekker med tilhørende kantvegetasjon skal bevares.

b) Før det gjøres tiltak ved/nær/i vassdrag, skal det vurderes om vassdraget har betydning for reproduksjon av sjøørret. (jf. Lov om vassdrag og grunnvann kap. 2)

1.17.3.4.1 Retningslinje for vassdrag:

Der dagens bekker går i rør, bør det tilstrebes å få åpnet opp større deler av bekkene.

§ 1.17.4 Forholdet mellom grønnstrukturformål og tilgrensende områder

a) Tilpasninger av fyllinger og skjæringer mot grønnstruktur skal skje innenfor arealformål bebyggelse og anlegg eller samferdselsanlegg. Unntak kan gjøres der terrengtilpasning kan inngå som del av tilretteleggingstiltak og der tilpasningen er vist i godkjent illustrasjons-/utomhusplan.

b) Tiltak på områder som grenser til grønnstruktur bør utføres slik at det er tydelig skille mellom offentlig og privat areal. Tiltak som medfører at den offentlige grønnstrukturen oppleves som privatisert bør unngås.

c) Byggegrense mot friområder og park skal være minimum 4 meter.

§ 1.17.5 Uteareal for opphold, lek, rekreasjon og idrett

§ 1.17.5.1 Uteoppholdsareal for boliger

Uteoppholdsareal for boliger skal følge krav til standard, størrelse og avstand som beskrevet i *Normal for utomhusanlegg i Grimstad kommune*.

§ 1.17.5.2 Uteoppholdsareal for skoler og barnehager

a) Uteoppholdsareal for skoler og barnehager skal følge krav til standard, størrelse og avstand som beskrevet i *Normal for utomhusanlegg i Grimstad kommune*.

b) Eksisterende terreng og vegetasjon innefor skolenes og barnehagenes områder som kan være egnet som leke- og oppholdsarealer skal i størst mulig grad bevares for å gi mulighet for bevegelse i variert terreng, fri lek og naturopplevelse.

§ 1.17.5.3 Nærmiljøanlegg

Nærmiljøanlegg skal følge krav til standard, størrelse og avstand som beskrevet i *Normal for utomhusanlegg i Grimstad kommune*.

§ 1.17.5.4 Omdisponering av friområder og områder for lek

Ved omdisponering av arealer som i planer er avsatt til fellesareal eller friområde som er i bruk eller er egnet for lek, skal det skaffes fullverdig erstatning. Erstatning skal også skaffes ved utbygging eller omdisponering av uregulert areal som barn bruker som lekeareal. (jf. rikspolitiske retningslinjer for å styrke barn og unges interesser i planleggingen.)

§ 1.17.6 Stier og turveisammenhenger

a) Ved tiltak (pbl § 1-6) skal viktige eksisterende stier og snarveier videreføres.

b) Ved planlegging og utbygging av (større områder) skal det tilstrebes å etablere et overordnet turveinett hvor de sentrale delene omgis av et turdrag, jfr. Retningslinje 6.1, og det skal skapes sammenheng mellom ny intern grønnstruktur/sti-/turveinett og eksisterende tilgrensende grønnstruktur/sti-/turveinett. Det skal tilstrebes å lage rundløyper.

1.17.6.1 Retningslinje for stier og turveier

Avstand mellom bolig og sikker atkomst til nære turområder bør ikke være mer enn 500 meter.

§ 2. Bestemmelser til kommuneplanens arealformål, jf. pbl §§ 11-7 nr. 1-2, 11-9 og 11-10

§ 2.1 Boligbebyggelse, jf. pbl § 11.7 nr. 1

Innen formålet boligbebyggelse tillates det boligbebyggelse med tilhørende anlegg.

Nye boligområder skal ha en differensiert boligmasse. Fordelingen mellom eneboliger og konsentrert bebyggelse avgjøres i den enkelte plan. Med konsentrert bebyggelse menes i denne sammenheng kjedede boenheter, blokkbebyggelse, leilighetsbygg og rekkehus. Listen er ikke uttømmende.

§ 2.1.1 Detaljreguleringer på Støle

Boligområdet Støle skal reguleres ved detaljregulering i henhold til pbl § 12-1, etter følgende bestemmelser:

- a. Områdene skal ha en differensiert boligmasse.
- b. Det skal planlegges og stilles krav om opparbeiding av ny Fv 41 med tilhørende gang- og sykkelveg, til og gjennom området fra Fv 420.
- c. Det skal planlegges og stilles krav om opparbeiding av gang- og sykkelveiforbindelser internt i området og ut til Fv 41.
- d. Det skal avsettes område for barnehage, dersom dette er formålstjenelig, og senest før det er etablert 300 boenheter i hensynssonen. Barnehagetomten skal være egnet for opphold og variert lek, og skal ha nærhet til egnet turområde.
- e. Det skal legges vekt på helhet og sammenheng i områdets grønnstruktur som viser tilrettelegging for friluftsliv, opphold, lek, aktivitet og idrett, herunder kyststi, stinett, badeplasser og utsiktspunkter som er offentlig tilgjengelige.
- f. Mulighet for nye småbåthavnanlegg skal vurderes.
- g. Det skal være 50-meters byggegrense mot jordsbruksområder.
- h. Mulighetene for utvidelse av båthavnen i Stølekilen skal utredes og sikres i plan som grenser til dette området.
- i. Det skal søkes etablert et knutepunkt for kollektivtransport (park&ride), sykkelparkering og basisfunksjoner for boligområdene.
- j. Skolekapasitet skal vurderes og utredes.

§ 2.1.3 Boligområde Solheim/Opplandsveien

- a. Adkomst til området skal planlegges med utgangspunkt i adkomst til eksisterende bolighus
- b. Adkomst skal ikke komme i konflikt med jordbruksarealene
- c. Det skal være 20-meters byggegrense til jordbruksarealene

§ 2.1.4 Boligområde Linnheia

Det skal være 50-meters byggegrense mot jordbruksareal. Byggeforbudssonen skal være en bufferson med vegetasjon, men kan brukes til turstier, ballbaner og lignende.

§ 2.1.5 Boligområde Morholtheia

- a. Det skal være 20-meters byggegrense mot jordbruksareal
- b. Adkomst skal ikke komme i konflikt med jordbruksarealer

§ 2.1.6 Rekkefølge for start på utbygging av nye større boligområder.

Rekkefølge for start på planlegging og utbygging av nye større boligområder bestemmes i forbindelse med kommunestyrets behandling av kommunens planstrategi. Rekkefølgeplanen revideres av kommunestyret annethvert år i valgperioden, jf § 11-9 nr. 4. Følgende kriterier legges til grunn for vurdering av om utbygging kan starte opp:

- a. kommunens behov for nye boliger
- b. behovet for boliger i ulike deler av kommunen
- c. nærhet til kollektivakser
- d. skolekapasitet
- e. behov for ny infrastruktur

§ 2.1.7 Fortettingsstrategi for sentrum.

Følgende skal gjelde som hovedprinsipp/bestemmelser/retningslinjer for fortetting i byggeområde for boliger i Lauvstøområdet og øvrige bevaringsområder i sentrum jfr § 4 i Kommunedelplan for Grimstad byområde (byplanen). Bestemmelsene og retningslinjene skal ivareta områdenes estetiske, funksjonelle, kulturminnefaglige og miljømessige kvaliteter knyttet til eksisterende bebyggelse, bomiljø, landskap og biologisk mangfold.

§2.1.7.1-Strategi 1 gjelder i de etablerte villaområdene på bebygde tomter (opp til 2-3daa). Fortetting i områder med småhuskarakter skal opprettholde og styrke småhusområdenes kvaliteter.

§2.1.7.2-Strategi 2 gjelder åpne områder eller der bebyggelse av noe omfang saneres (mer enn 2-3 daa). Fortetting i slike områder kan ha høy utnyttelsesgrad.

§2.1.7.3 Utbygging i fortettingssaker med 4 boenheter eller flere kan bare skje etter godkjent reguleringsplan.

§2.1.7.4 Ved fortettingsprosjekter skal følgende prosesskrav tilfredsstilles uavhengig om fortettingsprosjekt gjennomføres som byggesak eller gjennom reguleringsplan:

1. Utvidet varsling
2. Informasjonsmøte ved melding om oppstart
3. Informasjonsmøte ved offentlig ettersyn
4. Dokumentere estetiske kvaliteter i prosjektet
5. Dokumentere forhold til eksisterende bygningsmiljø
6. Dokumentere aktuelle grønne områder i og omkring planområdet
7. Dokumentere uteoppholdsareal jfr § 1.14
8. Dokumentere evt. kompensierende tiltak ved for eksempel bruk av grønne områder
9. Dokumentere parkeringsløsning
10. Dokumentere renovasjonsløsning
11. Dokumentere kulturminner og kulturmiljø i og omkring planområdet.
12. Dokumentere krav til slukkevannsmengde avhengig av bygningstype 20l/s / 50l/s er tilgjengelig på stedet.
13. Dokumentere at det er tilstrekkelig adkomst og oppstillingsmuligheter for brannvesenets kjøretøy (mannskapsbil og lift).

På bakgrunn av den samlede dokumentasjonen skal tiltakshaver gjennomføre en konkret helhetlig vurdering av om området er egnet for den foreslåtte fortetting.

Retningslinje 2.1.7.5 Nærområdets dominerende bebyggelsesstruktur og terreng skal være retningsgivende for plassering og gruppering av ny bebyggelse og ved fradeling av tomter. Ny bebyggelse innenfor etablert bebyggelsesstruktur skal videreføre denne.

Retningslinje 2.1.7.6 Ved vurdering av dominerende bebyggelsesstruktur skal det legges vesentlig vekt på eksisterende bebyggelsesavstand til vei og bygningers plassering i forhold til hverandre. Der bebyggelsen i nærområdet har en enhetlig avstand til vei, skal denne avstanden videreføres.

Videre skal det tas hensyn til eksisterende bebyggelses plassering i forhold til andre strukturerende elementer som turdrag, bekkeløp og grøntdrag.

For å kunne vareta eksisterende bygningsmiljø må det tas hensyn til etablerte utomhusstrukturer. Det skal vises respekt for innsyn/utsikt, etablerte uteplasser på bakkenivå, osv.

Retningslinje 2.1.7.7 I områder uten dominerende bebyggelsesstruktur, ved ubebygde arealer eller vesentlig sanering kan bebyggelse plasseres i nyskapende strukturer.

Retningslinje 2.1.7.8 Ny bebyggelse skal ta godt hensyn til eksisterende terreng både på byggetomten og mot nabotomtene.

Retningslinje 2.1.7.9 Ny bebyggelse skal plasseres slik at større trær kan beholdes.

Retningslinje 2.1.7.10 Ved fortettingsprosjekter over 10 enheter skal trafikkløsning for fotgjengere, syklist, bil og sikker skolevei dokumenteres.

Retningslinje 2.1.7.11 Ved fortettingsprosjekter skal det legges vesentlig vekt på å opprettholde volum/fotavtrykk, takform med takavslutninger, materialbruk og fasadeuttrykk som er typisk i området.

§ 2.2 Sentrumsformål – sone for handel og kjøpesenter, jf. pbl §§ 11-7 nr. 1 og 11-9 nr. 5

Arealer avsatt til sentrumsformål omfatter bebyggelse med formålene næringsbebyggelse, forretninger, offentlig og privat tjenesteyting og boligbebyggelse med tilhørende infrastruktur, herunder grønnstruktur og arealer for lek.

Det tillates etablert eller utvidet forretningsvirksomhet innenfor rammer angitt for det enkelte område.

§ 2.2.1 Sentrumsformål – sone Grimstad sentrum

Sone Grimstad sentrum omfatter områdene i historisk sentrum avgrenset av Storgaten – Biødde – Torskeholmen og havnearealene avgrenset av Torskeholmen – Grømbukt. Det er ikke begrensninger på etablering og/eller utvidelse av kjøpesentre innenfor området.

§ 2.2.2 Sentrumsformål – sone Vesterled/Campus

Sone Vesterled/campus omfatter et område fra rundkjøringen/Ericsson mot E 18 langs Vesterled.

Disse bestemmelsene skal legges til grunn for arbeidet med reguleringsplan i området;

- a. Området skal kunne utvikles urbant med blanding av funksjoner.
- b. Det tillates etablert opptil 7500 m² handelsareal fram til 2016. Etableringer utover 7 500 m² handelsareal tillates ikke før det eventuelt åpnes opp for dette gjennom fremtidig rullering av kommuneplanen
- c. Det tillates ikke at utsalgsheter for handel er mindre enn 1 200 m².
- d. Det tillates ikke etablering av kjøpesentre i området.

§ 2.3 Forretning – Bergemoen, jf. pbl § 11-7 nr. 1 og 11-9 nr. 5

Området Bergemoen gis arealformål *forretning*. Det tillates ikke etablering av nye kjøpesentre. For bruksendring og utbygging til formålet, må det utarbeides reguleringsplan som følger opp bestemmelser gitt i "Regional plan for senterstruktur og handel".

§ 2.4 Kollektivterminal Campus Grimstad, jf. pbl § 11-7 nr. 2

Området fra Betania til Dahlske skole beliggende mellom Lillesandsveien og Vesterled avsettes til kollektivknutepunkt. Innenfor området tillates etablering av kollektivterminal med tilhørende anlegg.

(Inntil ny kollektivterminal eventuelt er regulert annet sted opprettholdes dette formålet som et mulig alternativ. Alternativt areal er avsatt i plankartet for et område mellom Statoil og Betania)

§ 3. Hensynssoner, jf. pbl § 11-8

Hensynssoner viser særlige hensyn og restriksjoner som gjelder innenfor angitt område uansett arealformål.

§ 3.1 Hensynssone Rørevann – nedslagsfeltet til drikkevannskilden Rørevannet, jf. pbl § 11-8 d, Roreskjønnet, jf. overskjønn avhjemlet 3. mars 1971 og avtaleskjønn (om båndlegging) av 20. mai 2008

Rørevannet er drikkevannskilde for Grimstad og Arendal kommuner. Nedslagsfeltet til Rørevannet er vist som hensynssone for drikkevannskilde på kommuneplankartet.

- 3.1.1 Det vil ikke bli gitt tillatelse til utarbeidelse av nye reguleringsplaner som inneholder formålet "bebyggelse og anlegg" (§ 11-7, nr.1) innenfor sikringssonen til drikkevannskilden. Det gis tillatelse til utarbeidelse av bebyggelsesplan i områder der det er satt krav til dette i eksisterende reguleringsplaner.
- 3.1.2 Utenfor regulert område skal det ikke bygges eller etableres nye boenheter i sikringssonen til drikkevannskilden
- 3.1.3 I allerede regulerte områder tillates oppført det antall enheter som planen fastsetter, forutsatt at disse er ferdigstilt innen 1. september 2025. I planer der antall boenheter ikke er fastsatt, tillates én boenhet per tomt.
- 3.1.4 I tilknytning til eksisterende boligbebyggelse kan det tillates tiltak uten ansvarsrett såfremt tiltaket ikke er i konflikt med hensynssonen (jf. gjeldende pbl §§ 20-2 og 20-3). Alle søknader om tiltak i nedslagsfeltet til Rørevannet forelegges i tillegg til implisert fagmyndigheter (herunder kommuneoverlegen og Mattilsynet), også til Arendal kommune for uttalelse.
- 3.1.5 Det tillates ikke organisert bading i Rørevannet.
- 3.1.6 Bading i Rørevannet er forbudt i tidsrommet mellom 1. september og 1. mai.
- 3.1.7 Det tillates ikke etablering av ny eller utvidelse av eksisterende industri/næring med risiko for forurensning i sikringssonen til drikkevannskilden. Normal jordbruks- og skogbruksdrift tillates innenfor sikringssonen, med de begrensninger som følger av Roreskjønnet og næringens egne lover/forskrifter.
- 3.1.8 Det tillates ikke nyetableringer som innebærer oppstalling eller kenneldrift i sikringssonen til drikkevannskilden.

- 3.1.9 — Bruk av motorbåt innenfor hensynssonen er ikke tillatt. Forbudet gjelder ikke grunneiere/leietakere som har rettigheter til bruk av motorbåt i henhold til Røreskjønnet.
- 3.1.10 — Fisking innenfor hensynssonen er ikke tillatt. Forbudet gjelder ikke grunneiere/leietakere, som tillates å drive fiske fra båt.
- 3.1.11 — Fiske med stang fra land tillates.

Retningslinje 3.2 Hensynssone landbruksbevaring, jf. pbl § 11-8 c

Sonen skal på en særskilt måte sikre eksisterende kvaliteter for større sammenhengende landbruksområder med stor produksjonsevne, stor kulturlandskapsverdi eller kantsoner med viktig biologisk mangfold.

Innenfor hensynssonen gjelder;

- det skal ikke oppføres eller etableres flere beenheter
- det tillates tilbygg/påbygg til eksisterende bygg med dagens bruksformål
- det tillates ikke bruksendring til formål som vil være utsatt for sjananse fra landbruksvirksomhet
- det tillates oppføring av garasje
- byggeavstandsgrense på 20 meter til dyrka mark. For garasjer er byggeavstandsgrensen 10 meter. Byggeavstandsgrensen kan, i samråd med kommunens landbruksfaglige instans, vurderes i tilfeller hvor det ikke finnes andre utbyggingsalternativer for eiendommen.

Retningslinje 3.3 Hensynssone landbrukshensyn, jf. pbl § 11-8 c

Innenfor hensynssonen landbruk tillates ikke tiltak som kan forringe eller føre til driftsulempen for jordbruksområdene.

Hensynssonen omfatter store, sammenhengende jordbruksarealer av høy kvalitet. Følgende områder omfattes av sonen: Bringsværd/Temse/Lia, Reddal, Landvik, Tjøre, Hodnebrøg, Grefstad og Fjære/Gjømle.

Retningslinje 3.4 Hensynssone grønnstruktur, jf. pbl § 11-8 c

Dette punktet blir revidert etter høring/vedtak av Grønnstrukturplanen.

§ 3.5 Hensynssone for båndlegging langs E18, jf. Pbl § 11-8 d

Det er angitt sone for båndlegging på 100 meter på begge sider av E18, unntatt strekningen sør for E18 fra Morholtskogen til Biekrysset. På denne strekningen gjelder regulert byggegrense, i uregulerte områder gjelder veilovens bestemmelser om 50 meter byggegrense. I sonen og innenfor byggegrensen tillates ikke tiltak etter § 20-1.

§ 3.6 Hensynssone – område (Kiland – Toplandsheia) for fritidsboliger, friluftsliv og løypenett, jf. pbl § 11-8 e

- a. — Innenfor hensynssonen skal det utarbeides samlet reguleringsplan.
- b. — Ved regulering skal det avsettes areal for fremtidig løypetrase til Toplandsheia og Øynaheia

§ 3.7 Hensynssone Hesnes – område for felles planlegging jf. pbl § 11-8 e

- a. — Alle eiendommene innenfor hensynssonen skal reguleres samtidig gjennom områderegulering jf. pbl § 12-2. Reguleringen skal gjennomføres med bruk av offentlig og privat samarbeid (OPS).
- b. — Arealbruken innenfor området skal avklares gjennom områdereguleringen. Boligområder skal ha en differensiert boligmasse.
- c. — Det skal utredes ulike alternativer til hovedadkomstvei til området. Områdereguleringen skal sikre at adkomstvei reguleres inn, enten som en del av områdereguleringen eller som egen detaljregulering. I henhold til kartforskriften § 9 er tre alternative veiløsninger vedlagt som eget kartvedlegg til kommuneplanen.
- d. — Det skal planlegges gang- og sykkelveiforbindelser internt i området og ut til hovedveinett for sykkel.
- e. — Det skal avsettes område for barnehage. Barnehagetomten skal være egnet for opphold og variert lek, og skal ha nærhet til turområde.
- f. — Planene skal legge vekt på helhet og sammenheng i områdets grønnstruktur som viser tilrettelegging for friluftsliv, opphold, lek, aktivitet og idrett, herunder kyststi, stinett, badeplasser og utsiktspunkter som er offentlig tilgjengelig.
- g. — Behov for og eventuell lokalisering av ny skole skal vurderes.

- h. Bruk av landbruksområdene innenfor sonen skal avklares i områdereguleringen.
- i. Mulighet for nye småbåthavnanlegg skal vurderes.

§ 3.8 Hensynssone Ågre – område for felles planlegging jf. pbl § 11-8 e

- a. Alle eiendommene innenfor hensynssonen skal reguleres samtidig gjennom områderegulering jf. pbl § 12-2. Reguleringen skal gjennomføres med bruk av offentlig og privat samarbeid (OPS).
- b. Arealbruken innenfor området skal avklares gjennom områdereguleringen. Boligområder skal ha en differensiert boligmasse.
- c. Det skal utredes ulike alternativer til adkomstvei til området.
- d. Det skal planlegges gang- og sykkelveiforbindelser internt i området og ut til hovedveinett for sykkel.
- e. Det skal avsettes område for barnehage. Barnehagetomten skal være egnet for opphold og variert lek, og skal ha nærhet til turområde.
- f. Planen skal legge vekt på helhet og sammenheng i områdets grønnsstruktur, sett i sammenheng med eksisterende bebyggelse i Myråsen, som viser tilrettelegging for friluftsliv, opphold, lek, aktivitet og idrett, herunder stinett, badeplasser og utsiktspunkter som er offentlig tilgjengelige.
- g. Behov for utvidelse av eksisterende, eller eventuell lokalisering av ny skole, skal vurderes.
- h. Det må utredes mulighet for en sammenhengende sløyfe for kollektivtransport som binder dette området og Myråsen sammen med øvrig kollektivakse/ nett.

§ 3.9 Hensynssone i Stigselva-vassdraget, jf. pbl § 11-8 a

Vassdraget er en del av nedbørsområdet til drikkevannskilden Grimevatn i Lillesand kommune. I sonen skal det dessuten tas hensyn i henhold til Verneplan IV.

3.10 Hensynssoner Grønnstruktur, jamfør kommunedelplan for grønnstruktur og friluftsliv

(Utvidet nummerering skyldes at den korresponderer med kommunedelplanen)

§ 3.10.8.1 Hensynssone for båndlegging naturvern (jf. pbl. 11-8 d)

I områder vernet etter naturvernloven gjelder egne verneforskrifter. Alle tiltak innefor området må søkes aktuell vernemyndighet (p.t. Fylkesmannen). Når det gjelder planlagte verneområder vises det også til naturmangfoldlovens § 44.

§ 3.10.8.2 Hensynssone for sjørretbekk/kystvassdrag

Innenfor hensynssonen skal vassdragets kvalitet som reproduksjonsområde for sjørret opprettholdes og/eller om mulig forbedres.

3.10.8.3 Retningslinje for hensynssone kyststi (jf. pbl. 11-8 c)

Innenfor hensynssonen skal det etableres sammenhengende kyststi. Stien skal kobles sammen med tilgrensende kyststi.

3.10.8.4 Retningslinjer for hensynssone friluftsliv (jf. pbl. 11-8 c)

3.10.8.4.1 Generelle retningslinjer

a) For disse områdene skal det tas særlig hensyn til at tiltak ikke skal svekke adkomstmulighetene eller tilgjengelighet. For tiltak i disse områdene skal konsekvenser for friluftsliv gis en særskilt vurdering, og eventuelle avbøtende tiltak skal sikre at friluftskvalitetene blir ivaretatt.

b) Ved tiltak innefor hensynssonen skal grønne opplevelseskvaliteter langs eksisterende og planlagte stier skjermes i størst mulig grad.

c) Normal drift av landbruk, jakt og fiske er tillatt, i samsvar med gjeldende lovverk.

3.10.8.4.2 Hensynssone for friluftsliv – Jordtveit

a) Ved planlegging og utbygging innenfor sonen skal det legges til rette for/opparbeides sammenhengende lysløype i henhold til standard i *Normal for utomhusanlegg for Grimstad kommune*.

b) Det skal merkes og skiltes rundt på eksisterende stier innenfor området.

3.10.8.4.3 Hensynssone for friluftsliv - Ågre

a) Ved planlegging og utbygging av området skal det opparbeides lyssatt turveiforbindelse mellom Myråsen, via Gangdalen til Morholtskøgen.

b) Ved planlegging og utbygging av området bør det sikres sammenhengende merket sti fra dammen ved Myråsen via utsiktspunktet på toppen sør for dammen (mellom Myråsen og Ågre).

3.10.8.4.5 Hensynssone for friluftsliv - Støle

Innfor hensynssonen bør det tilstrebes å etablere et overordnet turveinett.

3.10.8.5 Retningslinjer for hensynssone bevaring av naturmiljø (jf. pbl. 11-8 c)

a) Disse hensynssonene markerer kjente lokaliteter av stor verdi for naturmangfold, slik at områdenes kvalitet, økologiske tilstand og viktighet som leveområde for artene som naturlig forekommer der lettere kan ivaretas.

Tilrettelegging for friluftsliv skal underordnes dokumenterte naturverninteresser.

b) Hensynet til lokalitetenes betydning for naturmangfold skal legges til grunn for all planlegging og forvaltning.

c) Normalt drift av landbruk, jakt og fiske er tillatt, i samsvar med gjeldende lovverk.

3.10.8.6 Retningslinje for hensynssone landskap (jf. pbl. 11-8 c)

a) Ved tiltak innefor hensynssonene skal det legges særlig vekt på å unngå fjernvirkning. Viktige landskapsformer og landskapselementer skal

skjermes i størst mulig grad. I reguleringsplaner skal det gjøres rede for landskapsvirkninger av planen, både lokalt og eventuelt fjernvirkning.

b) Normal drift av landbruk, jakt og fiske er tillatt, i samsvar med gjeldende lovverk.

§ 4. Bestemmelser til arealformål etter pbl § 11-7 nr. 5 og 6, jf. pbl § 11-11 nr. 2

§ 4.1 LNF(b) – LNF med spredt boligbebyggelse (pbl § 11-7-5b), jf. pbl § 11-11 nr. 2

For områdene avsatt på plankartet til LNF med spredt boligbebyggelse kan det, etter behandling av enkeltvise søknader, tillates bolig med tilhørende anlegg som følger rammene gitt i disse bestemmelsene;

- a. Tiltaket skal tilpasse seg til omkringliggende omgivelser og bebyggelse.
- b. Boligenheten skal ha lovlig veiadkomst og avkjøringstillatelse for helårsbolig.
- c. Boligenheten skal ha tilfredsstillende vannforsyning.
- d. Boligen må tilkobles offentlig kloakk eller ha tilfredsstillende avløpsordning.
- e. Bebyggelsen i området skal ha spredt karakter med store tomter og avstand mellom husene. Maks tillatt BYA for sum bebyggelse (bolig, garasje, uthus og lignende) per eiendom er 225 m².
- f. Boligen skal ikke komme i konflikt med friluftsinnteresser eller biologisk mangfold.
- g. Byggegrense mot dyrka mark er minimum 20 meter, og tiltaket skal ikke ligge på dyrkbart areal.
- h. Det skal innhentes uttalelse fra fagmyndigheter om kulturminner og kulturlandskap.

Følgende områder er gitt arealformål LNF med spredt boligbebyggelse:

	Antall tillatte nye boenheter regnes fra 1.1.11 (status pr 1.10.14)
LNF-B-01 ; Homborsundveien (Omre):	Inntil 6 nye boenheter tillates (6 fradelt, 1 bygd, 5 gjenstår)*
LNF-B-02 ; Skifjell (Homborsund):	Inntil 2 nye boenheter tillates (2 bygd; 0 gjenstår)
LNF-B-03 ; Skiftenes 1:	Inntil 4 nye boenheter tillates (3 bygd, 1 fradelt; 0 gjenstår)
LNF-B-04 ; Skiftenes 2:	Inntil 2 nye boenheter tillates (2 gjenstår)
LNF-B-05: Vågsholt:	Inntil 5 nye boenheter tillates (1 bygd, 4 gjenstår)

*Ved forrige kommuneplanrullering ble det gitt tillatelse til 4 nye boenheter i Homborsundveien (Omre). Det har i løpet av kommunestyreperioden blitt fradelt ytterligere 2 enheter i dette området. Bestemmelsen og kartet er korrigert i samsvar med dette.

	Antall tillatte nye boenheter regnes fra 1.1.15
LNF-B-06 ; Skiftenes 3 (77):	Inntil 4 nye boenheter tillates
LNF-B-07 ; Moysand (88):	Inntil 4 nye boenheter tillates
LNF-B-08 ; Vafjell (Homborsund) (107):	Inntil 7 nye boenheter tillates
LNF-B-09 ; Have (Eide) (112):	Inntil 4 nye boenheter tillates
LNF-B-10 ; Tjoresteinen (155):	Inntil 3 nye boenheter tillates
LNF-B-11 ; Håbestad (156):	Inntil 5 nye boenheter tillates

§ 4.1.1. Før det gis igangsettingstillatelse til tiltak i området LNF-B-08 Vafjell, skal det foreligge godkjent detaljreguleringsplan jmfør pbl §12-3.

Retningslinje 4.2 LNF(a) – Vurderingskriterier for dispensasjon til eksisterende og ny spredt boligbebyggelse (pbl §11-7-5a)

Ved dispensasjonssøknad etter pbl § 19 for bolig i LNF(a) områder, må følgende vurderingskriterier legges til grunn for dispensasjon;

- a. Tiltaket skal tilpasse seg til omkringliggende omgivelser og bebyggelse.
- b. Boligenheten skal ha lovlig veiadkomst og avkjøringstillatelse for helårsbolig.
- c. Boligenheten skal ha tilfredsstillende vannforsyning.
- d. Boligen skal tilkobles offentlig kloakk eller ha tilfredsstillende avløpsordning
- e. Bebyggelsen i området skal ha spredt karakter med store tomter og avstand mellom husene. BYA for sum bebyggelse (bolig, bød, garasje, uthus og lignende) per eiendom er maksimalt 225 m2 eks. parkering i friluft.
- f. Boligen skal ikke komme i konflikt med friluftsinnteresser eller biologisk mangfold.
- g. Byggegrense mot dyrka mark er minimum 20 meter, og tiltaket skal ikke ligge på dyrkbart areal.
- h. Uttalelse fra fagmyndigheter om kulturminner og kulturlandskap skal innhentes.

Retningslinje 4.3 LNF(a) – Vurderingskriterier for dispensasjon til eksisterende og ny spredt fritidsbebyggelse (pbl §11-7-5a)

Ved dispensasjonssøknad etter pbl § 19 for bolig i LNF(a) områder, må følgende vurderingskriterier legges til grunn for dispensasjon;

- a. Tiltaket skal tilpasse seg til omkringliggende omgivelser og bebyggelse.
- b. Fritidsboligen skal ha lovlig veiadkomst og avkjøringstillatelse.
- c. Fritidsboligen skal ha tilfredsstillende vannforsyning.
- d. Fritidsboligen skal tilkobles offentlig kloakk eller ha tilfredsstillende avløpsordning
- e. Fritidsboligen skal ikke komme i konflikt med friluftsinnteresser eller biologisk mangfold.
- f. BRA for sum fritidsbebyggelse (bolig, bød, garasje eller lignende) per enhet er maksimalt 120 m2 eks. parkering i friluft.
- g. Byggegrense mot dyrka mark er minimum 20 meter, og tiltaket skal ikke ligge på dyrkbart areal.
- h. Uttalelse fra fagmyndigheter om kulturminner og kulturlandskap skal innhentes.
- i. Det skal tas særlig hensyn til LNF formålet

Retningslinje 4.4 LNF områder (pbl §11-7-5a) – eksisterende boligbebyggelse, jf. pbl § 11-11.

I LNF områder kan det etter dispensasjonssøknad tillates erstatningsbolig på samme sted og med tilsvarende bygningsvolum som tidligere lovlig etablert bolig. Dette gjelder også innenfor 100-metersbeltet til sjø.

Retningslinje 4.5 LNF områder (pbl §11-7-5a) – eksisterende fritidsbebyggelse, jf. pbl § 11-11.

I LNF områder kan det etter dispensasjonssøknad tillates erstatningsfritidsbolig på samme grunnmur og med tilsvarende bygningsvolum som tidligere lovlig etablert fritidsbolig. Dette gjelder også innenfor 100-metersbeltet til sjø.

§ 4.6. LNF områder (pbl §11-7-5a) – næringsbebyggelse i 100-meters beltet langs sjøen og langs vann og vassdrag, jf. pbl 11-11 nr. 4.

I 100-metersbeltet langs sjøen kan det etter søknad tillates at eksisterende landbruksbebyggelse gjenoppføres etter brann eller at nytt bygg kan bygges til erstatning for tidligere bebyggelse på samme grunnmur og med tilsvarende bygningsvolum som tidligere lovlig etablert bebyggelse. Det samme gjelder for naust som brukes til oppbevaring av båt, utstyr for båt eller fiskeredskap. En forutsetning for tiltaket er at det foreligger dokumentasjon for fortsatt behov for stedbunden næring.

Der det ikke finnes andre hensiktsmessige plasseringer kan nye landbruksbygg oppføres i 100-metersbeltet langs sjøen når de er nødvendig for driften og ikke er til vesentlig ulempe for allmenn ferdsel eller kulturminner.

§ 5. Bestemmelser til arealformål etter pbl § 11-7 nr. 3 grønnstruktur

(Utvidet nummerering skyldes at den korresponderer med kommunedelplan for grønnstruktur og friluftsliv)

§ 5.7 Grønnstruktur (jf. pbl. 11-7 nr.3)

a) Innenfor formålet grønnstruktur er det tillatt å legge til rette for lek, tursti og løypesammenhenger og friluftsliv. Ved tiltak skal eksisterende verdifulle landskapsformer og naturlig vegetasjon bevares. Det er ikke tillatt med tiltak som kan forringe områdetets formål.

§ 5.7.1 Grønnstruktur- idrettsanlegg, jf. pbl § 11-10 nr. 1

På eksisterende idrettsanlegg som ligger innenfor areal avsatt til grønnstruktur kan det gjennomføres tiltak som nevnt i pbl. § 20-1 første ledd bokstav b, c, e, f, i og j (vesentlig endring eller vesentlig reparasjon av tiltak, fasadeendring/riving/oppføring, endring eller reparasjon av bygningstekniske installasjoner/plassering av skilt og reklameinnretninger, samt midlertidige bygninger og installasjoner) uten detaljregulering.

§ 5.7.2 Grønnstruktur- Morholtskogen

Innenfor formålsområdets avgrensning skal det etableres lysløype med standard i henhold til *Normal for utomhusanlegg for Grimstad kommune*.

§ 5.9 Grønnstruktur juridiske linjer (jf. pbl. 11-7 nr. 3)

§ 5.9.1 Turvei

Nye turveier skal følge krav til standard, størrelse og avstand som beskrevet i *Normal for utomhusanlegg i Grimstad kommune*.

§ 5.9.2 Lysløype

Lysløyper skal følge krav til standard, størrelse og avstand som beskrevet i *Normal for utomhusanlegg i Grimstad kommune*.

5.9.2.1 Retningslinje:

Sideareal skal i nødvendig grad tilrettelegges for opphold og rasting. Benker, bord og avfallsbeholdere skal plasseres langs veien som del av anlegget, og skal tilstrebe prinsippet om universell utforming.

§ 5.9.3 Kyststi

a) Merking og skilting skal skje etter avtale med grunneier eller reguleringsplan. Merking av stien skal være lik for hele strekningen gjennom kommunen.

b) Forslag til framtidig kyststi er en prinsipløsning. Det åpnes for muligheten til mindre endringer i traseen så lenge sammenhengen og vesentlige opplevelseskvaliteter videreføres.

5.9.3.1 Retningslinje:

Kyststien kan ha varierende standard og tilretteleggingsgrad.

Vedlegg 1: Risiko- og sårbarhetanalyse for Grimstad kommune

Foto: Paal Malde

Risiko- og sårbarhetsanalyse

Vedlegg til kommuneplan 2015 - 2027

Innhold

INNLEDNING	83
Forebygging og håndtering av risiko	83
Hensikt.....	84
RISIKO OG SÅRBARHET	86
Risikoforståelse og sentrale begreper	86
Metodikk for risikovurdering	86
RISIKOBILDET I GRIMSTAD	88
Naturhendelser.....	90
Smittevern	92
Store ulykker.....	92
Forurensning	94
Tilsiktede hendelser.....	98

Kilder:

- Lov om kommunal beredskapsplikt, sivile beskyttelsestiltak og Sivilforsvaret av 25.06.2010
- Lov om helsemessig og sosial beredskap av 23.06.2000
- Lov om Planlegging og byggesaksbehandling av 27.06.2008
- NOU 2010: 10 Tilpassing til eit klima i endring
- NOU 2006: 6 Når sikkerheten er viktigst
- Temaveileder Samfunnssikkerhet i arealplanleggingen dsb jan. 2010
- Temaveileder Fylkesmannens klimaarbeid dsb 2009
- Temaveileder HO-1/2008 Utbygging i fareområder BE
- Veileder for kommunale risiko- og sårbarhetsanalyser DSB 1995
- Systematisk samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeid i kommunene DSB mai 2001
- Stortingsmelding nr 29 (2011-2012) Samfunnsikkerhet, justisdep.
- Rapport Transport av farlig gods på veg og jernbane – en kartlegging dsb mars 2004
- Skrednett (www.skrednett.no) egen nettside i regi av NVE
- Nasjonalt risikobilde 2012+2013, dsb
- ROS –Agder, utarbeidet av Fylkesmannen i Aust-Agder og Vest-Agder, mai 2011
- Samfunnssikkerhet i plan- og bygningsloven, dsb 2012
- Samfunnssikkerhet i arealplanleggingen, dsb 2011
- Klima- og sårbarhetsanalyse om snølast og våt nedbør, Sintef 2013

Innledning

Til enhver tid oppstår det større og mindre farer i samfunnet vi lever i. Enkelte ganger resulterer disse farene i uønskede hendelser. Disse kan være naturrelaterte som følge av ras, flom, vind eller nedbør, eller som følge av innbyggernes egne handlinger som kriminalitet, forurensning og brann. I sivilbeskyttelsesloven av 01.01.11 plikter kommunen å kartlegge hvilke uønskede hendelser som kan inntreffe, vurdere sannsynligheten for at disse hendelsene inntreffer og sammenstille resultatet i en helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse (ROS).

Stans eller svikt i samfunnets infrastruktur og viktige samfunnsfunksjoner er også en risiko. Det kan være bil- og skipsulykker eller forsyningssvikt knyttet til strøm, IKT, vann, avløp, mat eller medisiner.

Grimstad kommune ønsker å være en aktiv samfunnsutvikler og lagspiller. Derfor vil vi ivareta samfunnssikkerhet i all planlegging og sørge for god beredskap mot kriser og uønskede hendelser.

Denne helhetlige ROS-analysen er en del av kommuneplan for Grimstad 2014 – 2026 og bygger på eksisterende analyse av 2011 oppgradert til dagens risikobilde. Analysen skal bl.a. omfatte eksisterende og fremtidige risiko- og sårbarhetsfaktorer innen hele kommunens areal, og den skal følges opp gjennom mål og føringer i kommuneplanens samfunnsdel. Innholdet i planen omfatter alle virksomheter, både offentlige og private. Kommunen er fundamentet i det nasjonale samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeidet, med et særlig ansvar for befolkningen.

Figuren til høyre er hentet fra temahefte om samfunnssikkerhet fra Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap .

Forebygging og håndtering av risiko

Arbeid med håndtering og forebygging av risiko skjer på to fronter:

Forebyggende arbeid:

Ved målrettet arbeid mot at uønskede hendelser oppstår, eksempler kan være:

- Brann- og feiertjenestens tilsyn med pipe og ildsteder.
- Det lokale el-tilsynets tilsyn med elektriske anlegg i boliger og virksomheter.

- Arealplanlegging som bidrar til klimahensyn gjennom løsninger for energibruk og transport
- Kriminalitetsforebyggende arbeid i skoleundervisningen.

Konsekvensreducerende arbeid:

Ved målrettet arbeid sørge for at konsekvensene ved en uønsket hendelse reduseres så langt det er mulig, eksempler kan være:

- Installere sprinkleranlegg
- Sette inn midtrekkverk på vei for å unngå frontkollisjoner
- Håndtere overvannet lokalt ved infiltrasjon, regnbed/dammer og dermed hindre oversvømmelser i eksisterende overvannsledninger
- Tidlig kontakt og oppsøkende team mot barn og unge som har begynt med kriminell virksomhet.

Utsiktene til økt utslipp av klimagasser vil også utfordre sårbarheten i Grimstad kommune med varmere, våtere og villere vær. Arealplanleggingen må ta hensyn til økte nedbørsmengder, havnivåstigning, vind, flom og skred. Kravet til vurdering av risiko- og sårbarhet i forbindelse med arealplanlegging er styrket i ny plan- og bygningslov. Ny kunnskap om potensielle fareområder og effekter av klimaendringer kan føre til at areal som tidligere har vært ansett som tilstrekkelig sikre ikke lenger innfrir kravene til sikkerhet i plan- og bygningsloven. Denne ROS-analysen tar for seg hele det geografiske området inkl. eksisterende bebyggelse

En hendelse utløses ofte av ett sett, eller en kjede, av årsaker (dominoeffekt);

KRAFTIG NEDBØR + LAVVTLIGGENDE AREAL + MANGLENDE SIKRING = SKADEFLOM

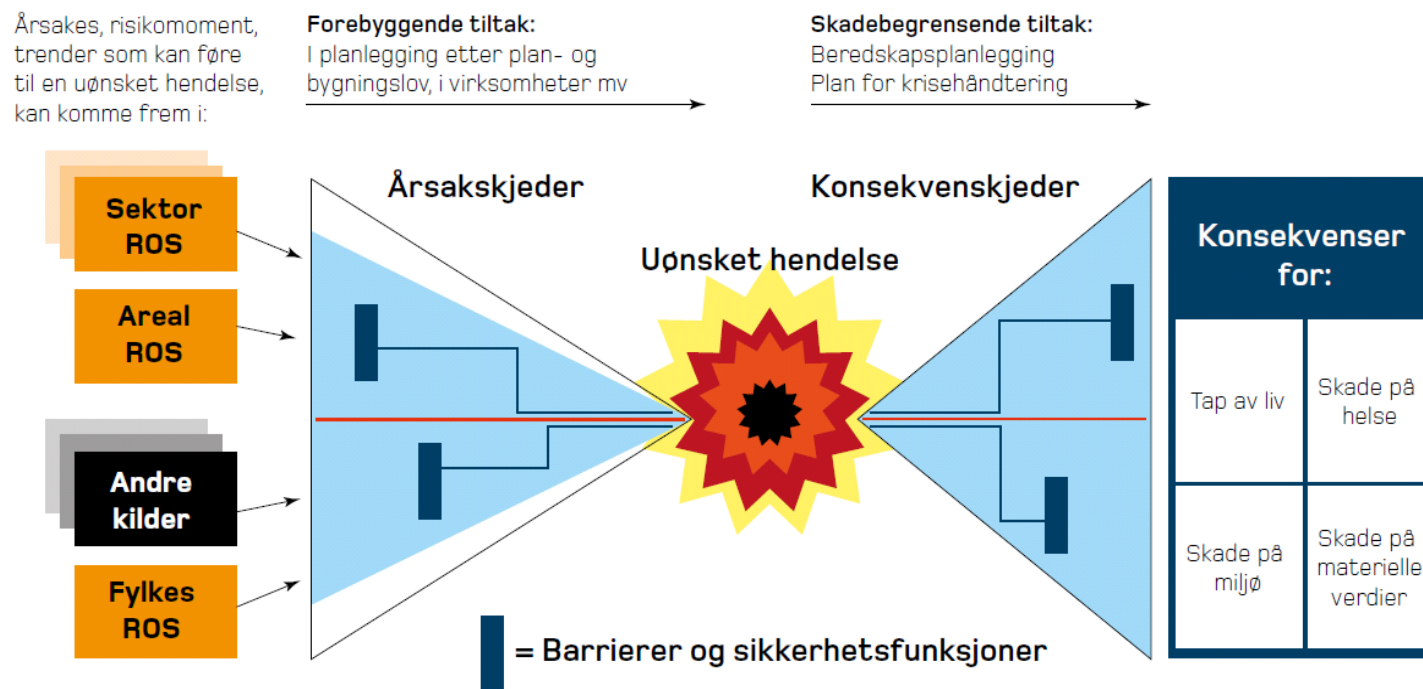
Hensikt

Utgangspunktet for den helhetlige risiko- og sårbarhetsanalysen bør være de uønskede hendelser som gjennom sektoranalyser og andre risiko- og sårbarhetsanalyser viser seg å ha potensial eller karakter til å involvere kommunens ledelse eller andre sektorer. I tillegg kan man gjennom arbeidet avdekke nye uønskede hendelser som ikke tidligere er analysert. For alle de aktuelle uønskede hendelsene skal det utføres en ROS-analyse med sikte på å identifisere forebyggende og skadebegrensede tiltak.

ROS-analysen skal:

- kartlegge aktuelle hendelser og sette disse opp i en risikomatrix
- få frem det som har størst risiko og hvor og når det kan skje
- beskrive årsaker
- beskrive forebyggende og skadebegrensende tiltak
- beregne sannsynlighet og konsekvenser
- benytte kunnskapene i:
  - forebyggende planarbeid – kommuneplan, reguleringsplaner, økonomiplan, handlingsplan
  - skadebegrensende arbeid – tas med i alle berørte etaters planer på en systematisk og riktig vektlagt måte
  - samordnet plan for kommunens kriseledelse
  - kommunens risikoanalyse for dimensjonering av brannvesen/brannordning.
  - kommunens varslingsplaner
  - målrettet beredskapssatsing – opplæring
  - fordeling av ansvar og oppfølging av de enkelte sårbare områder slik at det faktisk skjer endringer og alle er klar over sitt ansvar

Figuren under er en illustrasjon av den helhetlige ROS-analysen, hentet fra veiledning fra Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap.

- Uønskede hendelser av en slik karakter eller omfang at den involverer kommunens ledelse i vurderingen av forebyggende tiltak.
- Uønskede hendelser som berører flere sektorer.

Risiko og sårbarhet

Risikoforståelse og sentrale begreper

Risiko handler alltid om hva som kan skje i framtida og er derfor forbundet med usikkerhet. Usikkerheten knytter seg til om en bestemt uønsket hendelse vil inntreffe og hva konsekvensene av denne hendelsen vil bli. Når det gjelder framtiden er det som kjent vanskelig å spå og det er viktig å ha i bakhodet når en ser oversikter og tabeller med beregnede verdier. Hadde vi vært sikre på hva som ville skje, hadde vi ikke trengt å gjennomføre risikoanalyser. Uansett om en bruker matematiske moduleringer eller mer erfaringsbasert "magefølelse" så vil det ikke være en sann størrelse som avdekkes.

En beregnet risiko vil øke oppmerksomheten mot et fagfelt og kan skape både tilslutning og motforestillinger. Sikring av Rore drikkevannskilde med tilhørende nedslagsfelt er et lokalt eksempel på dette i Grimstad kommune.

Risiko uttrykker den fare som uønskede hendelser representerer for mennesker, miljø, økonomiske verdier og samfunnsviktige funksjoner. Risiko er et resultat av sannsynligheten (frekvensen) for og konsekvensen av uønskede hendelser.

Sårbarhet er et uttrykk for et systems evne til å fungere og oppnå sine mål når det utsettes for påkjenninger.

Forebygging defineres som tiltak som søker å redusere sannsynligheten for at uønskede hendelser og tiltak som skal redusere konsekvensene av en uønsket hendelse.

Beredskap defineres som planlegging og forberedelse av tiltak for å håndtere uønskede hendelser på en best mulig måte etter at de har skjedd.

Metodikk for risikovurdering

Metodikken er hentet fra veileder for kommunale risiko- og sårbarhetsanalyser, som er utarbeidet av Direktoratet for samfunnsikkerhet og beredskap (dsb).

Sannsynlighet	Vekttall	Forventet frekvens
Lite sannsynlig	S1	Mindre enn en gang hvert 50. år
Mindre sannsynlig	S2	Mellom en gang hvert 10. år og en gang hvert 50 år
Sannsynlig	S3	Mellom en gang hvert år og en gang hvert 10. år
Meget sannsynlig	S4	Mer enn en gang hvert år

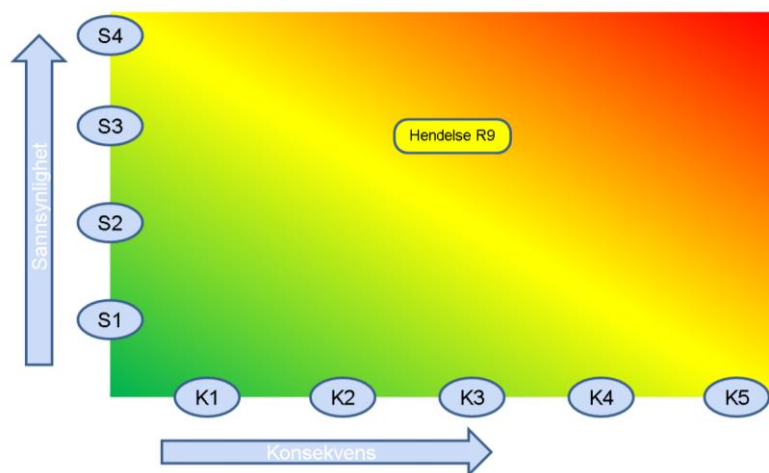
Konsekvens	Vekttall	Mennesker	Miljø	Økonomiske verdier
Ufarlig	K1	Ingen personskader	Ingen miljøskader	Skader opptil kr. 1.500.000
En viss fare	K2	Få og små personskader	Mindre miljøskader	Skader opptil kr. 4.000.000
Farlig	K3	Få men alvorlige personskader	Omfattende skader på miljøet	Skader opp til kr. 7.500.000
Kritisk	K4	Opptil 5 døde, opptil 15 alvorlige skadde, opptil 25 evakuerte	Alvorlige skader på miljøet	Skader opp til kr. 22.000.000
Katastrofalt	K5	Over 5 døde, over 15 alvorlig skadde, over 25 evakuerte	Svært alvorlige og langvarige skader på miljøet	Skader over kr. 22.000.000

NATURHENDELSER	STORE ULYKKER		TILSIKTEDE HENDEL- SER
Skred; Fjellskred, jord- og steinras, kvikkleire	Forurensning; I grunnen, akutt forurensning og vann/sjø	Bortfall av kraft, tele og info	Kriminalitet; Terror, sabotasje
Skadeflom	Atomulykke	Knapphet på ressurser	Skyteepisode på skole
Stormflo	Drikkevannsforsyning	Støy	Skyteepisode blant publikum
Storm og orkan	Slokkevannsforsyning	Ulykker i skole barnehage og lekeplass	Påsatt brann
Stort snøfall	Dambrudd	Større ulykke ved festival og lignede	
Radon; Alvorlig sykdom	Skred/ras ved utbygging		
Skogbrann	Stor samferdsels ulykke	Brann/eksplosjon; Ulykke farlig gods, Storbrann, tett trehusbebyggelse	
Smittevern; Pandemi Legionella			

Eksempel:

Ved en hendelse som man antar vil inntreffe mellom hvert år og en gang hvert 10. år og kan gi skade for opptil kr. 7 500 000. Her vil risikoen være: $S3 \times K3 = R9$.

RISIKOMATRISJE

Rødt felt indikerer uakseptabel risiko. Tiltak må iverksettes for å redusere denne ned til gul eller grønn.

Gult felt indikerer risiko som bør vurderes med hensyn til tiltak som reduserer risiko.

Grønt felt indikerer akseptabel risiko.

En slik risikomatrix vil på oversiktsnivå være beheftet med betydelig usikkerhet. Enkelte farer må håndteres og følges opp uansett i forbindelse med arealforvaltning og planlegging.

RISIKOBILDET – FORHOLD SOM UTGJØR FARE FOR UØNSKET HENDELSE

I neste kapittel følger de uønskede hendelser som er vurdert. Disse hendelsene deles i tre hovedgrupper: naturhendelser, store ulykker og tilsiktede hendelser.

Risikobildet i Grimstad

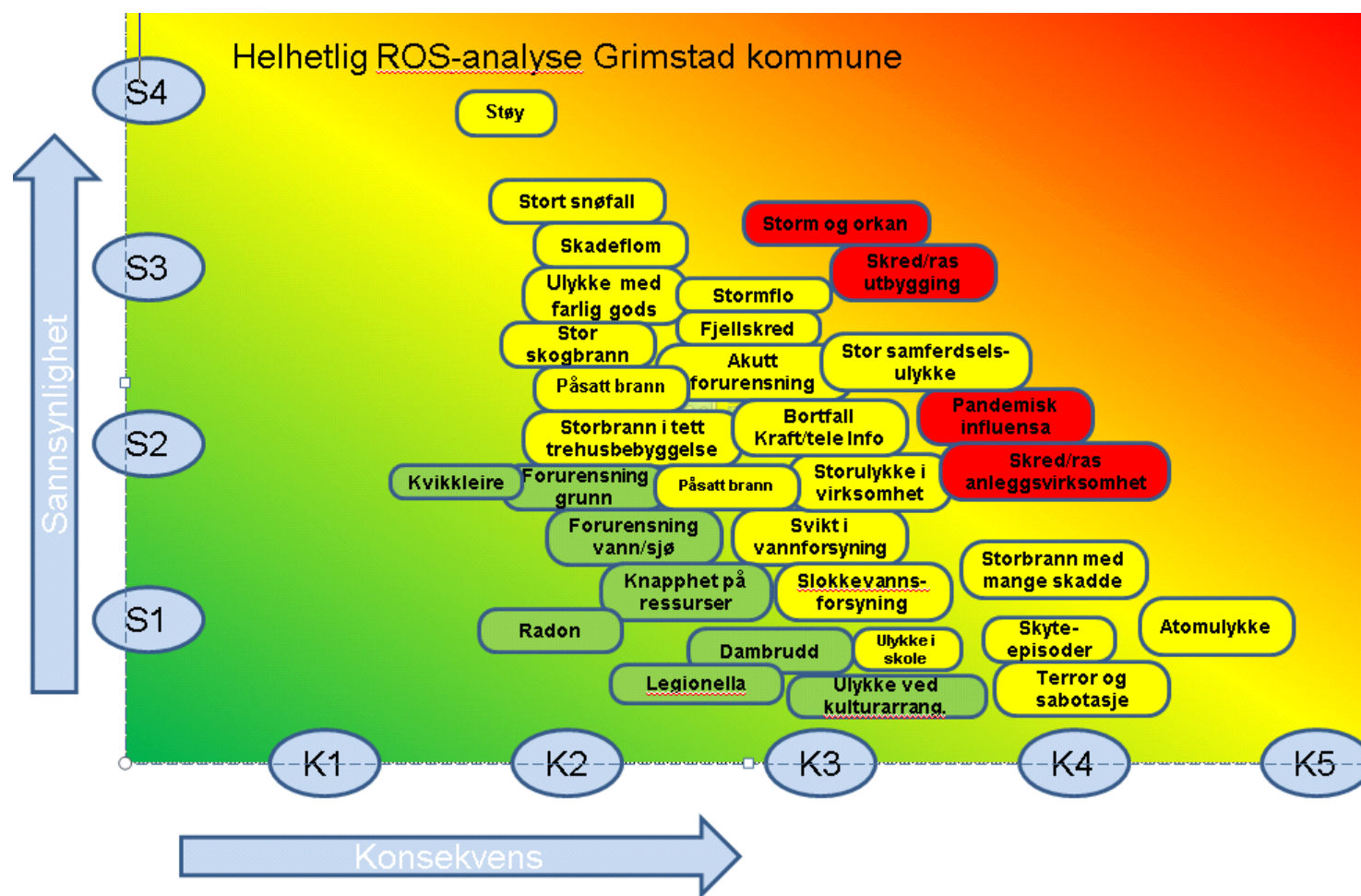
Nedenfor gis en oppsummering og grov oversikt over det risikobildet som vurderes for Grimstad. Risiko- og sårbarhetsanalysen legges til grunn vurderingen av samfunnssikkerhet og beredskap i planlegging i Grimstad kommune. NB. En slik risikomatrise vil på oversiktsnivå være beheftet

med betydelig usikkerhet. Enkelte farer må håndteres og følges opp uansett i forbindelse med arealforvaltning og planlegging. Det må også advares mot bruk av risikomatrise på oversiktsnivå for å sette ulike hendelser opp mot hverandre (se neste side).

Generelt sett anses risikobildet som akseptabelt. Ingen av de analyserte hendelser gir samtidig både store konsekvenser og høy sannsynlighet for å inntreffe. Fire uønskede hendelser er likevel vurdert til å være slik at risikoen er for høy. De er plassert i det røde området. Og det må settes inn tiltak for å redusere risikoen. Det gjelder pandemi, storm og orkan som følge av klimaendringer, fjellskred ved utbygging og jord/løsmasser som blir ustabile ved økt nedbør.

Det er en rekke hendelser hvor risikoen er vurdert som akseptabel, men hvor en med fordel kan sette inn tiltak for å redusere risiko ytterligere. Spesielt gjelder dette der hvor det finnes enkle og lite ressurskrevende tiltak.

Naturhendelser

Skred

Fjellskred:

Selv i Grimstad med moderate fjell vil det alltid være en risiko for at skred kan finne sted. Skred kan utløses både i fjell, løsmasser og snø, og kan være svært farlig. Både rassikring og areal- og byggforvaltning kan bidra til å forebygge ras. Prognosene for økte nedbørmengder vil også øke sannsynligheten for skred.

Sannsynlighet S2	Konsekvens K3	= Risiko R6
------------------	---------------	-------------

Skred/ras i tilknytning til bygge- og anleggsvirksomhet:

Arealknapphet og tomteverdi av særlig sentrumsnære arealer, kombinert med nye byggemetoder gjør at tomter som tidligere ikke ble bebygd på grunn av kompleksitet, nå blir bebygd. Dette kombinert med mer nedbør og ekstremvær gjør at vi nå kan få skred på steder hvor vi tradisjonelt ikke har forventet at dette skal kunne inntreffe. Her vises til rasulykken i Ålesund (2008) og til rasulykken ved Strømsbuveien i Arendal (2004).

Sannsynlighet S3	Konsekvens K3	= Risiko R9
------------------	---------------	-------------

Skred/ras på grunn av kvikkleire:

Det er kjent at det i områdene rundt Nedre Hausland, Vikkilen og Nørholm finnes forekomster av marin leire. Det må foreligge grundige vurderinger fra foretak med geologisk kompetanse før det kan gis byggetillatelse til ytterligere prosjekter i slike områder. Dette gjelder også sprengingsarbeider i forbindelse med vegprosjekter.

Sannsynlighet S2	Konsekvens K2	= Risiko R4
------------------	---------------	-------------

Skadeflom

Oversvømmelser fra vassdrag eller ekstrem nedbør inntreffer med jevne mellomrom, og kan føre til større eller mindre materielle skader på eiendom og verdier. Av vassdrag i kommunen er det spesielt Allemannsbekken og Goosebekken med tilhørende sidebekker som er sårbare med hensyn til oppstuvning ved kraftig vannføring. Det er igangsatt systematisk arbeid for å redusere konsekvensene.

Nidelva renner langs kommunegrensa i nord-øst, og ved kraftig vannføring renner den inn i Rore og deler av Kroken. Dette kan medføre at forurenset vann kommer inn i Rorevannet som er drikkevannskilde for både Grimstad og Arendal kommune.

Forslag til tiltak: Håndtere overvannet lokalt ved grundig planlegging og oppgradering av overvannsnett. Ved arealforvaltning må områder sees i sammenheng innenfor samme nedslagsfelt.

Sannsynlighet S3	Konsekvens K2	= Risiko R6
------------------	---------------	-------------

Stormflo

Klimaendringer med havnivåstigning og mer ekstremvær, kan gi rekordhøye nivåer av stormflo de neste 50 til 100 år. Tall fra *NOU 2010:10 Tilpassing til eit klima i endring* viser at 100 års stormflo i 2100 kan bli 251 cm over dagens normalvannstand (kote 0 i landbaserte kart). Bølger og lokale variasjoner i for eksempel grunne farvann og i elveosser vil komme i tillegg. Det er primært bygg og infrastruktur i strandlinja som rammes. Det er etablert bestemmelser for minimum byggehøyder over havet i gjeldende kommuneplan og sentrumsplan.

Forslag til tiltak: Informasjon til publikum, økte krav til infrastruktur og bygg pga klimaendringer.

Sannsynlighet S3	Konsekvens K2	= Risiko R6
------------------	---------------	-------------

Storm og orkan

Klimaendringer medfører endringer i været. Det blir mer ekstremvær enn tidligere med varmere, våtere og villere klima. Dette kan gi utslag på utfall av infrastruktur, veier kan sperres, strøm kan falle bort, brudd kan forekomme på telenett, og det kan bli skader på bygninger og anlegg. Særlig båthavner som er anlagt uten tanke på sikring er utsatt. Se også pkt. 3.2.9

Forslag til tiltak: Informasjon til publikum for å sikre liv og eiendom. Sikre infrastruktur gjennom robusthet og alternativer ved bortfall av elektrisitet. Etablere nødstrømsaggregat ved kritiske samfunnsfunksjoner.

Sannsynlighet S3	Konsekvens K3	= Risiko R9
------------------	---------------	-------------

Stort snøfall

I de senere år har Grimstad igjen opplevd perioder med store snømengder. I rapporten *KLIMA i Norge 2100* indikeres 50 prosent nedbørsøkning midtvinters. Store snømengder påvirker samfunnet i stor grad og kan skape store problemer med transportnett. Dette vil medføre at viktige forsyninger kan stoppe opp, deler av kommunen kan bli uten brannberedskap, det kan oppstå vanskeligheter for hjemmebaserte tjenester i eldreomsorgen og opprettholdelse av skole og barnehagetilbud blir vanskelig. Ved utfall av kraftforsyning i samme periode vil dette forverre situasjonen ytterligere. Store bygg med flatt tak er utsatt.

Forslag til tiltak: Sikre nødvendige adkomstmuligheter for brøyteberedskap og planlegge for snøopplag.

Sannsynlighet S3	Konsekvens K2	= Risiko R6
------------------	---------------	-------------

Alvorlig sykdom som følge av radonforekomster i bygg

Når det gjelder Grimstad kommune ble det i 1999 undersøkt radonnivået i en undersøkelse der 500 husstander ble kontaktet. Det ble den gangen konkludert med at radon i inneluft er et lite problem i Grimstad. Berggrunnen innenfor Grimstadorrådet er noenlunde ensartet og målingen ga ikke noe klart svar på lokaliteter. Senere målinger har imidlertid funnet verdier over maksimumsgrensen på 200Bq/m³

Forslag til tiltak: Informasjon til publikum. Nye byggeregler krever radonforebyggende tiltak. Statens strålevern anbefaler målinger i alle bygg der mennesker oppholder seg, dvs opp til og med tredje etasje.

Sannsynlighet S1	Konsekvens K2	= Risiko R2
------------------	---------------	-------------

Skogbrann

Grimstad har 140 km² med skogsareal, hvor det er ca 40 % gran, 35 % furu og 25% lauvskog. Det er få store ensartede flater i kommunen med sammenhengende skogområder, dette begrenser omfanget av en eventuell skogbrann. Det er utarbeidet egen risikoanalyse for skogbrann. Sterk vind vil påvirke skogbranner i negativ retning og vanskeliggjøre slokkeinnsatsen. Eksempler er Myklandsbrannen i 2008 og Flatanger 2014. Videre vil selvsagt også langvarig tørke forverre situasjonen.

Forslag til tiltak: Det er egen reserve for bekjempelse av skogbrann som er kjent i de enkelte områdene. Ved tørre somre innføres det forbud mot skogsdrift og bruk av griller og liknende i eller i nærheten av skogsmark. Videre finnes det sentrale ordninger med helikopterberedskap og ledelsesstøtte. Bistandsavtaler med nabobrannvesen omfatter også skogbrann.

Sannsynlighet S3	Konsekvens K2	= Risiko R6
------------------	---------------	-------------

Smittevern

Pandemisk influensa

Hendelsen inntreffer hvert 20-40 år og det har vært tre pandemier på 1900-tallet. En alvorlig pandemi (f. eks tilsvarende spanskesyken) kan føre til flere hundre dødsfall i kommunen og gi store problemer med å opprettholde viktige samfunnsfunksjoner. Å forebygge at hendelsen inntreffer er ikke mulig på lokalt plan i Grimstad jamfør svineinfluensa i 2009. Det foreligger egen pandemiplan

Forslag til tiltak: Vaksinasjons-, hygiene- og medisinsk beredskap reduserer antall syke og døde.

Sannsynlighet S2	Konsekvens K4	= Risiko R8
------------------	---------------	-------------

Utbrudd av legionella

Legionellabakterien er en bakterie som finnes overalt i naturen. Bakterien blir farlig og smittsom når den først får vokse i lunkent, stillestående vann. Sykdom hos mennesker kom først etter 1950-tallet da klimaanlegg ble vanlig. Det vises også til egen ros-analyse for pandemi og til smitteplanvernplan. Bakterien smitter ved innånding av vanndamp fra kjøleanlegg og kan også overføres via dusjanlegg når det er for lav temperatur på varmtvannet. Det er god oversikt på kommunale bygg, og gode rutiner foreligger.

Forslag til tiltak: Bakterien tåler ikke temperaturer over 60 grader. Dusjer bør jevnlig rengjøres ved å legge dusjhode og slanger noen timer i en bøtte med vann tilsatt klorin. Se også pandemisk influensa. Kartlegge kjøletårn.

Sannsynlighet S1	Konsekvens K3	= Risiko R3
------------------	---------------	-------------

Store ulykker

Brann og eksplosjonsvern

Ulykke med farlig gods

Hver dag passerer det ca 80 trailere med farlig gods igjennom kommunen. Kartlegging har vist at dette er hovedsakelig gasser, etsende og giftige stoffer. I tillegg kommer all transport med brannfarlig væske og privat transport av forskjellige farlige objekter. Når det gjelder byggeavstander til veg er det en stor fordel også innenfor ulykker med farlig gods at disse minsteavstandene opprettholdes.

Farlig godsulykke i sentrum

Ulykke med farlig gods er også et scenario innenfor område med tett trehusbebyggelse. Ved midlertidige stengninger av E-18 blir trafikken ofte ledet igjennom sentrum. Ved Dampskipsbrygga og et midlertidig utsalgssted på Torskeholmen er det utsalg av brannfarlig væske. Det har tidligere vært uhell med tankbilvelt i Vossbakke.

Forslag til tiltak: Kontakte statens vegvesen om begrensninger på type kjøretøy som blir ledet igjennom sentrum. Arbeide for ny lokalisering av utsalgssteder for drivstoff og gass utenfor områder med tett trehusbebyggelse. Det vises også til beredskapsplan Interkommunalt utvalg for akutt forurensning - Aust-Agder. Det vil være naturlig å innhente bistand fra nabobrannvesen ved denne type uhell.

Sannsynlighet S2	Konsekvens K3	= Risiko R6
------------------	---------------	-------------

Storbrann med mange skadde og evakuerte

Dette er et scenario som kan finne på sted for eksempel eldreinstitusjoner, hotell, studentboliger, forsamlingslokaler med mer. Disse hendelsene inntreffer relativt sjeldent, men har store konsekvenser når de inntreffer.

Brannobjekter med stort skadepotensiale er registrert som særskilte brannobjekter, og dette utløser tekniske og organisatoriske krav.

Forslag til tiltak: Gjennomføre opplæring og øvelser som gjenspeiler risikoen i objektet. Nok ressurser i brannvesenet slik at årlig tilsyn kan gjennomføres og kort innsatstid for beredskapsavdelingen er nødvendig.

Det er skrevet gjensidige bistandsavtaler mellom brannvesen på Agder. Denne avtalen gjelder blant annet bistand ved brann i stort objekt.

Sannsynlighet S2	Konsekvens K4	= Risiko R8
------------------	---------------	-------------

Brann i tett trehusbebyggelse

Sentrum av Grimstad består av mye eldre tett trehusbebyggelse. Denne type bebyggelse er en del av norsk kulturarv, og det er nasjonale målsetninger å unngå tap av uerstattelige kulturhistoriske verdier, samt redusere tap av materielle verdier. Denne bebyggelsen er en svært viktig del av Grimstads identitet.

Det er utført et arbeid for å kartlegge statusen i området, og det foreligger en brannsikringsplan for sentrum og Boddan. Dette er imidlertid kun en overordnet plan, og detaljeringsarbeid gjenstår.

Forslag til tiltak: Det bør utarbeides egen detaljert brannsikringsplan for Grimstad sentrum, som kan inntas i reguleringsplan/bestemmelser for sentrum.

Sannsynlighet S2	Konsekvens K3	= Risiko R6
------------------	---------------	-------------

Storulykke i virksomhet

I Grimstad kommune er det flere virksomheter hvor det kan inntreffe storulykke. Konsekvensen av en slik utlykke kan være tilsvarende uhell

med farlig gods eller storbrann av omfang som er større en det som brannvesenet normalt håndterer.

Nymo, Smaken av Grimstad og Igland Garasjen har etablert industrivern for å ivareta egenbeskyttelsen. Dette gjenspeiler den risikoen som er på disse virksomhetene. Industrivernet er øvet og trent sammen med Grimstad brann- og feiertjeneste. Plastbåtindustrien er veldig redusert med støpeproduksjon, men det er fortsatt noe aktivitet med reparasjon og vedlikehold. Dette er en bransje med høy brannbelastning.

Forslag til tiltak: Ved planlegging av nye boligområder eller plassering av publikumsbygg/virksomheter som involverer mange personer må det vurderes om det er tilstrekkelig avstand til bygning/virksomhet hvor eksplosjon kan finne sted eller hvor det er lagret/oppbevart farlig gods. Se tiltak for farlig gods uhell og storbrann.

Eksisterende virksomheter bør kartlegges, og det bør i kommuneplanens arealdel legges inn en buffer rundt disse objektene som tar hensyn til den sikkerhetsavstand som er nødvendig dersom fare for eksplosjon skulle oppstå.

Ved ny regulering til virksomhet hvor det foreligger eksplosjonsfare/fare for farlig utslipp, må denne virksomheten legges til områder hvor det er areal nok til å anlegge tiltrekkelige buffersoner.

Sannsynlighet S2	Konsekvens K3	= Risiko R6
------------------	---------------	-------------

Forurensning

Akutt forurensning

Det er flere virksomheter i kommunen hvor det foreligger risiko for at akutt forurensning kan oppstå (bla Nymo). I tillegg fraktes det hver dag store mengder farlig gods på veier igjennom kommunen, da særlig på E-18. Det finnes også flere nedgravde olje- og drivstofftanker som representerer en fare for akutt forurensning.

Dette må også sees i sammenheng med sikkerhet for drikkevannskildene både for Arendal og Grimstad vannverk.

Skipsfart langs kysten vår og inn til havn og Nymo gir en risiko for oljeutslipp og annen forurensning. De siste årene har det vært to grunnstøtinger i andre fylker men med påslag i Grimstad kommune (Full City 2009 og Godafoss 2011). Her fikk vi testet beredskapen i oljevern, og samtidig fikk vi førstehåndskunnskaper om hvor store avstander en slik oljeforurensning kan spre seg over. Dette setter store krav til øvelser og opplæring i akutt forurensning.

Forslag til tiltak: Grimstad kommune er i dag med i interkommunalt samarbeid innenfor akutt forurensning. Lokale øvelser og beredskapsplaner bør gjennomføres og gjennomgås.

Sannsynlighet S2	Konsekvens R2	= Risiko R4
------------------	---------------	-------------

Forurensning i grunn – arbeid på forurenset grunn

I Grimstad kommune er det flere steder hvor det er kjent at det er forurenset grunn. Dette har sin forklaring i Grimstad sin historie med skipsbygging, verft og skipsopphugging og ellers mekanisk industri. Også på tomter hvor det tidligere har vært drevet gartneri er det stor sannsynlighet for at det er forurenset masse.

Videre representerer nedgravde olje- og drivstofftanker en risiko for forurensning av grunn. Dette gjelder særlig for gamle tanker som har sviktende grad av tilsyn eller ettersyn.

Forslag til tiltak: Utarbeide temakart hvor kjent forurenset grunn fremgår, og det må legges begrensninger på tillatt utnyttning av disse områdene. Nedgravde tanker bør inngå på samme kart. Kartlegging er påbegynt men ikke slutført.

Sannsynlighet S2	Konsekvens K2	= Risiko R4
------------------	---------------	-------------

Forurenset grunn i vann/sjø

På samme steder som nevnt ovenfor med tidligere verft/skipsindustri er det også forurenset sjøbunn. Oddenområdet, Vikkilen, og Fevikkilen er steder som peker seg spesielt ut.

Forslag til tiltak: Arealplanlegging/utbygging krever grundig konsekvensanalyse før arbeid kan igangsettes.

Sannsynlighet S2	Konsekvens K3	= Risiko R6
------------------	---------------	-------------

Atomulykke

Norge er i stor grad omgitt av land hvor det foregår ulike former for nukleær aktivitet.

Hendelsen omhandler utslipp med radioaktive materialer fra anlegg eller transportmiddel som følge av ulykke eller terrorhandling. Dette er primært aktuelt ved hendelser i nærliggende land. Sannsynligheten for at en alvorlig atomhendelse skal inntreffe og ramme Norge vurderes som lav. Men hvis en atomulykke først inntreffer kan konsekvensene bli svært alvorlige for hele kommunen. I et absolutt verste fall-scenario må deler

eller hele kommunen evakueres for kortere eller lengre tid. Et nedfall kan også båndlegge landbruks- og viltareal for lengre tid.

Grimstad har i likhet med 90 % av Norges befolkning åpen vannkilde som drikkevannsforsyning, og denne vil være naturlig utsatt.

Forslag til tiltak: Beredskapsplaner for hendelsen, herunder evakuering av befolkningen, må være utarbeidet.

Sannsynlighet 1	Konsekvens 4	= Risiko 4
-----------------	--------------	------------

Drikkevannsforsyning

Sårbarheten i drikkevannssystemet er godt kartlagt gjennom egne ROS-analyser. Mulige forurensningskilder kan være: flom i Nidelva, ulykke med farlig gods ved Roesanden, ønsket handling/terror/sabotasje. Bortfall av kraft inntil ett døgn vil i begrenset omfang ramme forsyningen. Nødstrømsaggregat og høydebasseng vil sikre driften.

Forslag til tiltak: Opprettholde restriksjoner på nyetableringer og bruk i området innefor nedslagsfelt for drikkevannskilden.

Sannsynlighet S2	Konsekvens K3	= Risiko R6
------------------	---------------	-------------

Slokkevannsforsyning / vannforsyning til sprinkleranlegg

Grimstad er en kommune hvor det har vært stor dominans av eneboligbebyggelse. Krav til slokkevann i en slik bebyggelse er 20 l/s og kommunens vannledningsnett er i mange områder dimensjonert etter dette kravet, ved større bebyggelse kreves 50 l/s. Ved Grimstads mål om mer fortetting og konsentrert bebyggelse vil flere områder bli omfattet av et høyere krav til slokkevann.

Deler av eksisterende større bebyggelse har ikke tilstrekkelig slokkevannsforsyning.

Manglende slokkevann kan føre til spredning av brann og tap av store verdier, og i verste fall tap av liv.

Forslag til tiltak: Det kan ikke bygges ut til formål som krever mer slokkevann eller vann til sprinkleranlegg enn hva som er tilgjengelig på stedet eller som lar seg løse innenfor en rimelig tidsramme. Videre må det igjennom en egen ROS-analyse for dette forholdet vurderes om brannberedskapen må økes.

Sannsynlighet S2	Konsekvens K3	= Risiko R6
------------------	---------------	-------------

Dambrudd

Det er kun en dam av en viss størrelse i kommunen (ved Kroken). Et brudd i denne dammen vil lokalt føre til konsekvenser for enkelte bolighus og noe næringsvirksomhet, og det er fare for skader på Krokenveien og muligens også på Strubru. Det er akseptabelt med omkjøringsmuligheter i området. Det er flere dammer oppover Nidelva som ved brudd kan gi høy vannstand. Sannsynligheten vurderes som liten.

Forslag til tiltak: Krav til damsikring er høye. Utarbeidelse av varslingssystem med dameier bør vurderes.

Sannsynlighet S1	Konsekvens K3	= Risiko R3
------------------	---------------	-------------

Skred/ras i forbindelse med bygg- og anleggsvirksomhet

Se eget punkt om skred/ras tidligere. Økt krav til dokumentasjon av sikkerhet mot ras og ulykker ved innsendelse av søknad om tillatelse etter plan- og bygningsloven. Mulige områder hvor ras/skred kan inntreffe skal videre redegjøres for i forbindelse med risikoanalyse av reguleringsplaner.

Forslag til tiltak: Større fokus på grundige risiko- og sårbarhetsanalyser i forbindelse med arealplanlegging og utbyggingsaktivitet.

Sannsynlighet S2	Konsekvens K4	= Risiko R8
------------------	---------------	-------------

Store samferdselsulykker

Store ulykker med fly, båt, skip eller bil inntreffer sjelden, men konsekvenser kan bli svært store med mange skadde eller døde. Hendelsen kan aldri utelukkes fullstendig, siden hovedtransportårer som E18 og innflyvning til Kjevik går gjennom kommunen. I skipsleia utenfor kommunen er det stor trafikk, men med begrenset trafikk over Grimstad havn. Det er blitt etablert firefelts motorvei med midtdeler i hele kommunen, bortsett fra i Grimstadporten. Dette vil redusere eller fjerne høyenergikollisjoner front mot front og dermed redusere risikoen for dødsulykker på trafikk langs E18 drastisk.

Forslag til tiltak: Arbeide videre med trafiksikkerhetsarbeid i kommunen.

Sannsynlighet S2	Konsekvens K3	= Risiko R6
------------------	---------------	-------------

Bortfall av kraft, tele og info

Langvarige strømbrudd over 6 timer skjer sjelden i sentrale strøk i Grimstad. Sannsynligheten for dette er større i distriktene med bare en nettlinjje uten omkjøringsmuligheter. Disse områdene kan også bli nedprioritert i forhold til viktige samfunnsfunksjoner. Konsekvenser for

Sannsynlighet S1	Konsekvens K3	= Risiko R3
------------------	---------------	-------------

befolkning og næringslivet kan i ekstreme tilfeller utgjøre en fare. Strømbrudd av denne typen kan gjerne komme i kombinasjon med eller som følge av kraftige snøfall eller annet ekstremvær (linjebrydd/nedfall

på linje). I kombinasjon kan dette resultere i ugunstige forhold. Dette er da særlig kritisk for eldre hjemmeboende og institusjoner. Strømbrudd med påfølgende svikt i IKT-systemer vil medføre samfunnsøkonomiske konsekvenser samtidig som kritiske samfunnsfunksjoner delvis stopper. Nytt digitalt nødnett (TETRA) baserer seg i hovedsak på eksisterende mobilmaster.

Forslag til tiltak: Sykehjem som er mest utsatt for strømbrudd har aggregatilkobling.

Basestasjoner til mobilnettet har bare backupbatteri med begrenset kapasitet (2-6 timer). En må påse at Agder Energi Nett utfører tilstrekkelig linjesikring, oppdatere og øve etter beredskapsplaner og rutiner, kartlegge de mest utsatte områdene. Man kan eventuelt vurdere å opprette kommunale samlesteder med mat og varme.

Sannsynlighet S2	Konsekvens K3	= Risiko R6
------------------	---------------	-------------

Knapphet på ressurser

Mangel på viktige ressurser som mat, medisin og drivstoff kan under gitte forutsetninger oppstå. Sentrale myndigheter har bedt kommunen utvikle rasjoneringskortordningen og baserer seg på at produksjon/import og transport kan opprettholdes også i kriser.

Forslag til tiltak: Det er viktig å opprettholde transportårer for effektiv distribusjon.

Svikt i produksjon eller logistikk av mat kan gi konsekvenser for liv/helse. Aktuelle scenarier er stengte veier pga snø/uvær eller drivstoffmangel.

Sannsynligheten ansees som liten.

Støy

Flere steder i Grimstad kommune er utsatt for midlertidig eller permanent støy. Dette kan for eksempel være:

- støy på grunn av nærhet til vei.
- støy som følge av nærhet til støyrelatert virksomhet/skytebane.
- støy som følge av nærhet til sentrum/uteliv/festivaler.
- støy i tilknytning til bergverk/pukkverk
- støy i tilknytning til bygge- og anleggsvirksomhet.

Forslag til tiltak:

- Ikke akseptere at krav til byggeavstand til vei fravikes, evt sette krav om støybegrensning.
- Regulere buffersoner i reguleringsplaner, gjerne med beskrivelse av vegetasjon
- Sette klare grenser til uteliv og kulturarrangementer på lydnivå og klokkeslett
- Sette klare krav til byggeavstand i nærheten av bergverk/pukkeverk og klare krav til klokkeslett.
- Ta hensyn til at Grimstad er en kommune i vekst. Særlig gjelder dette for sentrumsnære områder. Veksten er da gjerne fortetting av eksisterende boligområde. Det vil da som regel komme konflikter som følge av støy fra byggevirksomheten. Det må settes klare krav til støynivå og klokkeslett.

Sannsynlighet S4	Konsekvens K2	= Risiko R8
------------------	---------------	-------------

Ulykker i skoler, barnehager og ved lekeplasser

Mindre ulykker inntreffer av og til, og konsekvenser kan være kritiske for liv og helse. Større ulykker med mange involverte skjer svært sjelden, men kan i ekstreme tilfeller gi katastrofale konsekvenser. Fokus på ulykkesforebygging, internkontroll for sikkerhet, samt beredskapstiltak bidrar til å redusere risikoen.

Forslag til tiltak: Systematisk kontroll i lekeområder, samt videreføre og forsterke fokus på sikkerhetsvurderinger i arbeid med barn. For å forebygge ulykker må det være et stort fokus på å rette opp avvik fra tilsynsetatene.

Sannsynlighet S1	Konsekvens K3	= Risiko R3
------------------	---------------	-------------

Større ulykker ved festivaler og liknede

Når svært mange personer er samlet på et lite areal, er skadepotensialet større med hensyn til brann, bygningskollaps, trengsel osv. En har få erfaringer med slike hendelser lokalt.

Forslag til tiltak: Grimstad kommune har utarbeidet egen arrangementsveileder i tillegg til temaveileder fra Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap.

God beredskap og strenge sikkerhetskrav reduserer risikoen til et akseptabelt nivå.

Sannsynlighet S1	Konsekvens K3	= Risiko R3
------------------	---------------	-------------

Tilsiktede hendelser

Terror og sabotasje

Hendelser i den senere tid har vist at terroranslag også kan skje i vår del av verden. En må anta at både bedrifter med internasjonal virksomhet og kritiske samfunnsfunksjoner er mulige mål. Sabotasje er mer konkret ødeleggelse av objekt for å ramme eier økonomisk, mens terror ønsker mer å spre frykt for å oppnå et politisk eller religiøst mål.

Forslag til tiltak: Generell årvåkenhet og erkjennelse at det også kan skje i lokalmiljøet. Bedrifter og virksomheter med oppdrag i hørisikområder må utarbeide beredskapsplaner.

Sannsynlighet S1	Konsekvens K4	= Risiko R4
------------------	---------------	-------------

Skyteepisode i skolen

Skyteepisoder i skolen eller alvorlige voldsepisoder med farlig våpen er noe vi har vært forskånet for i Norge i nyere tid. Fra utlandet ser vi omfanget slike alvorlige hendelser kan få. Det er dessverre grunn til å tro at slike hendelser også vil finne sted i Norge.

Forslag til tiltak: Vurderes i samarbeid med politi. Forebyggende tiltak i skolen mot mobbing samt fokus på inkludering.

Sannsynlighet S1	Konsekvens K4	= Risiko R4
------------------	---------------	-------------

Skyteepisode blant publikum

Nylig har det funnet sted skyteepisoder i sentrum, og ved slike episoder reiser publikum raskt til stedet etter varsel om pågående politijakt via media. Sanntids mediedekning av hendelser har således vist seg å ha en negativ innvirkning og fører til en økning av risiko for flere skadede.

Forslag til tiltak: Vurderes i samarbeid med politi. Samtrening med nødetater i `skyting pågår`.

Sannsynlighet S1	Konsekvens K4	= Risiko R4
------------------	---------------	-------------

Påsett brann

En del branner er bevisst påsett og utgjør på nasjonalt nivå ca 10 prosent. Det er ingen grunn til ikke å anta at dette også gjelder for Grimstad. Årsakene og motivene kan være mange; hevn, sinne, ødeleggelseslyst, religiøse eller politiske motsetninger. Videre er det forsikringsvind, vinningsforbrytelse eller for å skjule annen forbrytelse. Det har vært mistenkelige branner som har oppstått nattetid i den tette trehusbebyggelsen i Grimstad. Ingen er domfelt, men flere branner på kort tid i bl.a. søppeldunker viser et reelt scenario. Skolebygg er også svært utsatt for fenomenet, og statistikken viser her nesten 50 prosent på landsbasis.

Forslag til tiltak: Erfaringer viser at branner ofte blir påsett i søppeldunker, og avfallshåndtering er viktig. I sentrum er det startet et arbeid med nedgravde dunker og ved skolebygg er dunker tatt vekk fra yttervegg og låst i egne boder borte fra bygningen. Hvis en ser bort fra rene kriminelle motiv, så er det et utbredt trekk ved brannstifteren at de forsøker å unnsnippe et vanskelig miljø eller en umulig livssituasjon. Sosiale nettverk og bistand fra det offentlige med tilrettelegging virker forebyggende.

Sannsynlighet S2	Konsekvens K3	= Risiko R6
------------------	---------------	-------------

